8-75

ISSN 1814—4357

Дачникам садівникам городникам

Всеукраїнський щомісячний журнал

ДІМ · САД · ГОРОД

Передплатний індекс 74142 №1 січень 2011

Город на вікні

Сенполія – королева кімнатних квітів

Мускусні качки – турботливі мами

З Новим роком! З Різдвом Христовим!

Підприємство пропонує

ЗАЛІЗОБЕТОННІ СТОВПЦІ

опори для шпалери, на виноградники та плодові сади

Схема посадки інтенсивного саду дозволяє розмістити на 1 га більше 2 тис. дерев. При цьому врожайність такого саду вища, ніж у середньорослого, а невисокий ріст дерев сприяє менш трудомісткому й більш повному збиранню врожаю. Для того, щоб дерева могли справлятися з навантаженням врожаєм, була створена система шпалер – система опорних елементів та натягнутого між ними в 2–4 ряди дроту.

Пропонуємо опорні стовпці для шпалер. Переріз 70Х70 мм та 100Х100 мм, висота від 2,20 м до 3,50 м (можливе виготовлення стовпців за розмірами замовника).

Також пропонуємо стовпці під сітку-рабицю.

Телефон: +380978159997 – Ханкевич Артур Анатолійович

Узимку із обіднього столу зникають салати зі свіжих овочів, зелені добавки до супів. Навіть якщо овочі й збереглися з осені, то до зими вітамінів у них поменшало.

Багато овочів можна успішно вирощувати також у приміщенні як квіткові й декоративні культури. Овочі в будинку – це не тільки додаткові вітаміни до вашого столу, але й прикраса інтер'єру. Яскраво-червоні плоди помідорів, різнобарвні листки салатів, яскраво-зелені або світлі листки цибулинних і пряно-смакових рослин створюють у будинку неповторний колорит. Їхньою пишнотою ви будете насолоджуватися протягом усього року.

Стреси вони знімають миттєво, до того ж не тільки душі, але й шлунку корисні, а це дарує здоров'я. Тому городянам, що живуть у квартирах з великими вікнами, освітленими сонцем, цілком можна вирощувати взимку й напровесні такі овочі, як цибуля, морква, огіркова трава, петрушка, салат, селера, кріп, часник, а також огірки, помідори, перець солодкий і гіркий.

Город на вікні: корисно й красиво

Як створити город на вікні? Дуже просто. Беремо фанеру товщиною 5–10 мм, шириною 20 см і довжиною, рівною довжині підвіконня, й підсуваємо її однією стороною під раму. Отже, підвіконня стало широким. Або можна по-іншому. Беремо два табурети, кладемо на них дошку шириною 20 см і ставимо конструкцію біля вікна, поблизу батареї. Верхня частина ємкостей для посадок має бути на рівні підвіконня, рослинам від цього і світло, й тепло. Це може бути як гарний глиняний горщик, так і 6-літрова пляшка з-під мінеральної води. Головне, аби вона була з отворами у дні й місткістю від 5 до 10 л. Можете поставити в центр ємкості (на глибину 10 см) пластмасову пляшечку з отворами на дні, залити водою, не закриваючи пробки, і буде самополив, вистачить його на тиждень. Землю треба обов'язково удобрити склянкою попелу або періодично підсипати його в пляшечку.

Підживлення необхідно здійснювати рідким добривом для овочів відповідно до інструкції. Можливий і підігрів ємкостей. Якщо посадити насіння не в горщики або ємкості з-під мінералки, а в старі алюмінієві каструлі, то врожай буде на 30% вищим. Всі сорти овочів, які вирощують на вікні, мають бути ранньостиглими, з коротким строком дозрівання, детермінантні, тобто низькорослі.

Є кілька істотних особливостей вирощування овочів на підвіконні або біля нього. Так, зокрема, якщо у вас у квартирі температура повітря 23°С, то на підвіконні біля скла буде тільки 17°С. І ця температура є мінімальною для росту овочів. А якщо кімнатна температура 18°С, то на підвіконні – 12°С, у таких умовах росту не буде і коріння згниє. Тому від вікна ємкості закривайте шаром газет, журналів або плівкою, прикріпленою кнопками до дерев'яної рами. Коли підвіконня холодне, то під ємкості підкладіть дерев'яні реєчки товщиною 15 мм.

Якщо ваше приміщення має північні вікна й узимку температура в ньому не перевищує 10–12 °С, то для нього найбільш вдалими будуть такі овочеві культури: щавель, селера, петрушка й цибуля на зелень. Дуже мало потрібно світла для вигонки салатного цикорію й дорощування цвітної капусти.

Коли вологість повітря у квартирі 40–50%, робіть під горщики з овочами піддони й у них наливайте воду, тому що рослини поглинають її не тільки через корінь, але й через листя. Якщо листки скручуються, це свідчить про те, що, рослині не вистачає вологи. На дно ємкості бажано насипати великозернистий пісок, дуже дрібну гальку або керамзит шаром 2–3 см. У землю можна вставити трубочку довжиною 15–20 см (до шару піску), щоб до рослин надходило більше кисню, тоді ріст покращиться. Можна й раз на тиждень розпушувати землю виделкою.

Вирощування овочів у квартирі можливе не тільки протягом 4–5 місяців, як на городі, а й цілий рік. Квартира – це не відкритий ґрунт і не парник, а 100-процентна теплиця. Також для "домашнього городу" зручні дерев'яні ящики з-під помідорів або винограду. Їх ставлять на піддони, куди під час поливу стікає надлишкова вода. Дно ящика краще вистелити поліетиленовою плівкою, щоб не просипався ґрунт, зробивши в ньому багато отворів виделкою для стоку води й доступу повітря.

ДІМ·САД·ГОРОД №1 2011 р.

Щомісячний виробничо-практичний журнал

Засновник і видавець — КП "Редакція журналу "Дім, сад, город"

Зареєстрований Міністерством інформації України, серія КВ, №3536 від 23.10.98 р.

Видається з січня 1989 р.

Ящики заповнюють родючою перегнійною землею. Якщо її немає, доцільно використовувати ґрунт для кімнатних парників. У ящиках можна вирощувати овочі й зелень цілий рік, поливаючи з маленької лієчки або через ситечко цибулю, петрушку, селеру, кріп, редис... Подальший догляд полягає у поливі, регулярному удобренні городу (уважно читайте інструкцію на етикетці добрива) і підсвічуванні протягом декількох годин щодня.

Не треба чекати, коли зелень у контейнерах досягне звичного розміру, як вирощена на справжньому городі. Цього не відбудеться за таких умов, та й мета у нас інша. Тому, коли зелень підросте до 5–7 см, можна починати збирати врожай, зрізуючи зелень на рівні ґрунту. Це заодно допоможе прорідити сходи, тоді у рослин, що залишилися, буде більше місця для росту й розвитку.

Коли рослинам стане набагато вільніше і вони зможуть ще трохи підрости, відмовтеся від зрізання під корінь і збирайте тільки найбільші нижні листочки. Розетка, що залишилася, продовжить розвиватися й приносити свіжий урожай ще довго.

Фаворитом на будь-якому городі може вважатися цибуля, адже в народі про неї говорять, що вона – від семи недуг. Зелена цибуля багата вітамінами, цукрами, ефірною олією, яка має фітонцидні властивості. У листках цибулі у 4 рази більше вітаміну С, ніж у цибулині. Її можна вирощувати в теплому приміщенні у будь-яку пору року. Найчастіше для одержання свіжої зелені до столу цибулину ставлять на ємкість так, щоб її низ був у воді. Тоді через 3–4 тижні одержують зелену цибулю, готову до вживання у свіжому вигляді. Однак, недоліком цього методу є мала врожайність. Існує й інший спосіб. Необхідно взяти ящик, засипати в нього землю (краще городній перегній), розрівняти й поставити на підставку (підвіконня, стілець тощо).

Для посадкового матеріалу згодяться дрібні цибулини діаметром 3–4 см. Якщо цибулини до садіння не проросли, частину шийки треба відрізати (пророслі не обрізують) і замочити на добу в теплій воді. Після цього цибулю висаджуємо в підготовлені ящики із землею (бажано такого складу: 2 частини перегною, 1 частина дернової землі, 1 частина річкового піску), на відстані 10 см, не заглиблюючи в землю, а так, щоб денця цибулини лише стикалися із ґрунтом. Ящики ставлять у темне місце й поливають теплою водою (30–35 градусів), потім (через 2–3 дні) переносять на вікно, де світло й температура нижча (12–17 градусів). У перші дні корисно підживлювати цибулю розчином сечовини (2–3 г на 1 л води), а через тиждень – повним мінеральним добривом (6–8 г городньої або квіткової суміші на 1 л води). Через 10–14 днів після садіння можна збирати перший урожай.

У домашніх умовах перо зрізують поступово, у великих цибулин зелень відростає знову, тільки не забувайте вчасно поливати й розпушувати ґрунт.

Для повторного вирощування землю в ящиках розпушують і знову висаджують підготовлену цибулю. Таким чином, у вас на підвіконні всю зиму буде зеленіти дуже корисна, незамінна в кулінарії, улюблена народом рослина – цибуля.

Можна придбати насіння цибулі-сіянки у будь-якому магазині, що торгує насінням, і засіяти його у ящик із землею. Потім злегка полити й затягти плівкою. Плівку потрібно знімати щодня хоча б на 15 хвилин, щоб земля не пліснявіла. Тоді через два–три тижні з'являться сходи. Аби вони не витягувалися, треба зробити підсвічування. Люмінесцентної лампи на 18–20 Вт цілком достатньо для одного ящика. Горіти вона повинна стільки, щоб тривалість дня для сіянців становила 12–14 годин. І ще: чим більша поверхня ящика, тим більше врожаю можна зібрати. Поливати сіянці необхідно тоді, коли ґрунт на його поверхні просохне. Якщо будете використовувати всі наведені вище поради, то зелену цибулю можна буде подавати до столу через 2–2,5 місяці після сівби. Така сама агротехніка вирощування кропу, петрушки, селери й інших пряних трав у квартирі.

Щоб виростити часник, головку розділяють на зубчики й саджають у ящику в ґрунт. Зрідка поливають. У їжу вживають зубчики цибулини й листки, дуже багаті вітамінами.

Кріп можна вирощувати в ящиках з іншими рослинами. Насіння кропу сходить повільно, через 10–14 днів. Прискорюють його проростання попереднім замочуванням. Посіви потрібно поливати частіше. Аромат листків кропу прикрасить будь-яку страву.

Щавель, викопаний із грудкою ґрунту й пересаджений у ящики, добре росте на балконі, а з настанням більших заморозків – на вікні у квартирі. За помірного поливання листочки на щавлі ростуть цілий рік. Суп з листочками щавлю дуже приємний на смак.

Ті, хто заздалегідь заготовив корені петрушки, селери й кульбаби, можуть приступити до їхнього садіння. Треба взяти ящик глибиною 20–25 см або горщики діаметром і висотою 12–16 см. Бажано, щоб корінці вміщалися в ящику або горщику, якщо ж занадто довгі – укоротіть, обрізавши нижній кінчик. Відстань між рядами – 4–5 см, а між коренеплодами – 2–3 см. Саджати треба у вологий ґрунт, з невеликим нахилом. Після садіння насипте зверху річкового піску або попелу шаром 0,5 см. Врахуйте: головки і ростові бруньки засипати й поливати зверху не можна. Взагалі, не захоплюйтеся поливом: робіть це тільки в міру підсихання ґрунту.

Петрушці взимку не вистачатиме світла, тому її потрібно у вечірні години додатково підсвічувати електричною лампочкою. Зазвичай через 3–4 тижні можна зрізати зелень.

Для вигонки зелені селери згодяться дрібні коренеплоди. Відстань між рядами – 5–6 см, а між коренеплодами – 3–4 см. Як і в петрушки, бруньки засипати не можна. Саджайте теж у вологу землю, присипаючи піском або попелом. Поливайте раз на 7–10 днів так, щоб вода не потрапляла на зелень. Якщо листя в селери починає жовтіти, підживіть її сечовиною (1 чайна ложка на 2 л води).

Що робити, якщо коренеплодів під рукою не виявилося, або хочеться виростити зелені вітаміни "з нуля"? У будь-якому спеціалізованому магазині можна купити насіння петрушки, кропу, селери, крес-салату, базиліку, коріандру і виростити з них свіжу зелень. Цей спосіб займе більше часу – адже насінню потрібно ще прорости! Ящики або горщики, наповнені ґрунтом типу "фіалка", полийте гарячою водою, трохи примніть, зробіть борозенки й посійте насіння. Відстань між борозенками звичайно вказують на пакеті. У домашніх умовах посів можна трохи загустити. Після сівби присипте насіння ґрунтом шаром не більше 1 см, дрібне насіння салату землею не присипайте зовсім. Щоб швидше з'явилися сходи, посіви поливають через день, але двічі: ранком й увечері невеликими порціями води. Після того, як насіння проросте, ящики поливають у сонячну погоду щодня або через день, у хмарну – рідше. Зрізати овочі пора, коли зелень досягне довжини 10–12 см.

Для вирощування в осінньо-зимовий період необхідно встановити на висоті близько 50 см над ящиками або горщиками люмінесцентну лампу. Якщо посіяти в лютому–березні, досвічування вже не потрібне. Щоб швидко виростити петрушку з насіння, потрібно знати маленьку хитрість: ефірні олії насіння не дають йому швидко зійти, тому перед сівбою бажано витримати його півгодини під струменем проточної теплої води (загорнувши в кілька шарів марлі) і потім замочити на добу.

Салатна (листкова) гірчиця багата вітамінами, особливо вітаміном С. Прийдеться до смаку любителям гострих страв. Сіють її теж у дрібні ящики (шар ґрунту 5–8 см), поливають теплою водою й накривають тканиною або папером. З появою сходів папір або тканину знімають і ящики ставлять у світле місце. На 20-й день після сівби, коли рослини утворять розетку листків, можна знімати врожай.

Огіркова трава (бораго) – теж, на жаль, забутий овоч. Має цілющі властивості. Бораго рекомендують при серцевій недостатності, неврозах, ускладненнях ревматизму. Сприяє відновленню сил. Сіють її у неглибокі ящики, загортаючи насіння на 1, 5–2 см. Сходить на 10-й день.

Салат. У ящику із ґрунтом його насіння незабаром проростає, листки теж ростуть швидко, але сама рослина швидко старіє. Протягом зими салат зручніше вирощувати два або три рази.

Найлегше проростити насіння **крес-салату.** Він не тільки смачний, але й надзвичайно корисний. Ця пряна приправа прикрасить страви з риби або м'яса, додавши їм гострого, пікантного смаку й аромату.

Крес-салат – культура невибаглива, отож одержати соковиті зелені гілочки можна, використовуючи як субстрат вату або поролон. Навіть за відсутності землі крес-салат виростає вже за два тижні. Коли паростки досягнуть 5 см, урожай зрізують.

Яких правил потрібно дотримуватися при культивуванні крес-салату?

1. Найкраще взяти пласку тарілку або неглибокий прозорий пластиковий контейнер, на дно якого поміщають шар вологої вати, тканини або поролону.

2. Насіння, посіяне на субстрат, потрібно полити й помістити в темне місце. Через 2–3 дні з'являться перші проростки, тоді й поставте контейнер на підвіконня. Крес-салат відмінно росте як на південній, так і на північній стороні, його не треба "досвічувати".

3. Обов'язково підтримуйте субстрат у вологому стані (полив ранком й увечері) і щодня повертайте контейнер на 180 градусів. Так сходи підростатимуть рівномірно.

4. Не потрібно глибоко закопувати у вату насіння – сіяти треба на поверхню субстрату, інакше паросткам важко проклюнутися.

5. Використовуйте комбінований спосіб вирощування. Спочатку виганяйте крес-салат на ваті, а потім шар вати разом з рослинами акуратно перенесіть у контейнер з вологим ґрунтом. Крес-салат відразу вкорениться й буде рости ще краще.

Якщо у вересні пересадити недостиглі кущі перцю в 5-літрові ємкості (по два кущі в кожну), а в 10-літрові – по 3 кущі із грудками землі, їх можна перевезти з дачі в міську квартиру для дорощування. На вікні перець продовжує дозрівати, плоди набувають свого кольору (жовтогарячий, жовтий, червоний). У кімнаті стає дуже красиво, отож і господарям, і перехожим приємно дивитися на великі, різнобарвні перчини. А на початку червня наступного року у вас з'являться на перці зав'язі, 15–25 штук. 5–7 з них залишіть (по одній гілці), а інші обірвіть. Плоди перцю виростуть великими. І солодкий, і гіркий перець добре ростуть у кімнатних умовах. Їхні плоди багаті вітамінами й благотворно діють на організм людини. У народі часто говорять: хто їсть перець солодкий, той довго проживе.

Дуже цікаво й корисно вирощувати **імбир** у кімнаті. Робиться це просто. Купуєте імбир у магазині, розрізаєте ножем бульбу так, щоб була хоча б одна частина із двома вічками. Цю частину саджаєте в горщик, невеликий, неглибокий, але широкий, і поливаєте, закриваєте плівкою. Далі провітрюйте по 10–15 хвилин на день, і через місяць на поверхні ґрунту з'являться паростки. Це сходить ваш імбир. Протягом року доглядайте за ним ретельно, якщо відчуваєте, що він заповнив корінням весь горщик, то пересадіть у більший широкий посуд. Через рік можна збирати врожай молодих корінців (бульб), що принесе радість і додасть здоров'я вашій родині.

Для вирощування овочів у квартирі використовують не тільки вікна. Залежно від вимог до світла ряд овочевих рослин можна певний час тримати й виганяти у напівтемних кімнатах, у підвальних приміщеннях, у коридорах або в темних коморах. Протягом весни, особливо її другої половини, та восени для одержання овочів доцільно використовувати засклені балкони, лоджії, веранди, а також застосовувати додаткові накриття з плівки й за необхідності штучно підсвічувати.

Підготувала ***Н. Дець***

Тютюн – ефективний засіб проти шкідників

Напевно, ні про яку іншу рослину не існує стільки діаметрально протилежних думок, як про тютюн. Його примусово змушували вживати й забороняли під страхом страти. Одні його розхвалювали, інші вважали ворогом здоров'я. Для курців тютюн – втіха, для інших – сировина у боротьбі із шкідниками. Але реалії життя говорять про те, що в нього всеж є свої прихильники.

Тютюн належить до родини пасльонових, вид – нікоціана табакум. Усього налічується близько 65 видів, з них лише два: нікоціана рустики (махорка) та нікоціана табакум (тютюн) є культурними, решта видів дикі.

Нікотин – головний компонент тютюну. Вміст його залежить від сорту, агротехніки й технології обробки сировини: коливається від десятих часток до 4% і більше. Саме ним зумовлена міцність тютюну та його дія на організм людини. Нормальний вміст нікотину в тютюні 1–2 %. Він є у всіх частинах рослини, крім достиглого насіння. Рослини тютюну сягають у висоту в середньому 1–1,5 м. Стебло округле, пряме. Листки цільні, переважно овальні. Квітки зібрані у волотисте суцвіття на верхівці стебла. Плід – багатонасіннєва коробочка, двостулкова, коричнева. Насіння опукло-овальної форми, з ніздрюватою шорсткуватою поверхнею, бурувато-коричневого забарвлення, дрібне: маса 1000 насінин – 60–80 мг (в одному грамі – 10–15 тис. насінин). Коренева система тютюну розгалужена, проникає в ґрунт на глибину до 2 м.

Тютюн – культура теплолюбна, його вирощують здебільшого там, де безморозний період становить не менше 120 днів. Поділюся власним досвідом вирощування тютюну, нагадуючи попередження Мінздраву, що "паління небезпечне для вашого здоров'я". Насіння висіваю на початку лютого. Для цього ще з осені заготовляю легку пухку землю. Насипаю її в ящик, утрамбовую, поливаю, розкидаю насіння, змішане із дрібно просіяним перегноєм, і присипаю злегка вологим ґрунтом шаром 2–3 мм. Приблизна норма висіву насіння – 0,4 г на 1 м^2. Ящик поміщаю у поліетиленовий пакет і ставлю на підвіконня. Можна ставити в будь-яке інше місце, навіть темне, але обов'язково тепле.

Маленькі й ніжні сходи з'являються на 6–15-й день, залежно від температури повітря. За цей час не роблю жодного поливу. Як тільки з'являться перші сходи, поліетиленовий пакет знімаю, ящик переміщаю ближче до вікна, тому що для подальшого росту розсади необхідне яскраве світло. Сходи регулярно обприскую водою кімнатної температури. Розсаду пікірую після появи двох–трьох справжніх листочків у стаканчики, прищипуючи при цьому центральний корінь. Догляд за рослинами після пікірування зводиться до поливу й підтримання температури в межах 18–20°С. Розсада повільно, але добре росте на підвіконні за кімнатної температури.

За 7–8 днів до пересаджування розсади у відкритий ґрунт для загартування витримую її на більш сухому режимі, а за 2–3 дні до пересаджування полив взагалі припиняю. Висаджую розсаду з 4–6 справжніми листками в пору стійкого тепла, заглиблюю на 2–3 листки, попередньо їх обірвавши. На прикопаній частині стебла надалі утворюються додаткові корені. Схема садіння – 30 х 50 см. Роблю це у два строки, щоб підстрахуватися у випадку повернення заморозків.

Догляд зводиться до поливу, підживлень, прополювання й розпушування. Тютюн – вологолюбна рослина: якщо в посушливе літо його не поливати, то він затримує ріст, втрачає аромат і стає занадто міцним під час паління. Перше підживлення проводжу відразу після висаджування у ґрунт, поєднуючи його з поливом, друге – через два тижні, третє – через два тижні після другого.

Ознакою технічного дозрівання листків є легке пожовтіння тканини. Урожай тютюну знімаю в міру дозрівання листків у кілька ламань. Листки нижнього ярусу (першого ламання) дозрівають через 40–45 днів після садіння тютюну. З кожної рослини збираю: у перше ламання 3–4 листки, у друге – 3–5, у третє – 5–7, у четверте – 5–6 і в п'яте – 3–4 листки. Збираю їх ранком після спадання роси або увечері, коли вони стають пружними й містять менше води. До початку збирання видаляю нижні (розсадні) листки. Зрізую їх секатором і укладаю так, щоб пластинка одного листка лежала в пачці на пластинці іншого, а черешки перебували б на одній лінії, з тим розрахунком, щоб їх зручніше було нанизувати на

Щедра грядка

шпагат. Листки рівномірно розподіляю в низці так, щоб вони не торкалися один одного.

Сушу на горищі. Сушіння тютюнових листків поділяється на дві фази: томління (жовкнення) і висушування (фіксація). Найбільш сприятливі умови для томління тютюнових листків: температура 25–35°С, вологість повітря 75–90% і невеликий протяг. Зміна зеленого забарвлення листка на жовте є основною зовнішньою ознакою завершення томління. У прохолодний час дня на початку томління листків низки з тютюном можна вивішувати на сонце на 4–5 годин, а потім знову забирати в приміщення для сушіння.

Фіксацією сировини закінчують сушіння листків. Залежно від сорту тютюну, характеру погоди сонячне сушіння триває від 8 до 20 днів.

Додаткового збільшення врожаю можна досягти за рахунок пасинків, які розвиваються з кожної пазухи листків.

Курцеві, що споживає пачку сигарет на день, достатньо мати 10–12 рослин, аби забезпечити себе ароматним листям. Подрібнений стовбур можна додавати до листка, щоб знизити міцність тютюну. Я ж використовую його з іншою метою: застосовую як препарат для обробки рослин від шкідників.

Наведу один приклад його використання. Добре висушені листки тютюну ретельно перетираю, відокремлюю найдрібнішу фракцію. Використовую її в посадках ріпчастої цибулі, щоб відлякати цибулеву муху в період яйцекладки. Ґрунт уздовж рядків посипаю тютюновим пилом у чистому вигляді або навпіл з вапном (1–2 кг на 10 $м^2$). Як правило, проводжу дві обробки: через 8–10 днів – проти першого покоління мухи й ще одну – проти другого.

На закінчення хочу зазначити наступне: не сьогодні-завтра в Україні сформується ринок екологічно чистих продуктів. А сировина тютюну – один з найбільш ефективних засобів для боротьби з багатьма шкідниками. Тому, на мою думку, у тютюну перспективне майбутнє, і, отже, той, хто подбає про насіння тютюну й освоїть технологію вирощування зараз, буде у виграші.

Л.В. Марущак,
м. Виноградів, Закарпатська обл.

зультатів. Для знезараження ґрунту використовують: 40%-ний формалін з розрахунку 1 частина формаліну на 50 частин води (9 л/м^2), негашене вапно – 1,5 кг/м^2, хлорне вапно, яке можна вносити тільки восени, із розрахунку 150–200 г/м^2.

Інтегрований захист капусти від хвороб

Система захисних заходів проти хвороб капусти базується на науково обґрунтованому поєднанні організаційно-господарських, селекційно-насіннєвих, фізико-механічних, агротехнічних, хімічних та біологічних методів захисту культури, які знижують шкідливість хвороб різної етіології до економічно невідчутного рівня.

Впровадження у виробництво стійких до хвороб сортів. Одним із екологічно безпечних, економічно вигідних заходів боротьби проти хвороб капусти є впровадження у виробництво стійких сортів. Їхнє використання радикально впливає на обсяги застосування фунгіцидів і сприяє суттєвому оздоровленню фітосанітарної обстановки.

Підвищеною стійкістю до кили характеризуються сорти і гібриди білокачанної капусти: Леся, Українська осінь, Ярославна, Жозефіна, Тетянка, Веснянка, Адмірал F_1, Мандарин F_1, Маркіз F_1; до пероноспорозу – Білосніжка, Димерська 7, Росава, Княгиня, Столична, Атрія F_1, Рейма F_1, Атлета F_1, Краутман F_1; до альтернаріозу – Харківська зимова, Леся, Княгиня, Рінда F_1, Коронет F_1, Мушкетер F_1, Саратога F_1, Нозомі F_1; до фузаріозного в'янення – Ліка, Єленовська, Леопольд F_1, Сателіт F_1, Чесма F_1; до судинного бактеріозу – Букаро F_1, Куісто F_1, Чіз F_1; до слизистого бактеріозу – Еліза F_1, Нозомі F_1.

Комплекс заходів у парниках. Для закладання парників потрібно використовувати ґрунт, вільний від збудників хвороб капустяних культур. При кількаразовому використанні ґрунту в парниках і теплицях – обов'язково проводити його дезінфекцію. В першу чергу цей захід спрямований проти збудників кили, чорної ніжки, альтернаріозу, пероноспорозу, фомозу, бактеріозів. Для дезінфекції ґрунту використовують термічний або хімічний спосіб:

Термічне знезараження (пропарювання) ґрунту. Воно проводиться з використанням стаціонарних або пересувних установок, за допомогою яких пара подається у ґрунт знизу через трубопроводи або на поверхню ґрунту під укриття (намет, брезент). На глибині 30 см встановлюють дистанційні термометри, потім розстеляють термостійку плівку чи брезент, краї яких притискують мішками з піском. Тиск під плівкою має бути не менше 5 мм водного стовпчика, а температура 120–140°С. Пару під плівку подають до тих пір, поки температура на глибині 30 см не досягне 70°С. Тривалість пропарювання становить від 2 до 3 год. залежно від ступеня зараження ґрунту збудниками хвороб.

Хімічний спосіб знезараження ґрунту. Хімічну дезінфекцію ґрунту рекомендується проводити за температури не нижче 10°С, це дає змогу досягнути найкращих ре-

Після внесення того чи іншого препарату ґрунт перекопують, коткують, покривають плівкою або мульчують і парники закривають рамами. Через декілька діб рами знімають і ґрунт ретельно перелопачують до повного видалення запаху формальдегіду.

Дезінфікувати необхідно також парникові короби, рами та інвентар (1 л формаліну на 25 л води або розчин хлорного вапна з розрахунку 400 г на 10 л води). Після обробки інвентар накривають брезентом чи плівкою і витримують не менше двох діб, потім його провітрюють.

У господарствах, де в минулому році було виявлено килу капусти, чорну ніжку перед висівом насіння ґрунт у парниках поливають: 0,1–0,15%-ною суспензією беномілу (4–6 л/м^2) на раму або 0,4–0,45%-ною суспензією колоїдної сірки (5 л/м^2) на раму, або 8%-ним вапняним молоком, або вносять 100 г/ м^2 попелу.

Проти збудників чорної ніжки ефективним заходом є використання біопрепарату – Триходерміну. Його розсівають по поверхні ґрунту і загортають за допомогою граблів на глибину 5–10 см за 3–5 днів до висіву насіння. Норма витрати – 2–2,5 кг на одну раму.

Дезінфекція насіння капусти. Його можна проводити термічним або хімічним способом.

Термічне знезараження насіння проти збудників пероноспорозу, фомозу, альтернаріозу, бактеріозів проводять прогріванням насіння у воді за температури 48–50°С протягом 20 хвилин з наступним швидким промиванням його в холодній воді протягом двох–трьох хвилин.

Хімічне знезараження насіння проти збудників пліснявіння насіння, чорної ніжки, альтернаріозу, фомозу, фузаріозного в'янення, бактеріозів проводять шляхом інкрустації або вологого протруєння з використанням дозволених фунгіцидів.

Проти збудника судинного бактеріозу насіння протягом 10 хвилин замочують у 0,01%-ному розчині гідрохінону або 0,001%-ному – паранітрофенолу.

Застосування антибіотиків, регуляторів росту рослин та батеріальних препаратів. Проти судинного і слизистого бактеріозів ефективним заходом є протруєння насіння антибіотиком Фітофлавін-300, р.п., діючою речовиною якого є фітобактеріоміцин, з нормою витрати 5 г/кг.

Обробку насіння капусти за одну добу до посіву або в день сівби можна проводити бактеріальним препаратом Планорізом (Різопланом), виготовленим на основі культуральної рідини бактерії *Pseudomonas fluorescens* штаму АР-33 з титром 2х109 бактеріальних клітин у 1 мл. Проти комплексу збудників хвороб проводять також передпосівне замочування насіння протягом 30 хвилин у розчині

регулятора росту рослин Симбіонта-1 (Ж), активною речовиною якого є продукт метаболізму грибів-ендофітів женьшеню з нормою витрати 2 л/кг. З цією метою здійснюють також передпосівне замочування насіння протягом 24 годин у розчині регулятора росту рослин Гумату натрію, активною речовиною якого є натрієві солі гумінових кислот з нормою витрати 0,6 г/кг. за витрати робочого розчину 2 л/кг.

Агротехнічні заходи у парниках. Висівають насіння у вологий ґрунт на глибину 1–2 см, при цьому слід дотримуватися рекомендованої норми висіву й оптимальної густоти рослин на задану площу. Своєчасно проводити полив рослин і розпушування ґрунту, одно–дворазові підживлення розсади NPK (на 10 л води беруть 10 г аміачної селітри, 20 г суперфосфату, 10 г хлористого калію). Систематично провітрюють парниковими рамами, що сприяє підвищенню стійкості рослин до хвороб. Оптимальна температура у парниках має бути в межах 12–15°С, вологість ґрунту – на рівні 70–75% від ПВ. Поливають розсаду лише водою, температура якої дорівнює температурі ґрунту в парниках.

Чорна ніжка капусти.

Під час пікірування розсади рослини, хворі на чорну ніжку, килу, фузаріоз, пероноспороз, бактеріози видаляють і знищують.

Доцільно поливати ґрунт через 10 днів після висіву насіння і за 5 днів до висаджування розсади у ґрунт Гуматом натрію з нормою витрати 2,1 г/кг і 1,5 г/10 л води, з нормою витрати робочого розчину 1,4 л/м^2 і 5 л/м^2, при цьому покращується не тільки ріст і розвиток рослин, але й підвищується їхня стійкість до хвороб.

Профілактичні біологічні і хімічні заходи. При виявленні в парниках чорної ніжки, фузаріозу, пероноспорозу, альтернаріозу, судинного бактеріозу хворі рослини видаляють, а здорові підсипають попередньо продезінфікованим піском товщиною до 2 см. Ґрунт, де були видалені рослини, поливають 1%-ним розчином формаліну або 3%-ним розчином мідного купоросу (2 л/м^2). Проти кореневих та стеблових гнилей капусти розсаду поливають під корінь з інтервалом 3–4 тижні 0,15%-ним робочим розчином Превікуру 607 СЛ, в.р., з нормою 2–4 л/м^2, або 0,4–0,45%-ною суспензією колоїдної сірки з нормою витрати 3–5 г/м^2, або слабким розчином марганцевокислого калію (3–5 г $KMnO_4$ на 10 л води). З цією метою можна розсаду обприскувати свіжовиготовленою 1%-ною бордоською рідиною з прилиплювачем, 1–3 л/раму.

З-поміж біологічних засобів захисту капусти проти збудників чорної ніжки, бактеріозів розсаду у фазі двох–трьох справжніх листків обприскують 0,2%-ним розчином антибіотика Фітолавіну-300, р.п., з нормою витрати 1,2–1,6 г/м^2 . Під час висаджування розсади у відкритий ґрунт слід попередньо занурювати корені рослин у "бовтанку" із глини та коров'яку з додаванням 0,3–0,4%-ного розчину Фітофлавіну-300 (1,8–2,0 кг/га). Ефективним заходом є також обприскування рослин через 3 тижні після висаджування в ґрунт Симбіонтом-1 (Ж) з нормою витрати 1 мл/га за витрати робочого розчину – 300 л/га.

Заходи захисту капусти у відкритому ґрунті. Дотримання правильної овочевої сівозміни. Повторне вирощування капусти та інших капустяних культур на одному й тому ж полі не раніш, як через 3–5 років. Кращі попередники – картопля, огірок, цибуля, бобові культури, морква, озимі на зелений корм і зерно.

При вирощуванні капусти слід дотримуватися також просторової ізоляції до 500–1000 м між насінниками і продовольчою капустою, між капустяними культурами нинішнього і минулого років.

Слід вносити під капусту збалансовані дози мінеральних добрив: 2/3 від загальної норми під основний обробіток ґрунту, а 1/3 норми – у вигляді двох–трьох підживлень у період вегетації рослин. Перше підживлення рослин проводять через 2 тижні після висаджування розсади у ґрунт, друге – на початку формування головок, третє – в період інтенсивного наростання їх. Для підживлення рослин використовують мінеральні добрива ($N_{30}P_{30}K_{30}$). Така система удобрення капусти підвищує стійкість рослин до більшості хвороб.

Проти кили, чорної ніжки обов'язковим заходом є вапнування кислих ґрунтів. Норму внесення розраховують на основі гідролітичної кислотності. Його краще проводити восени після збирання попередника..

Під час висаджування розсади в ґрунт у ямки проти кили вносять 35–40 г свіжогашеного вапна, ретельно перемішують з ґрунтом і потім висаджують. Крім вапна, в ямки можна вносити 8%-ний розчин вапна (0,5 л/рослину) або 0,4–0,45%-ну суспензію колоїдної сірки з нормою витрати 30–40 кг/га. Необхідно дотримуватися оптимальної густоти рослин, рекомендованої для кожного сорту та гібриду залежно від їхніх біологічних особливостей та скоростиглості. На загущених посадках рослини інтенсивніше уражуються пероноспорозом, альтернаріозом та іншими хворобами.

У період вегетації рослин рекомендується проводити своєчасні поливи, тому що за дефіциту вологи в ґрунті рослини втрачають тургор, в'януть і стають уразливими до більшості інфекційних хвороб. У період росту, і особливо під час формування головок, поливи дощуванням капусти проводять через кожні 8–10 днів (400–450 м^3/га). Після поливу в разі утворення щільної поверхневої кірки рослини рекомендується підгорнути. Цей захід сприяє формуванню додаткових коренів і підвищенню стійкості рослин до чорної ніжки та інших хвороб.

Своєчасно слід проводити захисні заходи проти шкідників і бур'янів, серед яких є

Альтернаріоз на листках капусти у період формування та розвитку головки.

Розвиток сірої гнилі на капусті в період вегетації рослин.

багато переносників і резерваторів грибної, бактеріальної та вірусної інфекції На маточних плантаціях, з яких будуть заготовляти рослини для вирощування насінників у наступному році, протягом вегетації необхідно провести не менше двох фітопатологічних прочисток, під час яких видаляють з поля рослини з ознаками фузаріозного в'янення, судинного і слизистого бактеріозів та вірусних хвороб.

В разі появи перших ознак пероноспорозу, альтернаріозу, фомозу, бактеріозу й одержання даних короткострокового прогнозу про наростання інтенсивності розвитку цих хвороб необхідно провести профілактичне обприскування рослин з використанням 1%-ної бордоської рідини з прилиплювачем, з розрахунку 400–600 л/га. Ефективним заходом проти бактеріозів, пероноспорозу та інших хвороб є обприскування рослин у фазу початку формування головок бактеріальним препаратом Планорізом, р., з нормою витрати 0,3 л/га. Повторне обприскування рослин цим препаратом проводять через 18–20 діб. Для обприскування рослин препарат розводять у 500–1000 разів (2–6 л/га), обов'язково додаючи один із прилиплювачів. Ефективним заходом захисту капусти проти хвороб є також обприскування рослин через 2–3 тижні після висаджування розсади у ґрунт 0,2%-ним розчином антибіотика Фітолавіну-300, р.п., з нормою витрати 5 кг/га.

Проти появи білої, сірої та інших гнилей під час зберігання головок капусти за 10 днів до збирання врожаю рекомендується провести обприскування рослин фунгіцидом Квадріс 250 SC, к.с. з такою нормою витрати на 1 сотку: 6 мл препарату розбавити в 5 л води.

Після збирання продовольчої капусти видаляють всі залишки (качани) з поля і знищують їх за межами полів сівозміни овочевих культур. Не слід залишати купи на узбіччях полів чи доріг; тому що навесні талі води можуть рознести цисти кили на інші поля сівозміни.

Проти збудників білої і сірої гнилі головки продовольчої і насіннєвої капусти перед закладанням на зберігання обпудрюють порошком крейди або вапна з нормою витрати 1 кг на 1 ц капусти.

Судинний бактеріоз на головці капусти.

Глибока зяблева оранка прискорює процеси мінералізації рослинних рештків.

Заходи захисту насінників капусти. На насінники слід відбирати кращі здорові рослини за сортовими ознаками, скоростиглістю та розміром товарних головок. Маточники викопують з частиною кореня, видаляють листки розетки і складають у сховище. З метою дотримання оптимальної густоти посадки насінників капусти з розрахунку 29–30 тис. рослин на 1 га слід заготовляти на таку площу восени не менше 35–40 тис. головок, а навесні видаляти частини виявлених хворих рослин. Зберігати маточники потрібно за температури 1–2°С і вологості повітря 95%.

Навесні перед висаджуванням насінників старанно проводять друге вибракування хворих рослин. Слід своєчасно висаджувати маточники у ґрунт. Дотримання всіх агротехнічних і профілактичних заходів на насінниках капусти для кожної зони дає можливість отримати максимальний урожай насіння високої якості.

З метою зменшення передавання інфекції після формування стебел необхідно збирати й знищувати всі минулорічні листки насінників. Своєчасно збирати насінники, проводити ретельне сушіння й очищення насіння; проводити повітряно-теплове сушіння протягом доби за температури 30°С. Щоб уникнути пліснявіння насіння під час зберігання, його вологість доводять до 13%. Зберігати насіння необхідно у дрібній тарі, у вузьких довгих мішечках за температури 2–8°С і відносної вологості повітря – 65%.

Л.І. Марков,
кандидат біологічних наук,
професор кафедри фітопатології НУБіП України.
Фото автора

Мабуть, жодний інший овоч не привертав до себе такої пильної уваги дослідників усіх часів і народів, як капуста. Філософи та історики, медики й кухарі залишили нам численні настанови і монографії про її цілющі й смакові властивості. А стародавні греки й римляни взагалі вважали капусту ліками практично від усіх хвороб, приписуючи їй здатність тамувати головний біль, виліковувати глухоту, рятувати від безсоння та різних внутрішніх захворювань.

Капуста – продукт, корисний для всіх

Корисна й квашена капуста. Причому, якщо під час квашення інших овочів значна частина вітамінів, які в них містяться, втрачається, то в капусті, навпаки, кількість аскорбінової кислоти збільшується. Не руйнуються (а видозмінюються) корисні властивості капусти й під час варіння та тушкування. У цьому полягає унікальність капусти – продукту, корисного для всіх.

Про "приголомшливі цілющі й оздоровчі якості" квашеної капусти цікаво написав відомий американський учений П. Брегг, який припускав, що кисла капуста, оскільки вона добре зберігається, була, можливо, одним із основних вітамінних продуктів, які брали із собою моряки в далекі подорожі. Принаймні, капітан Джеймс Кук, який відкрив Гавайські острови, приписує успіх цього відкриття... кислій капусті, щоденна порція якої рятувала моряків від цинги.

Лікуємося капустою

❖ Під час лікування виразки шлунка та дванадцятипалої кишки, хронічних гастритів, особливо зі зниженою кислотністю, захворювань печінки й селезінки, ожиріння, спастичних колітів, а також як сечогінне (при хворобах серця) та при атеросклерозі ефективним і швидкодіючим засобом є сік свіжої капусти, який приймають по 0,5–1 склянці 3–4 рази на день за 40 хвилин до їди в теплому вигляді. Курс лікування – 1 місяць.

❖ Від нежиті сік закапують у ніс по 2–4 краплі 3–4 рази на день.

❖ За сильного кашлю й втрати голосу п'ють відвар капустяного листя – по 1 столовій ложці 4–6 разів на день. А ще від кашлю допомагає суміш соків капусти й редьки (1:1) з медом і лимоном – по 1 столовій ложці 4–6 разів на день. При катарі верхніх дихальних шляхів капустяний сік розводять переваренoю водою з медом.

❖ Від безсоння лікує сік із капусти, який п'ють по 0,5 склянки за 40 хвилин до сну.

❖ Від головного болю допомагає свіже листя капусти, яке прикладають до голови (скронь, потилиці та чола) на 10–15 хвилин.

❖ При лікуванні забитих місць, запалення суглобів і м'яких тканин, опіків, запалення шкіри, подагри й артритів свіже листя капусти добре тамує біль. Його прикладають до хворих місць на ніч.

❖ До важко забитих місць, хворих суглобів та пухлин також прикладають листки капусти, змочені лимонним соком, соняшниковою олією або сметаною, по 2–3 штуки під пов'язку. Хворі місця добре обмотують і тримають компрес протягом 2–3 годин, періодично міняючи листки.

❖ До гнійних ран, опіків, хронічних виразок і шкірних захворювань прикладають свіже подрібнене листя капусти, яке змішують із яєчним білком.

❖ Від струпів на голові також допомагає очиститися листя капусти: шкіру голови змазують олією й обкладають подвійним шаром капустяних листків, що мають світле забарвлення. Повторюють двічі на день протягом 2–3 тижнів.

❖ За опіків, сильного жару та для розм'якшення ран застосовують подрібнену кислу капусту у вигляді примочок.

❖ Від геморою та як проносне корисний розсіл (сік квашеної капусти) – по 0,5 склянки за 30 хвилин до їди, поступово його кількість збільшують до 2–3 склянок на день.

❖ Від запалення яєчників у жінок застосовують листя, зварене у молоці у великій каструлі. Лікують захворювання над парою, процедури виконують щодня до припинення запалення.

❖ При випадінні волосся готують суміш із соків капусти, лимону та шпинату у співвідношенні 1:1:1 і споліскують нею голову під час миття.

❖ Щоб позбутися лупи, втирають у шкіру голови відвар із капусти.

Протипоказання

Протипоказанням до вживання свіжої капусти та соку з неї є підвищена кислотність шлункового соку, виразкова хвороба шлунка й дванадцятипалої кишки, панкреатит, гастроентероколіт, шлунково-кишкові кровотечі. За схильності до проносів та метеоризму капусту слід вживати з обережністю та в невеликій кількості.

Цвітна капуста протипоказана за подагри.

Слід також враховувати, що занадто надмірне споживання капусти спричиняє дефіцит йоду в організмі.

Щодо квашеної капусти, то її не рекомендують людям із підвищеною кислотністю шлункового соку, виразкою шлунка й дванадцятипалої кишки, захворюваннями печінки та підшлункової залози, хворим на гіпертонію, що мають проблеми з нирками. Для таких хворих квасити капус-

ту слід із меншим вмістом солі (до 10 г на 1 кг капусти) або промивати її перед вживанням. До речі, розсіл із капусти має такі самі протипоказання, що й квашена капуста.

Хочете бути красивими?

Щоб шкіра стала свіжішою, м'якшою та матовою, великі капустяні листки слід промити у холодній воді, накласти їх увігнутим боком на вологе й очищене від косметики обличчя та полежати 20 хвилин. Листки повинні нагрітися від контакту зі шкірою. Потім промокнути обличчя серветкою або рушником.

Від зморщок та зів'ялої шкіри вичавити сік із листків свіжої капусти, змочити в ньому марлеву серветку й накласти її на обличчя на 15 хвилин. Потім умитися прохолодною водою. Повторювати процедуру 2–3 рази на тиждень. Можна також просто протирати обличчя соком із капусти.

За сухої і зневодненої шкіри обличчя та пігментних плям його протирають маслиновою або кукурудзяною олією. Потім прикладають до обличчя дуже теплий компрес із содового розчину (на 1 л гарячої води – 1 чайна ложка соди). Після цього наносять на шкіру кашку із свіжої білої капусти, яку тримають 15–20 хвилин.

Маски з капусти

❖ **За дуже сухої шкіри, що лущиться,** 1 столову ложку тертої кашки з капусти змішати з яєчним жовтком і додати трохи олії. Нанести суміш на обличчя та шию й змити теплою водою через 20 хвилин.

❖ **За сухої шкіри** добре підійде така маска: відварити в молоці подрібнені листки свіжої капусти до густої кашки. Накласти її на обличчя й шию. Через 20 хвилин змити теплою водою.

❖ **За жирної шкіри** можна приготувати маску із квашеної капусти: ретельно подрібнити її, накласти цю кашку на обличчя рясним шаром і накрити зверху серветкою або сухим рушником. Потримати 15–20 хвилин, після чого зняти маску вологим ватним тампоном і вмитися. Застосовувати не частіше одного разу на тиждень.

Страви з капусти

Отже, якщо ви любите капусту, то ці прості, але смачні рецепти для вас. Тим більше, що взимку капуста просто незамінна. І не варто вважати, що її можна лише квасити або тушкувати. Є чимало страв, які сподобаються вам і приємно здивують та порадують ваших рідних і близьких. Бо рецепти приготування різних видів капусти займають чимало сторінок у кулінарних книгах, а страви з капусти білоголової – це просто смачна казка.

Голубці з грибами

Для приготування потрібно: 1 кг капустяних листків, 500 г грибів, 150 г олії, 200 г цибулі, 150 г рису, сіль, чорний і червоний перець – за смаком.

Підготовлені гриби пропустити через м'ясорубку або дрібно нарізати й протушкувати у жирі. Капустяне листя обшпарити окропом, тверді черешки вирізати. На розігріту сковороду покласти жир і присмажити подрібнену цибулю, додати рис, тушковані гриби, сіль, червоний перець. Суміш перекласти в каструлю, влити 0,5 склянки води. Варити, доки рис не вбере в себе всю воду. Зняти каструлю з вогню, додати чорний перець і перемішати. На кожен капустяний листок покласти фарш, загорнути у вигляді ковбаски, покласти рядами в каструлю, залити грибним відваром і варити на слабкому вогні до готовності.

Млинці з капусти

Качан свіжої капусти розбирають на окремі листки й опускають їх у підсолений окріп. Через 15 хвилин відкидають на друшляк і кожен листок згортають 2–3 рази (як млинець). Збивають 2 яйця, додаючи трохи солі та перцю, й вмочують у них ці "млинці", а потім обвалюють у подрібнених або розмелених сухарях. Смажать на повільному вогні. Слід зазначити, що ця страва смачна у гарячому і в холодному вигляді.

Галушки з квашеної капусти

Для приготування потрібно: 500 г капусти, 2 ст. ложки тертого сиру, 1 ст. ложка манної крупи, 2 яйця, 1 ст. ложка томатного соусу, 1 склянка товчених сухарів, сіль, перець.

Квашену капусту відварити у підсоленій воді, викласти на сито, дати стекти воді й пропустити через м'ясорубку. До отриманого фаршу додати тертий сир, манну крупу, подрібнені яйця, чорний мелений перець, зелень і добре перемішати. З фаршу зробити галушки. Опустити їх у підсолений окріп і варити на слабкому вогні до готовності. Потім галушки відкинути на друшляк, дати стекти воді, викласти на блюдо й посипати товченими сухарями. Подавати зі свіжим томатним соусом.

Капуста, запечена із сиром

Для приготування потрібно: 1,5 кг білоголової капусти, 60 г вершкового масла, 50 г подрібненої цибулі, 75 г пшеничного борошна, трохи меленого перцю, 400 г молока, 1 лавровий листок, 200 г натертого твердого сиру, 60 г панірувальних сухарів, сіль – за смаком.

Капусту посікти, покласти в окріп і варити 10 хвилин, а потім відкинути на друшляк. Розтопити у великій сковороді вершкове масло й обсмажити на ньому цибулю. Додати борошно, сіль і перець, добре розмішати. Тоненькою цівкою влити молоко, безперервно помішуючи до тих пір, поки не закипить. Покласти лавровий листок і варити все на слабкому вогні протягом 5–7 хвилин. Вийняти лавровий листок і додати 3/4 склянки тертого сиру. Змішати з капустою, за необхідності ще раз посолити за смаком і викласти у високе деко. Зверху посипати сиром, що залишився, змішаним із панірувальними сухарями, і поставити деко в заздалегідь розігріту до 210°С духовку. Запікати до тих пір, поки капуста зверху злегка не зарум'яниться – приблизно 15 хвилин.

Щиро зичимо вам здоров'я!

О. Кисленко, Р. Овсієнко

У світі існує дуже багато різноманітних сортів, груп і форм сенполій. Поряд із стандартними сенполіями з діаметром розетки більше 20 см існують сенполії напівміні, міні й мікроміні відповідно з діаметром розетки в дорослому віці від 15 до 6–8 см. Такі крихітні сенполії у глядачів викликають велике захоплення і набувають великої популярності. Ці крихітки такі маленькі, що на долоні можна помістити три вазони дорослих сенполій. Їх люблять маленькі діти і, як не дивно, поважні

Розетка сенполії з такими листочками, навіть без квітів, виглядає дуже ошатною, красивою. Сама розетка – вишукана квітка й здатна прикрасити інтер`єр квартири.

У моїй колекції є всі ці форми сенполій, всі їх розміри, всі кольори й відтінки. Їхні квітки і листочки прикрашені найрізноманітнішими художніми елементами, що робить кожен сорт унікальним і не схожим на інший, а в мене цих сортів більше чотирьохсот і немає однакових.

Сенполія – королева кімнатних квітів

бізнесмени – вони заводять колекції, дістають за кордоном нові сорти, обмінюються ними, возять свої колекції на виставки і в тому мають втіху для своєї душі.

Є ще трейлерні, так називаються ампельні сенполії, тобто сенполії, що мають довгі стебла, які звисають через край горщика і під час цвітіння по всій довжині стебел каскадом звисають сотнями квітки.

У всіх цих видів сенполій різні за розміром квітки – від малесеньких і до 8, і навіть до 9 см у діаметрі. Квітки бувають прості, напівмахрові й густо махрові. Колір квіток найрізноманітніший – білий, рожевий, голубий, синій, фіолетовий, пурпуровий, малиноновий, бордовий, червоний, бузковий, умовно жовтий, лавандовий, зелений. До того ж всі ці кольори найрізноманітніших відтінків – від світлого до темного. Пелюстки квіток бувають різних форм: довгасті, круглі, трикутні, із зубчиками, з рюшечками, або хвилясті. Пелюстки розфарбовані смужечками, торочками, цяточками, горошками найрізноманітніших кольорів.

Візерунки на пелюстках можуть бути в тон основного забарвлення пелюстки, а бувають контрастного кольору. Наприклад, квітка червона, облямівка біла, або квітка біла, а рюшечка навкруг пелюстки яскраво-зелена. Листочки теж бувають найрізноманітніші – круглі, довгасті, із зубчиками по краях, рівні або хвилясті, з фестонами по краях, чисто зелені або пістрятолисті з яскравими візерунками на листковій пластинці. Пістрятолисті бувають з візерунками по всьому листочку або з облямівкою тільки по краю листочка. Облямівка, чи й весь візерунок по листку, бувають білого, рожевого, бронзового, бузкового, коричневого або пурпурного забарвлення. Буває візерунок на одному листку, розмальований кількома кольорами.

Ампельна сенполія

Займаюся сенполіями понад 30 років. Цвітуть вони цілий рік з невеличкими перервами взимку, коли холодно і день короткий, і влітку, коли спекотно. При штучному освітленні взимку лампами денного світла (10–12 год. на добу) вони цвітуть безперервно. Сенполія – рослина тіньовитривала, яскравого сонця не терпить, тому влітку на південних вікнах її треба притінювати або ставити вазони в глибині кімнати, подалі від вікна. Температура для оптимального росту й цвітіння має становити +18–22°С. Температуру понад 25°С сенполії витримують погано, а взимку +15°С і нижче – теж не бажані.

Поливати слід відстояною впродовж трьох діб водою кімнатної температури, при цьому уважно стежте за вологістю ґрунту, бо можна ненароком залити рослину, після чого почнуть гнити корені, особливо в пластмасових горщиках. Краплі води, що потрапляють на листки під час поливання, треба негайно вимочувати шматком марлі. Слідкувати, щоб вода не потрапляла в центр розетки.

Суміш ґрунту для садіння сенполій можна придбати в магазині, але краще приготувати власноруч. Наприклад, 1 частина дернової або городньої землі; 2 частини листяного перегною, краще з листя липи, ліщини, білої акації, але не з верби чи дуба, 1 частина торфу, 1 частина мохусфагнуму болотяного, або лісового, дрібно порізаного. Мох робить суміш пухкою, добре утримує вологу, отож до коренів легко надходить кисень. На відро такої ґрунтової суміші кладуть літрову банку подрібненого деревного вугілля, яке добре адсорбує в суміші шкідливі гази. Ґрунтову суміш необхідно пропарити гарячою парою протягом 1 год., щоб знищити личинки та яйця шкідників, збудників хвороб, насіння бур`янів.

Сортовий садивний матеріал купую тільки у відомих колекціонерів Києва, Москви, Одеси. Свіжозрізані листкові живці сенполій висилають навесні та восени, коли вже немає заморозків або сильної спеки.

Одержавши посилку з листковими живцями, я освіжую зріз черешка на відстані 3–4 см від листкової пластинки і, прикріпивши етикетку з назвою сорту, ставлю живці в чисті баночки з-під майонезу з відстояною водою. Ставлю баночки з живцями на світле місце (але не на сонці) з температурою +22–25°С. Через 15–20 днів з`являються корінчи-

Blua Dragon

ки, а ще через 15 днів вони виростають до 1,5–2 см. Тепер їх пора висаджувати в маленькі горщики на глибину 1,5–2 см у заздалегідь приготовлену ґрунтову суміш. Аби живці не падали, їх підпирають паличками. Через 4–5 місяців від початку укорінення листочків на них виростає від трьох до восьми молоденьких розеточок. Коли розмір молоденьких листочків у розеточок досягне третини розміру материнського листка, їх обережно розділяють і саджають кожну маленьку розеточку в персональний маленький горщечок діаметром 6–8 см. Коли розеточки підростуть і їм буде тісно в маленькому горщечку, я їх пересаджую в горщечки діаметром 10 см. Більшого посуду сенполіям не потрібно, тому що рослини від надлишку землі "жирують", дають багато листків і мало квіток. До того ж є небезпека, що маленькі корені сенполій не освоять велику кількість землі і ґрунт почне закисати, а це призведе до того, що корені починають гнити і сенполія може загинути. Багато сенполієводів для дешевшого вирощування рослин замість горщечків використовують пластикові одноразові стаканчики, попередньо зробивши в них отвори для стікання зайвої води.

Fantasy Trail

Перше цвітіння в молодої розеточки настає у 8 місяців, а масове ("шапкове") починається після року і триває 3–4 роки. Потім рослини старішають, квіти дрібнішають, і, щоб не допустити цього, рослину омолоджують, "посадивши" на нове коріння. Один раз на рік рослини пересаджують у свіжу суміш ґрунту. Упродовж року підживлюють добривами "Кеміра-люкс" або "Мастер-люкс" з розрахунку 1 чайна ложка на 10 літрів води один раз на два тижні.

Cool Mint

Нині в природі розвелося багато шкідників та хвороб, і тому треба бути дуже уважним, щоб з якимось букетом, або із зеленню петрушки чи кропу, що використовуємо на кухні, не занести до приміщення, де вирощуємо сенполії, білокрилку, попелицю, трипсів, кліщів, борошнисту росу, віруси. Тому для профілактики один раз на місяць обов`язково слід обробити рослини інсектицидом актелік, актара або іншим препаратом від шкідників. Проти хвороб раз на місяць профілактично обприскую топазом, або поливаю розчином фундазолу. Дотримуючись таких правил агротехніки, можна домогтися

Fire Mountain

Guardian Angel

Strawberry wave

того, що ваші красунечки будуть завжди здоровими, гарно цвістимуть і милуватимуть ваші очі. Пропоную до уваги читачів фото і опис декількох сортів. Переважна більшість з них іноземної селекції: Blua Dragon, Cool Mint, Fantasy Trail, Fire Mountain, Guardian Angel, Hallo Aglitter, Iceberg, Irish Maiden, Optikal Illusion та інші.

Blua Dragon – величезні напівмахрові голубі зірки з темно-синім вічком, широкою червоно-пурпуровою гофрованою розеточкою і краєм біло-світло-зеленого-золотистого кольору. Потенціал квітки – 9 см, велике темно-

Robs Rinky Dink

зелене листя. Фантастика! Популярний сорт!

Cool Mint. Дуже великі білі махрові зірки із зеленою облямівкою. Красиве пістряве листя з білими плямами по краю. Розетка виставкової якості. Екзотичний сорт!

Hallo Aglitter

Fantasy Trail. Рожеві махрові квітки масово вкривають стебла, які виростають до 50 см і красиво звисають через край горщечка. Листя зеленого кольору з лимонними плямами. Красивий трейлер.

Iceberg

Fire Mountain. Махрові, великі, дуже яскраві червоні зірки з контрастною білою облямівкою на темно-зеленій компактній розетці.

Irish Maiden

Guardian Angel. Великі напівмахрові й махрові ніжно-рожеві квітки з синім фентезі. Дуже красива зелено-біла-кремово-рожева компактна розетка. Пістрятолистий сорт вишуканої краси.

Hallo Aglitter. Дуже великі рожеві прості зірки з широким іскристим фуксієвим краєм, який чітко повторює краї зірки. Дивовижно виглядає на тлі темно-зелених листків.

Iceberg. Величезні напівмахрові сніжно-білі текстурні зірки з округлими й сильно гофрованими пелюстками з синіми краями. Темно-зелене листя. Цвітіння тривале й ошатне.

Rondita

Irish Maiden. Розкіш великих махрових біло-зелених квітів з дуже гофрованим зеленим краєм. Зелене хвилясте листя виростає досить великим і немов би робить комплімент таким унікальним квіточкам. Неймовірно популярний сорт! Екзотика!

Optikal Illusion. Ви не повірите своїм очам! Величезні махрові темно-сливові квітки густо вкриті блідорожевими горошками. Темно-зелене блискуче листя. Оригінальний сорт.

Robs Rinky Dink. Рясні напівмахрові фіалкові квітки темно-малинового кольору розкішним букетом прикрашають зелені симетричні маленькі листочки. Чудово й легко цвіте! Виставкова міні.

Біла суничка

Rondita. Кетяги яскраво-рожевих махрових квітів. Популярний трейлер, стебла якого звисають до 50 см, густо вкриті квітками.

Optikal Illusion

Strawberry wave. Напівмахрові й махрові рожеві зірки з широкою червоною окантовкою набризком і червоними іскрами по всій поверхні квітки. Діаметр квітки великий – 7–8 см. Темно-зелене листя, дуже красивий сорт.

Біла суничка. Маса білих квіток розміром, виглядом і кольором нагадують цвітіння суниці на високих міцних квітконосах, які піднімаються над світло-зеленою розеткою малесеньких листочків. Міні.

Наприкінці 2010 року ще придбала найновіші, найкрасивіші й найоригінальніші сорти сенполій. Планую сфотографувати їх і надішлю до редакції. Сподіваюсь, що вони також будуть надруковані.

Г.П. Хоменко,
м. Долина, Івано-Франківська обл.

Укорінення живців актинідії на вікні

Укорінення живців актинідії можна розпочинати вже в лютому у теплиці, а ще простіше – у квартирі на вікні. Але для цього на вікні живцям слід створити такі самі умови, що й у теплиці.

Вікно необхідно підготувати до вкорінення живців, і немає особливого значення, у який бік світу воно дивиться. Але краще, коли вікна спрямовані на захід або на схід.

Живці добре вкорінюються, якщо вони знаходяться у теплому піску. Для цього вікна готуємо так: на вікні ставимо екран із плівки, щоб холодне повітря не обгортало ящички з живцями. У мене радіатор опалення виступає на 5 см за підвіконня, це має свої переваги. Щоб не ставити ящики на холодне підвіконня, на нього (поверх плівки-екрану) кладу плівку, а за радіатором роблю П-подібну опору. Тож на неї і на плівку ставлю ящички. Тепле повітря від радіатора опалення обгортає низ ящичка, обігріваючи його. По боках ящичків з дроту роблю каркас і обтягую плівкою. От і виходить тепличка. Ящички мають бути високими, щоб на дно можна було насипати поживну суміш: земля, перегній, пісок у рівних пропорціях, а зверху – пісок шаром близько 10 см.

Фото 1. Живці з пробудженими бруньками.

Наприкінці лютого з однорічних пагонів актинідії я нарізую живці з 3–4 бруньками. Нижній зріз під брунькою роблю прямий, а верхній – косий, за 2–3 см від бруньки. Живці ставлю у півлітрові банки, заповнені водою на третину їхньої місткості. Для прискорення процесу проростання банки з живцями ставлю у піраміду.

Через 10 днів бруньки пробуджуються і зеленіють. Для експерименту якось посадив по одному живцю у стаканчики з-під сметани, наповнені: перший – чистим ґрунтом; другий – знизу ґрунт, а зверху третина піску; третій – з чистою водою. Решту живців посадив у ящики з холодильника. Вони достатньо високі, щоб наповнити їх знизу ґрунтом, а зверху – піском. По боках ящиків зробив каркас із дроту й обтягнув плівкою, створивши мінітеплички.

За таких умов ці живці розвивалися добре. Коли зелені пагони досягнули довжини 5–7 см, прищипнув ростові точки для кращого вкорінення. Цікаво те, що коли актинідії не підходила температура або вологість, то по краях листків з`являлися чорні плями. Якщо не вживати ніяких заходів, то листки загинуть. Щоб чорні плями зникли, необхідно ліквідувати несприятливі умови росту і забезпечити нормальні умови.

Живець, який ріс у воді, був здоровим і ніякі плями на листках не з`являлися. Через 40 днів почало з`являтися коріння і довелося його висадити у стаканчик № 4 з-під сметани у чистий пісок (див. фото 2).

Фото 2. Укорінення живців у стаканчиках.

Фото 3. Укорінення живців у ящичку.

При появі з бруньок нових листків потрібно уважно стежити за вологістю, бо це – показник того, що корені добралися до родючого ґрунту. Перші листки, що зазеленіли, почали відмирати, а з бруньок почали рости пагони із свіжими зеленими листками.

Коли у рослинок утворилося коріння, то їх уже можна підживлювати розчином добрив. Я готую розчин за рецептом Міттлайдера (суміш № 2). Укорінені в такий спосіб живці наприкінці травня можна висаджувати у відкритий ґрунт, попередньо загартувавши їх (призвичаївши до умов навколишнього середовища). А ще не забувайте висаджені рослини у перші дні притінити, захистивши від прямих сонячних променів, та рясно поливайте.

В.В. Беспалов,
вул. Васляєва, 4 а, кв. 102, м. Миколаїв

БЕЗКОШТОВНИЙ ДОДАТОК ДО ЖУРНАЛУ "ДІМ, САД, ГОРОД"

ГОСПОДАР

ЖУРНАЛ У ЖУРНАЛІ

Вузлики на пам'ять

Час відлякувати гризунів

Щоб взимку завадити гризунам дістатися до плодових дерев, фахівці рекомендують постійно втоптувати сніг у міжряддях та пристовбурних кругах. Зазвичай, такий захід дає позитивні результати, але лише тоді, коли снігу багато і лежить він майже до весни. А що робити, коли зима безсніжна?

За таких обставин дерева, якщо їх не обв'язали восени, виявляються зовсім беззахисними перед навалою голодних мишей і зайців. Проте вихід є – необхідно відлякувати гризунів. А як саме це зробити, слід розповісти дещо докладніше.

У своєму саду я роблю таким чином. Беру відро коров'яку й змішую його з 1 кг свіжогашеного вапна. Можна також порівну змішати глину і коров'як, додаючи на відро такої суміші 50 г креоліну.

Дехто може заперечити, що взимку не завжди все це можна знайти в господарстві. Тоді пропоную обв'язати стовбури дерев газетами, а до цього обв'язування прикріпити стебла айстр або чорнобривців, запах яких гризуни не люблять. Якщо ж не заготовили їх восени, то можу порадити ще один спосіб: гризунам дуже не подобається запах камфори, тому досить часто я обмазую стовбури дерев камфорним маслом або підвішую на гілках і закріплюю на стовбурах дерев ватні тампони, просочені цим маслом. Щоправда, "духмяний захист" доводиться періодично поновлювати – не рідше одного–двох разів на місяць.

Поливаю "живою" водою

Над тим, чи існує така вода в природі, замислюється чимало дослідників. Однак поки що встановити це достеменно не вдалося, мабуть, нікому. Але приготувати "живу" воду самотужки можна дуже швидко.

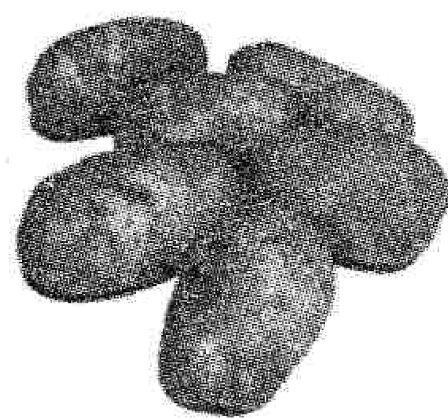
Для цього звичайну водопровідну воду насамперед необхідно пропустити через вугільний фільтр типу "Родничок", щоб позбавити її хлору та інших шкідливих для рослин домішок. Потім очищену воду потрібно налити в металевий чайник і довести до кипіння, але не кип'ятити. Щойно почнуть з'являтися білі бульбашки повітря, чайник знімають із вогню і ставлять його в металеву ємкість більшого розміру, куди наливають холодну воду для різкого охолодження. За таких умов уже через кілька хвилин температура води в чайнику зрівняється з кімнатною. Ось таку воду я вважаю "живою" і поливаю нею розсаду, кімнатні квіти та інші рослини.

Помітив, що за постійного застосування води, підготовленої у такий спосіб, кімнатні квіти викидають бутони раніше, ніж зазвичай, а період цвітіння в них значно подовжується.

Проте найбільше мене радує розсада, яка до моменту висаджування у відкритий ґрунт формує сильну кореневу систему і міцні стебла, а листя в неї набуває темно-зеленого забарвлення. Це позначається і на врожайності рослин, яка зростає майже на 50%, незважаючи на те, що догляд за розсадою був стандартним. Отже, це "жива" вода так сприятливо впливає на рослини.

Оскільки питання "живої" води турбувало мене давно, я намагався знайти пояснення цьому феномену в літературі. Нещодавно мені вдалося це зробити. Виявляється, доведена до кипіння, а потім швидко охолоджена вода діє так само, як і снігова.

І картопля залишатиметься свіжою

Переконаний, що не всі городяни, особливо мешканці великих міст, мають змогу зберігати картоплю взимку у погребах або інших сховищах із дотриманням температурного режиму та інших обов'язкових вимог. А відтак найчастіше їм доводиться її тримати у власній міській квартирі на балконі або лоджії.

За настання сильних морозів мішки із "другим хлібом" нерідко перекочовують у житлову кімнату, затуляючи прохід до балкону і надаючи оселі неестетичного вигляду. А дехто із дачників взагалі, щоб не ходити часто до погребу, так і тримає взимку частину врожаю у своїй квартирі. Якщо це їх влаштовує, то нехай би так і було. Але ж за таких умов картопля потерпає не лише від надмірного тепла, а й сухості повітря. Через велику втрату вологи бульби швидко зморщуються і стають в'ялими.

Щоб уникнути небажаного явища, дехто з господарів застосовує оригінальний метод. Потрібно помістити всередину тари або ємкості, в якій зберігається картопля, пластикову пляшку зі зрізаним верхом і проколотими отворами, куди покласти зволожену ганчірку. На 50 кг картоплі достатньо мати одну пляшку ємкістю 1 л.

Завдяки застосуванню такої системи зволоження в'ялі бульби картоплі через певний час набудуть здорового стану й матимуть такий вигляд, наче їх щойно принесли з грядки. Якщо ж помістити таку пляшку в ємкість із картоплею відразу після того, як занесете її до оселі, то я переконаний, що вам взагалі вдасться уникнути в'ялості бульб.

Слід зазначити, що це дуже ефективний спосіб зберігання картоплі, однак потрібно мати на увазі, що ганчірка, закладена в пляшку, має бути саме зволоженою, а не мокрою, бо надмірна вологість під час зберігання шкідлива для картоплі.

М.С. Рітченко, *м. Луганськ*

Із щоденника садівника

Шановні читачі! До редакції журналу "Дім, сад, город" щодня надходить чимало різних листів: одні дописувачі розповідають, як виростити помідори й селеру, інші радять, як доглядати за свійською птицею, дехто хоче отримати відповіді на свої запитання, запрошує в гості тощо. Отримали ми листа і від досвідченого садівника Болеслава Мартиновича Мрачковського з Києва, який добре знається на багатьох питаннях, які висвітлює наш журнал. Гортаючи його щоденник, нам здалося, що в ньому є душа, душа садівника. Сподіваємося, що з цих нотатків і наші читачі зможуть взяти для себе чимало корисної інформації.

Як відомо, людина не може знати достеменно, що трапиться із нею завтра, через рік, п'ять років. Ще з дитинства ми мріємо стати космонавтами або артистами, футболістами або льотчиками, але доля часто змінює наші плани, і життя йде іншим шляхом. І тоді ми намагаємося бути щасливими в іншій професії, прагнучи знайти себе у галасливій метушні великих міст-мурашників. Допоки молоді й сповнені сил, зайняті улюбленою роботою, хобі та цікавими захопленнями, ми цілком задоволені. Але інколи з роками нас починає обтяжувати міська суєта, дедалі частіше з'являється бажання побувати на природі, а головне – власноруч попрацювати біля землі. Нас нестримно тягне поливати розсаду, обробляти грядки, щепити яблуні, адже так хочеться що-небудь вирощувати...

І тут у душі прокидається велике бажання мати власну садову ділянку. Отримавши її, садівник із насолодою та ентузіазмом втягується в щоденну працю із закладання плодового саду.

...У першу чергу він вирішив проблеми зі спорудженням літнього будинку. Одночасно вів виснажливу боротьбу з пирієм та іншими бур'янами. У ті часи в роздрібній торгівлі ще не було раундапу, тому садівник мужньо і власноруч боровся з пирієм та лопухами. Адже він розумів, що прополювання дає змогу прибрати з садової ділянки більшу частину бур'янистих трав, які перешкоджають правильному розвитку культурних рослин. Крім того, чимало бур'янів спричинюють появу в саду різних шкідників. Вони поглинають із ґрунту велику частину поживних речовин, заважаючи садовим рослинам отримувати необхідну кількість мінеральних елементів, затінюють їх від сонця.

Саме тому прополюванням бур'янів слід займатися якнайчастіше, видаляючи не лише їхні верхні частини, а й кореневу систему. А щодо застосування гербіцидів, то робити це краще якомога рідше, бо вони можуть завдати шкоди й культурним рослинам. Тому використовувати гербіциди слід дуже обережно, бо невмілий розподіл хімікатів та їхня невиправдано велика кількість можуть знищити сад і забруднити ґрунт.

Після завзятої боротьби, коли ділянка вже була більш-менш розчищена, у початківця з'явилася впевненість, що згодом він зможе стати справжнім садівником. Однак він розумів, що звичайного дачника з нього не вийде, бо вважав, що у дачника зовсім інші запити та бажання: дачник увесь свій вільний час приділяє облаштуванню земельної ділянки – спорудженню будинку, сараю, басейну, впорядкуванню газону тощо. На відміну від садівника, якого нездоланно тягне до саду. Бо так уже закладено в ньому природою, що в душі живе велике бажання милуватися навесні рясним цвітінням яблунь і груш, а влітку й восени з радістю збирати урожай суниці, черешні, малини й усього того, із чого складається просте щастя садівника. Мабуть, саме з цього й починається шлях будь-якого садівника-аматора.

Листопад і грудень

Так уже склалося, що наступний сільськогосподарський сезон починається для садівників з останніх двох місяців року – листопада й грудня. Дехто здивується, чому саме так, адже врожай на дачах уже зібраний? Однак пізньої осені та на початку зими турбот і клопотів у кожного садівника ще чимало. Тому листопад і грудень – чи не найважчі місяці, коли доводиться поспішати із закінченням нагальних робіт на ділянці, лагодити й складати на зиму садово-городній реманент, дбати про городину, яка зберігається у сховищі. Та ще й боротися з простудними захворюваннями або навіть грипом, який у цей час лютує в країні. Походи до поліклініки та аптеки забирають чимало часу, якого залишається не так багато, аби переглянути свіжий журнал із садівництва або відвідати сільськогосподарську виставку.

Однак Новий рік не за горами...

Січень

Місяць, який розпочинається найулюбленішим для багатьох святом, інколи дивує погодними примхами – то буває без снігу, але з морозом, а інколи добряче засипле снігом усе навколо, а то й зовсім обмиє холодним дощем. І все ж таки Новий рік зустрічають із надією та радістю. Зокрема, садівники радіють, що збільшується день, отже, рік повернув на весну.

І з'являється непереборне бажання побачити свою ділянку, дачу. Чи все там до ладу? Тим більше, що справжньому садівнику робота завжди знайдеться, адже потрібно перевірити, як зимує сад, чи все зроблено, щоб рослини взимку почувалися комфортно. Доводиться щодня слухати прогноз погоди.

Нещодавно в одному зі спеціалізованих журналів садівник прочитав прогнози щодо врожайності різних куль-

тур за прикметами погоди січня. Деякі з них він також занотував до свого щоденника:

Новорічна ніч зоряна – на врожай.

Зоряна ніч на Богоявлення – до великого врожаю ягід і гороху.

Якщо на Різдво іній – буде врожай хліба,
небо в зірках – урожай гороху.

– Звичайно, було б добре, якби в січні морози не сягали понад 20°С, – розмірковував садівник. – Однак найголовніше, мабуть, аби взимку не було в саду голої замерзлої землі, що твердне і з кожним днем промерзає дедалі глибше. Чи не вимерзне за таких умов коріння дерев і кущів, не прикрите снігом? І чи не загинуть бруньки, відкриті всім вітрам?

– Одним словом, нинішня зима – непередбачувана, – скаржився садівник своєму сусіду-колезі, – складно зрозуміти, якої шкоди вона може завдати рослинам.

Зійшлися на тому, що головна турбота садівника – накопичити щонайбільше снігу в саду, щоб прикрити ним пристовбурні круги й утоптати його навколо дерев, бо сніговий покрив найкраще захищає коріння від промерзання. Приміром, за температури –25–27°С під шаром снігу завтовшки 20 см на поверхні ґрунту буде лише –5°С. А відтак це вкрай необхідний захід взимку. Саме тому за дуже сильних морозів снігом підгортають навіть штамби й основи скелетних гілок плодових дерев.

А ще після рясних снігопадів необхідно обтрусити сніг з гілок, щоб не було відламування. Тому після довгих коливань і роздумів садівник вирішив навідатися до саду наприкінці другої декади січня. "Принаймні, день збільшиться на годину, – розмірковував він. – І до того ж, ближче до весни. Та й не сидіти ж склавши руки. Насамперед, можна навести порядок у садовому будинку – хатньої роботи завжди ж вистачає, звичайно, якщо господар прагне, щоб його дім насправді був домом. А ще у молодих яблунь і персиків необхідно прикрити снігом коріння навколо штамбів. Отже, робота завжди знайдеться, було б бажання".

Крім того, садівникові дуже хотілося зустрітися зі своїми сусідами-колегами. Тож він уже без сумнівів намітив день поїздки і продовжив стежити за погодою. Незабаром цей день настав.

– Ну як вам січень? – уже в автобусі запитав свого колегу-садівника.

– А що січень? На мій погляд, нормальний, головне, що мене турбує, – як перезимує сад.

– А мене вже тягне на природу. Не можу дочекатися весни, – приєднався до розмови ще один садівник.

Пасажири продовжили розмовляти про січневу погоду та господарські клопоти, а садівники поспішили до виходу, коли автобус зупинився на їхній зупинці. Опинившись на відкритому повітрі, вони відразу відчули, що зима триває. До садової ділянки йшли по польовій дорозі проти вітру, який обпікав обличчя і руки свіжим подихом морозного зимового дня. Дорога до саду була засипана снігом, і лише по слідах автомобільних коліс можна було дістатися до своїх земельних ділянок.

За чоловіками одна за одною йшли кілька жінок. Мабуть, їх також потягнуло цієї морозної днини до саду. "Хоча б подихати свіжим повітрям зимового саду", – посміхаючись, виправдовували вони свої відвідини й тугу за дачною роботою, перед якою їм було важко встояти.

Через кілька хвилин садівники звернули на дорогу до свого садового товариства, де за безліччю дерев, невисоких будівель і лісосмуги вітер зовсім стих.

Після вчорашньої незначної відлиги та снігопаду за ніч усе підмерзло, а на ранок дерева стояли вкриті інеєм, примерзлим до гілок. Легкий вітер не міг зруйнувати їхнього зимового оздоблення. Зрідка пролітали сніжинки, небо було затягнуте щільними хмарами. Садівник крокував до своєї садової ділянки по неглибокому снігу, із задоволенням оглядаючи плодові дерева, коріння яких було надійно прикрите шаром снігу. Оглянув садівник дерева, потім будинок, і йому стало радісно на душі – всі тривоги зникли.

Першим ділом він зайнявся грубкою в будинку, який потрібно було протопити, бо холод у приміщенні стояв майже такий, як на вулиці. До того ж, досвідчені господарі радять садовий будинок взимку протоплювати щонайменше 1–2 рази на тиждень, інакше він може відсиріти. До того ж, за вологої й холодної погоди у будь-якому неопалюваному приміщенні завжди відчуватиметься вологість.

Незабаром у грубці затріщали дрова і по кімнаті повільно поширилося тепло. Поки будинок нагрівався, садівник узяв пилку і пішов обрізувати зайві гілки на яблунях. Взагалі, вважається, що зайвих гілок на дереві не буває, адже воно їх просто не продукує. Інша справа, що нові гілки можуть опинитися в гірших умовах і почнуть конкурувати між собою за світло, вологу, живлення. А все це позначиться на самому дереві та його плодах. Окрім того, це не стосується сухих і поламаних гілок, а також тих, що загущують крони дорослих дерев. Їх можна вирізувати у будь-яку пору року. Цією роботою і зайнявся садівник.

Чи багато потрібно людині?

Ближче до вечора посипав сніг. Це була не заметіль, а швидше велика снігова крупа стукала по даху будинку білими цвяхами. Почало підмерзати, посилився вітер і зашелестіла снігова крупа.

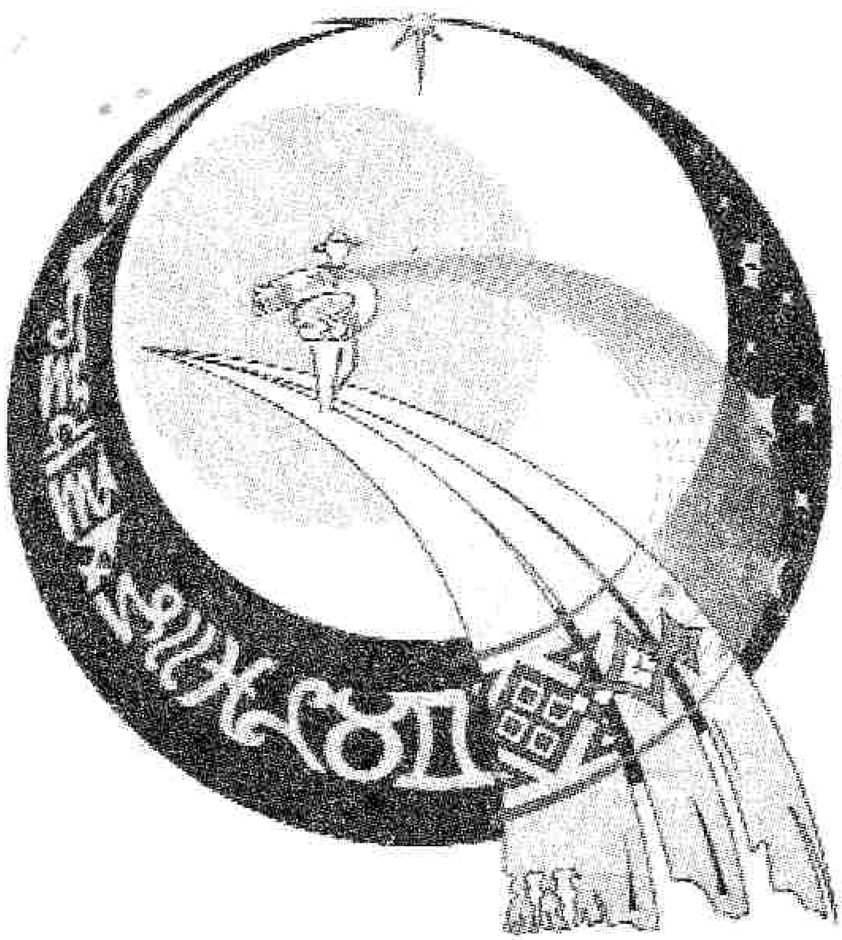
Сидячи в теплому будинку, садівник насолоджувався зимовим вечором і приємною тишею, яку порушував лише тріск дров та стук колючого снігу у вікно. "Як добре сидіти біля гарячої печі, – подумав садівник, відчуваючи справжній комфорт. – Що ще потрібно для повного щастя? Та й взагалі, чи потрібно людині багато? Добре, що є те, що є".

Такого зимового вечора хочеться згадати власний пройдений життєвий шлях. І ще раз усвідомити, що кожний новий день – це новий початок, нове життя. Адже щастя криється не в роках, місяцях, тижнях і навіть не в днях – його можна знайти в кожній щасливій миті життя, як і цього красивого й спокійного зимового вечора.

Перед сном садівник знову вийшов у сад. Як і раніше, задував морозний вітер, іноді з розривів хмар визирав місяць і висвітлював білим саваном вкритий снігом сад. Лише зрідка порушував тишу гавкіт сільських собак. Ще підсипало трохи сухої сніжної крупи на веранду. Садівник узяв у руки лопату, щільніше насунув шапку на лоба й почав зчищати з освітленої місяцем веранди сніжний пісок. У доброго господаря має бути все до ладу...

Б.М. Мрачковський,
м. Київ

(Далі буде)

У "ДСГ" № 12 за 2010 рік ми розповідали про розвиток українського органічного сільського господарства й про тих, кого по праву можна назвати піонерами цієї справи. Нині ж вирішили докладніше розповісти про родину Виноградових, яка мешкає у місті Городенка, що на Івано-Франківщині. Господарська діяльність цього подружжя не може залишити байдужими жодного відвідувача їхньої садиби, адже вони займаються веденням органічного землеробства. Причому прагнуть робити це на європейському рівні, надзвичайно відповідально ставлячись до вироблення власної продукції, цікавлячись новинками агротехніки, шукаючи ринки збуту тощо. Та й на досягнутому не зупиняються: планують незабаром розширювати площі посівів зернових для випікання хліба у власній міні-пекарні, нарощувати поголів'я худоби, утримують курей і поросят. А відтак ми переконані, що їхній досвід вартий уваги наших читачів і всіх, кого турбує, які продукти та якої якості щодня потрапляють до їхнього столу.

Працювати на землі – у гармонії з природою

Дмитро Виноградов після навчання в аграрному університеті потрапив на стажування до швейцарського фермера. Там він познайомився з новітніми технологіями ведення сільського господарства і, зокрема, органічного. Слід зазначити, що органічна продукція не є чимось новим і незвичайним на ринку Швейцарії. Адже з того часу, коли тамтешні фермери усвідомили вигоди органічного сільського господарства, минуло понад 30 років, однак останні десять років спостерігається надзвичайно суттєве збільшення попиту мешканців країни на органічну продукцію. Але не це найбільше вразило молодого й працьовитого юнака, а вміння швейцарського фермера працювати біля землі у повній гармонії з природою – називалося це біодинамічним господарюванням.

Подружжя Виноградових переконане, що працювати біля землі слід у повній гармонії з природою.

Бажання використати набутий досвід у власному господарстві й спонукало Дмитра Виноградова до співпраці в українсько-швейцарському проекті EcoFinLan, завдяки чому його підприємство стало одним з пілотних із впровадження органічного землеробства в Україні. Нині він – директор приватного підприємства "Проект Біо-діректсаат ін Городенка орій", підприємницька діяльність якого задумувалася як масштабний проект із багатьма складовими. Однак його фундаментальною основою є агровиробництво, що передбачає ощадливе ставлення до землі та навколишнього середовища.

– BIO-DIRECTCAAT у перекладі з німецької – органічний прямий посів, – розповідає пан Дмитро. – А що це означає? Мінімум механізації та навантаження на землю. Це максимальне збереження родючості ґрунту за мінімального технологічного впливу на нього. Тобто, ми намагаємося здійснювати сівбу з мінімальною кількістю ґрунтообробних операцій.

Ще одна складова діяльності родини Виноградових – циклічність їхнього господарства, в якому вони прагнуть задіяти якнайбільше напрямків: вирощування, переробка та реалізація власноруч виробленої продукції. Насамперед, це рослинництво із зерновими, технічними, овочевими та іншими культурами, а також тваринництво з м'ясо-молочним напрямком і птахівництво. Тобто, підприємці створили господарство з мінімальною зовнішньою залежністю. А щодо циклічності, то тут усе просто: земля витрачає енергію на рослини, за рахунок яких з'являться тварини й птиця, виробляючи при цьому ще й добрива. Добрива повертають землі енергію. Отже, відбувається повний цикл.

Земля – живий організм

– Після стажування на швейцарській біодинамічній фермі, – розповідає пан Дмитро, – ми працювали у Прикарпатському регіоні. Від дбайливих господарів, зокрема зі Швейцарії, я дізнався, що обробляти землю – це означає насамперед любити її. Адже, наша Земля – це живий організм. Тож, чим більше буде в господаря землі в якісному обробітку, тим більше в нього цієї любові, переконані у родині Виноградових.

У 2001 році, коли вони тільки-но розпочинали свою діяльність з органічного сільського господарювання, родина мала лише 5 га землі. Нині ж у їхньому обробітку 215 га, сертифікованих єдиним українським сертифікаційним органом "Органік стандарт" та швейцарським сертифікаційним органом IMO (Інститут екологічного маркетингу) за стандартами Європейського Союзу. Співпрацюють Виноградови у цій галузі також із українською Асоціацією учасників органічного виробництва "БІОЛан Україна".

Співвідношення органічної та конвенціональної (за традиційною технологією) продукції в їхньому господарстві 80:20%. Останні 20% становить тваринництво – свині та ВРХ, сертифікування яких спричинить значне підвищення собівартості продукції. Адже це передбачає дотримання багатьох вимог не лише щодо годівлі, а й технологій вільного утримання, правильного зберігання гною тощо. Слід зазначити, що й нині дехто із господарів, намагаючись годувати своїх тварин виключно органічними кормами, помилково вважають тваринництво у власному господарстві органічним, хоча годівля – не єдина умова для отримання статусу органічного тваринництва.

– Нині питанням номер один, – продовжує розповідати пан Дмитро, – вважаємо спорудження септиків для зберігання гною. Однак і цю проблему незабаром вирі-

шимо, бо завдяки бажанню клієнтів мати органічну м'ясо-молочну продукцію та їхній готовності платити за неї дещо більшу ціну, ніж зазвичай, сподіваюся, швидко втілимо нашу мрію в життя.

Продукція, яку ми постачаємо на реалізацію, має співвідношення органічної до натуральної відповідно 30:70%. Така ситуація склалася через те, що ми ще не маємо власної переробки зернової групи. Але нещодавно придбали обладнання для переробки зернових на борошно й крупи. Сподіваємося, що наступного року це обладнання буде сертифіковане і, відповідно, співвідношення реалізації різновидів нашої продукції становитиме 80:20%.

Господарство родини Виноградових – це невелика ферма, на якій виробляються органічні продукти та впроваджуються технології, досвід і методи органічного господарювання.

Для підвищення ефективності виробництва вони використовують лише працю членів власної родини. Однак під час сівби, догляду за овочами, збирання врожаю їм доводиться наймати додаткову робочу силу. При цьому працівників докладно інструктують і перевіряють щодо якості їхньої роботи. До того ж, останнім часом до підприємців часто звертаються студенти-аграрники, які під час практики прагнуть набути досвіду з органічного виробництва.

З лану до столу

Родина Виноградових розуміє власний бізнес як пряму поставку органічних продуктів із лану до столу. Тобто, власне вирощування, власна переробка й власна клієнтура. А ще вони прагнуть працювати виключно для українського споживача на внутрішньому ринку, який має величезний потенціал для органічних виробників.

Органічні й натуральні продукти таких виробників виділяються тим, що на їхньому шляху до споживача виключаються посередники й переробники. Вони пропонують уже готові продукти або напівфабрикати власного виробництва та переробки. А відтак виробники у повній мірі відповідають перед споживачами за якість власної продукції.

– За бажанням кожний клієнт може відвідати наше підприємство, щоб на власні очі переконатися у дотриманні технологій виробництва та якості продукції, – розповідає пан Дмитро. – Асортимент нашої продукції – це найпопулярніші продовольчі товари: морква, буряки столові, картопля, капуста, цибуля, зелень, а також крупи – пшенична, гречана, ячмінна. Пропонуємо споживачам борошно, хліб, випічку. Виробляємо молоко і сир, яйця птиці, м'ясо свинини і птиці, копченості та печеню.

З-поміж споживачів нашої продукції переважно люди з більшим за середній рівень достатком. І це нас турбує, бо хотілося б, аби її споживачами були різні верстви населення. Проте нині для людей із малим достатком ця продукція не завжди по кишені: коштує вона на 10–50% дорожче, ніж традиційна, через високу собівартість. Однак, вивчаючи ринок, ми зрозуміли, що нині дедалі більше людей надають перевагу органічній продукції, навіть, якщо через власну низьку платоспроможність можуть придбати обмежену її кількість. Адже, що може бути важливіше за якість та безпечність продуктів, які ми споживаємо, їхній здоровий смак і позитивний вплив на наш організм.

Нині підприємці постачають свою продукцію до Івано-Франківська, Львова, Києва, співпрацюючи з мережею магазинів органічного та натурального напрямків, а згодом планують суттєве розширення власного проекту завдяки пошуку нових партнерів та інвестиційним проектам.

На ярмарках органічна продукція зажди користується попитом у покупців.

Слід зазначити, що подружжя Виноградових не плекає ілюзій щодо особливостей і складнощів розвитку власного бізнесу, бо не все так просто в органічному сільському господарюванні. Приміром, коли вони заснували власне підприємство, то в аналогічному напрямку в Україні працювало лише 4–5 господарств, які вважалися піонерами органічного землеробства. І тільки одне з цих підприємств мало незначну підтримку владних структур. А щодо прийняття Закону про органічне виробництво та державні дотації, то й нині про це можна лише мріяти. Тому Виноградові працюють, як кажуть, на власному ентузіазмі. Адже сильною стороною їхнього підприємства завжди був і залишається великий потенціал працівників, що із розумінням і старанністю ставляться до виконуваної роботи.

А з-поміж найактуальніших проблем і труднощів, які чи не щодня доводиться долати Дмитру Виноградову, – це важка конкуренція з традиційними господарствами, де врожайність, а відтак, і прибутки значно вищі. Спричинена така ситуація, як уже зазначалося, відсутністю відповідної законодавчої бази. Тому прийняття Закону про органічне виробництво суттєво сприяло б розвитку його підприємства і захисту терміну "органічний продукт".

– Надзвичайно небезпечною є також загроза ураження захворюваннями та заселення шкідниками, які можуть завдати значної шкоди вирощуваним рослинам, – розповідає підприємець. – Вразливе наше господарство і перед негодою, адже дуже часто град, посуха, зливи або буревії намагаються відібрати у фермера весь урожай. Однак я вважаю, що не варто опускати рук, потрібно боротися за результати власної праці, за свій урожай. Саме фермерство навчило мене наполегливості й здатності завжди домагатися поставленої мети. Власне, цьому вчить і саме життя.

Як уже зазначалося, нині дедалі більше людей свідомо віддають перевагу органічним продуктам, а це означає, що у виробників і переробників є великий потенціал у даній галузі. Та чи не найголовніше, мабуть, щоб органічне виробництво не стало лише модним "сьогочасним" напрямком, а принесло незаперечну користь і здоров'я споживачам, сприяло відновленню родючості ґрунтів, поліпшенню екологічної ситуації та відшкодуванню важкої праці виробникам органічної продукції. Оскільки ж досягти таких реалій нелегко, бо на це потрібні роки чесної наполегливої праці, побажаємо подружжю Виноградових та іншим виробникам органічної продукції сил, наснаги і процвітання їхньої справи!

О. Кисленко

Біодинамічний календар

Лютий

Дехто вважає, що взимку у всіх, хто працює біля землі, настає час відпочинку. Насправді ж це не пора цілковитої бездіяльності. Звичайно, вільного часу трохи більше, але у дбайливого господаря роботи завжди вистачає. До того ж, нудьга й зимова депресія не загрожують лише тим, хто не сидить без діла. Чи не так? Тож погортайте барвисті каталоги насіннєвих фірм, відвідайте сільськогосподарські виставки, аби придбати необхідне насіння, реманент. І не варто розслаблятися, адже весна вже поспішає до нас!

Козеріг 30.01 (16:06) – 2.02 (1:23)

Садівники у плодовому саду продовжують роботи із снігозатримання, струшують і утоптують сніг у пристовбурних кругах. За необхідності застосовують заходи боротьби з гризунами.

За сприятливої погоди заготовляють живці для весняних щеплень. А, щоб визначити стан плодових бруньок після перезимівлі, вибірково зрізують гілки і ставлять їх у посуд із водою на відрощування.

Підгодовують птахів, яким взимку часто буває важко добути собі корм. Особливо небезпечні для пернатих обмерзання гілок і стовбурів дерев та налипання мокрого снігу – в таких умовах природний корм для багатьох видів птахів стає практично недоступним. І тоді чимало з них гине під час холодів.

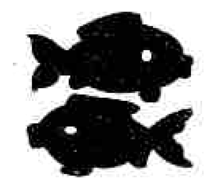
Водолій 2 (1:23) – 4 (12:26)

Новий Місяць – 3 (4:31)

На Новий Місяць та в дні під знаком Водолія бажано не виконувати будь-яких робіт із висіву, висаджування або пересаджування рослин. Краще присвятити ці дні підготовці до весняних робіт: заготовити добрива, відремонтувати реманент, перевірити насіння на схожість, закупити відсутнє насіння.

До речі, на початку лютого чимало городників вираховують оптимальні строки для посіву на розсаду насіння овочевих культур. Розрахувати терміни посіву овочів на розсаду нескладно. Однак, якщо хочеться отримати врожай до певної дати, необхідно також врахувати тривалість вегетації рослин від садіння до перших плодів (зазвичай, її позначають на насіннєвій упаковці).

Слід також зазначити, що висівати помідори, перець і баклажани на розсаду в лютому–березні краще за наявності теплиці з обігрівом і можливості висадити розсаду на постійне місце наприкінці квітня – початку травня. Варто нагадати, що надто нетерплячі городники ризикують отримати переросль розсаду. А це, звичайно ж, небажано. Тим більше, що "перерощування" негативно позначається на більшості овочевих культур, лише розсада селери й перцю дещо стійкіші до нього.

Риби 4 (12:26) – 7 (0:47)

Господарі продовжують виконувати роботи, які розпочали, але не закінчили в січні. Овочівники висівають у парник насіння ранньої капусти.

Квітникарі висівають у парники або теплиці агератум, петунії, лобелію, сальвію, антиринум, пікірують бегонію бульбову, гвоздику Шабо.

У першій декаді лютого пересаджують кімнатні культури, цвітіння яких очікується в березні–квітні: левкой, примулу, цинерарію, кальцеолярію тощо. Скло при цьому варто трохи притінити, щоб рослини, які приживаються, не зав'яли. Поливають їх регулярно, але помірно.

У цей період теплиці й парники слід частіше провітрювати, аби запобігти появі різних хвороб.

Овен 7 (0:47) – 9 (13:24)

Продовжують підготовку до вирощування розсади овочевих культур: перевіряють насіння й заготовляють розсадні ємкості – стаканчики, пакетики з-під молочних продуктів, розсадні ящики тощо. Під час перевірки насіння одночасно виконують його сортування. Для цього в 5%-ний розчин кухонної солі насипають насіння – якісні повноцінні насінини тонуть і скупчуються на дні ємкості.

Висівають насіння на паперові смуги.

Дехто з городників виконує тривалий прогрів і підсушування насіння огірків, підвішуючи мішечок із ним біля батареї опалення або печі.

Продовжують ремонтувати садовий і городній реманент, точать його.

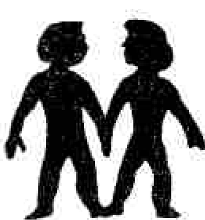

Тілець 9 (13:24) – 12 (0:22)

Перша чверть Місяця – 11 (9:18)

Вважається, що неможливо уникнути втрат під час зберігання картоплі. Це відбувається внаслідок різних причин – через проростання бульб, часткове або повне ураження їх хворобами тощо. Щоб картопля довше не проростала, втрачала менше вологи й не уражувалася гнилями, зберігати її потрібно за сталої низької температури – у межах 2–4°C.

Однак при цьому слід враховувати, що бульби постійно "дихають" і поступово повітря в сховищі все одно нагрівається. Тому за підвищення температури до 6°C у погребі відкривають лаз, охолоджуючи приміщення до 0°C. Інколи на це витрачається від двох до восьми годин. Але така процедура вкрай необхідна, навіть під час сильних морозів. Взагалі, зимове зберігання картоплі передбачає провітрювання погреба не менше трьох–чотирьох разів.

Близнята 12 (0:22) – 14 (7:50)

Виноградарі займаються плануванням земельної ділянки, приділяючи особливу увагу вирівнюванню ґрунту для закладання нового виноградника, шкілки й захисних смуг. Ремонтують та встановлюють шпалери на молодих виноградниках. Затримують сніг на ділянці.

За сприятливої погоди продовжують обрізувати кущі й заготовляти чубуки особливо цінних сортів винограду.

Перевіряють стан садивного й прищепного матеріалу, закладеного на зиму в погріб або інше сховище. За необхідності усувають недоліки в зберіганні, пам'ятаючи, що коренева система саджанців не повинна бути пересушеною або перезволоженою.

Заготовляють органічні й мінеральні добрива, отрутохімікати, а також необхідні для догляду за виноградом матеріали та інвентар.

Рак 14 (7:50) – 16 (11:16)

Чимало садівників розсаду особливо цінних сортів суниці до весняного садіння зберігають у холодильнику за температури від 0 до +3°С або прикопують її в землю. Навіть за потепління, яке інколи буває в лютому, висаджувати розсаду суниці в цей період небажано. Адже погода в лютому дуже оманлива – тепло може раптово обернутися морозом. І тоді коренева система рослин загине.

А от кущі малини, смородини та аґрусу в теплі безморозні дні лютого можна посадити в заздалегідь підготовлені ями. При цьому слід обов'язково полити висаджені рослини з розрахунку 1–2 відра води на кущ.

За сприятливої погоди заготовляють живці смородини та аґрусу для вирощування саджанців у майбутньому сезоні. Наприкінці лютого їх висаджують на постійне місце: значні запаси вологи в ґрунті сприятимуть кращому укоріненню молодих рослин.

Лев 16 (11:16) – 18 (11:40)
Повний Місяць – 18 (10:36)

У дні, коли Місяць уповні, не рекомендується висівати та висаджувати садово-городні рослини. Однак можна на ягідниках продовжити роботи зі снігозатримання. Або перевірити стан закладених на зберігання бульбокоренів жоржин, канн та інших квітів. Ті, на яких з'явилися паростки, висаджують у горщечки з ґрунтом, ставлять у світле прохолодне місце й помірно поливають, а навесні пересаджують їх у сад.

Інколи трапляється, що раніше від запланованого терміну з'являються паростки і на бульбоцибулинах гладіолусів ранніх і середніх сортів, особливо, якщо вони зберігалися за підвищених температур. Тому обережно, щоб їх не пошкодити, бульбоцибулини очищають від покривних лусок. Адже відомо, що в такому стані вони проростають на 5–6 днів раніше. Всі хворі й пошкоджені бульбоцибулини при цьому вибраковують.

Діва 18 (11:40) – 20 (11:02)

Квітникарі висівають насіння квітів для балконів, вибираючи для цього саме ті рослини, які найкраще підходять для оздоблення балконів, вирощування у підвісних кашпо і різних квіткових вазах. А ще вони мають бути стійкими до несприятливих погодних умов та відрізнятися рясним і тривалим цвітінням. Ідеально підходять для цього чорнобривці, жоржини, левкої, красоля, запашний горошок тощо.

Варто також враховувати, що для отримання здорових сіянців потрібен пухкий родючий ґрунт із перегною, торфу, дернової землі й піску у співвідношенні 1:1:1:0,5, а також стала температура у межах 18–22°С і помірний полив.

Терези 20 (11:02) – 22 (11:30)

Чимало виноградарів у третій декаді лютого виконують настільне (зимове) щеплення винограду: нарізують прищепні й підщепні чубуки, замочують їх на добу у воді й з'єднують прищепу з підщепою способом поліпшеного копулювання. При цьому стежать за тим, аби їхні зрізи максимально збігалися, що сприяє швидшому зрощенню камбіальних шарів.

За необхідності, коли відсутні опади у вигляді снігу або дощу, поливають виноград. Норма – 6–7 відер води на один добре розвинутий кущ. Після поливу ґрунт навколо рослин відразу мульчують тирсою, торфом, стружкою або іншими спеціальними матеріалами.

Скорпіон 22 (11:30) – 24 (14:47)

Наприкінці лютого під час відлиги можна побілити або відновити побілку стовбурів і основ гілок молодих дерев, які зимували без обв'язування. Це запобігатиме отриманню ними сонячних опіків на початку березня.

Якщо снігу ще багато, його струшують з гілок плодових дерев і ягідних кущів. Перевіряють стан прикопаних саджанців, особливу увагу приділяючи захисту їх від гризунів та весняних приморозків.

У сховищі оглядають овочі, перебирають їх, видаляючи гнилі й пошкоджені коренеплоди, підсушують картоплю.

Стрілець 24 (14:47) – 26 (21:33)
Остання чверть Місяця – 25 (1:26)

Виноградарі продовжують перевіряти стан виноградних кущів. За сприятливої погоди виконують вологозарядковий полив, а в тих районах, де погодні умови не дають змоги цього зробити, вживають необхідних заходів для затримання зимових і весняних опадів. Закінчують ремонт сільськогосподарської техніки та реманенту.

У лютому по закінченні сильних морозів визначають стан перезимівлі виноградних кущів, пам'ятаючи при цьому, що стійкість різних органів винограду до низьких температур не однакова. Зокрема, в першу чергу морозами пошкоджуються вічка, насамперед центральні бруньки в них. Рідше пошкоджуються провідні тканини однорічних лоз, багаторічні частини виноградного куща та його коренева система. Тому напровесні перш за все перевіряють стан вічок на однорічних лозах. Для цього вічко на пагоні розрізують уздовж. На зрізі живі центральна брунька й дві розташовані по боках від неї заміщуючі бруньки повинні бути зеленого кольору, а пошкоджені матимуть темно-коричневе забарвлення.

Козеріг 26 (21:33) – 1.03 (7:16)

Періодично перевіряють стан овочів і картоплі, закладених на зберігання. Щоб знизити надмірну вологість повітря у сховищах, влаштовують наскрізне провітрювання: відкривають люки, двері, засувки вентиляційних труб, оскільки рух повітря знижує вологість. Окрім того, можна занести в погріб ящик із негашеним вапном або поставити ємкість із кухонною сіллю чи деревним вугіллям, які здатні поглинати вологу.

Якщо ж необхідно підвищити вологість повітря у сховищі, то для цього дехто з господарів розбризкує воду. Однак ефективніший засіб – посипати підлогу тонким шаром вологої тирси або поставити в погребі ящик із вологим піском.

Центр послуг "Дім, сад, город" пропонує післяплатою:

Насіння трав, овочів, квітів, добрив, виробники – Україна, Голландія, Італія, Франція, Японія

Газонні трави: "Мавританський газон" (квіти + трава), 1 кг – 130 грн.; "Універсальний" 1 кг – 70 грн.; "Саншайн", посухостійка, 1 кг – 75 грн.; "Королівський сад" – суміш низькорослих високоякісних холодо- та посухостійких трав, які повільно ростуть, 100 г – 8 грн.; "Смерканок" – трава для затінку, 100 г – 8 грн.; "Спортивне змагання" – зносостійка трава, 100 г – 8 грн.; "Спортклуб" – трава для спорту, 100 г – 8 грн.; "Англійський газон" – травосуміш для саду, 100 г – 8 грн; Можливе формування у більших упаковках.

Набори: "Клумба в синьо-жовтих кольорах" (10 шт.) – 20 грн., клумба "Рожева мрія" (10 шт.) – 20 грн., клумба "Люксембурзький сад" (10 шт.) – 20 грн., "Клумба в синьо-білих кольорах" (10 шт.) – 20 грн.; клумба в жовтих кольорах, 5 г – 5 грн.; суміш сухоцвітів, 3,6 г – 11 грн.; клумба в білих кольорах, 3,6 г – 11 грн.; суміш квітів "Японський газон" 5,6 г – 8 грн.; суміш витких квітів, 5,6 г – 8 грн.; суміш декоративних трав 2,6 г – 8 грн.; багаторічників (10 шт.) – 25 грн.; **городника** (капуста рання, червона, цвітна, огірки, помідори, патисони, кабачки, цибуля, буряк, морква, 10 шт.) – 20 грн.; дачника (помідори сливка і салатні, огірки 2 види, патисони, кабачки, буряк, морква, капуста рання, середня, пізня, цвітна та пекінська, петрушка, кріп, салат, перець, диня, редиска, редька (20 шт.) – 36 грн.; айстр на зріз (10 сортів) – 20 грн.; голчастих айстр (10 шт.) – 20 грн.; півонієподібних та трубчастих айстр на зріз (10 шт.) – 20 грн.; дворічників та багаторічників (10 шт.) – 20 грн.; квітів для балконів, вікон, терас (10 шт.) – 20 грн.; квітів для рабаток (10 шт.) – 20 грн.; однорічників для букетів та на зріз (10 шт.) – 20 грн.; суміш літніх квітів для клумб та зрізу, 5,6 г – 8 грн., суміш пряних трав (Франція) – 15 грн.

Насіння сортових айстр: (0,2 г). Картхойзер – бузкова, художня; Яблунева – біло-рожева, суміш Принцес, Ріббон – червона, синя; Ізольда – біла, голчаста, Гала – фіолетова, Сіндерела – бордо, Унікум – суміш; Трістан – голчаста, світло-бузкова; Ніна – рожева, Ельза – яскраво-рожева, голчаста; помпон, синьо-біла; помпон суміш; Блау Турм – синьо-фіолетова; Сента – жовта, голчаста; Дракон – суміш; Матадор – темно-синій; Святкова – світло-рожева – по 2 грн.

Насіння кімнатних рослин: бегонія махрова коралова (45 нас.) – 8 грн.; кактуси, суміш 0,5 г – 15 грн.; куфея червона (0,1 г) – 6 грн.; мімоза сором'язлива (0,23 г) – 6 грн.; пасифлора "Кавалерська зірка" – 12 грн.; пеларгонія коралова, біла, двокольорова, червона, (0,4 г) – 8 грн.; бальзамін кімнатний червоний, білий – 3 грн.; колеус (0,25 г) – 8 грн.; примула гібридна, суміш (10 шт.) – 8 грн.

Насіння квітів: кніфофія гібридна – 6 грн.; гвоздика багаторічна "Роял роуз та Роял бланк", висота 20 см, 240 нас.; повна – 15 грн.; гвоздика Шабо, суміш – 6 грн.; гвоздика китайська серія "Діана" F_1 (10 шт.), суміш – 6 грн.; гвоздика китайська махрова, 1,5 г – 8 грн.; гвоздика садова Гренадін "Харді тріумф" (0,2 г) – 6 грн.; гвоздика периста карликова багаторічна "Солодощі", суміш (0,02 г) – 6 грн.; гвоздика турецька, суміш кольорів проста та махрова, 2 г – 8 грн.; геліотроп "Маріне", 0,3 г – 11 грн.; петунія гібридна королевська, махрова,суміш кольорів, 150 нас – 35 грн.; мірабіліс, суміш, 6 г – 8 грн.; кермек виїмчастий, кольори червоний, голубий, жовтий, рожевий, оранжевий, синій та суміш (0,2 г) – 3 грн.; лобулярія "Королівський килим", рожева (0,25 г) – 3 грн.; настурція витка, великоквіткова "Коштовність" (2 г) – 6 грн.; настурція махрова великоквіткова "Наіна флорісімо" (4 г), кольори рожевий, червоний, жовтий, оранжевий та суміш, дуже красива – 11 грн.; мезимбриантемус, дрібні кольорові ромашки, висота 10 см (1,5 г) – 8 грн.; незабудки, суміш кольорів (1 г) – 8 грн.; геліхризум (сухоцвіт) 1,5 г, суміш кольорів – 8 грн.; суниця садова (0,25 г) – 11 грн.; аубрієта (0,4 г), суміш кольорів – 8 грн.; кохія (6 г) – 8 грн.; майори великоквіткові махрові (3 г), суміш кольорів – 8 грн.; календула махрова оранжева (3,6 г) – 8 грн.; лобелія, суміш кольорів (0,3 г) – 8 грн.; горошок духмяний, суміш кольорів (330 нас.) – 8 грн.; аквілегія, суміш (400 нас.) – 11 грн.; петунія гібридна "Дедді" (бузкова), 10 шт. – 3 грн.; петунія гібридна багатоквіткова, серія "Хіт-Парад" (10 шт.), винно-біла, зіркою – 3 грн.; фортунія ампельна F_1 синя та пурпурова (0,01 г) –14 грн., сальпіглосис виїмчастий "Імператор" (0,05 г) – 6 грн.; алісум Гмеліна "Гірське золото", жовтий, багаторічний (0,2 г) – 6 грн.; арабіс кавказький "Шнеехаубе", багаторічний (0,1 г) – 6 грн.; дельфініум багаторічний "Пасифік гігант" (0,2 г) – 6 грн.; дзвоники махрові, суміш – 6 грн.; жоржини "Помпон", суміш (0,2 г) – 6 грн.; стокротка помпонна, суміш (0,25 г) – 6 грн.; братки великоквіткові, кольори білі, жовті, червоні, рожеві, сині, фіолетові, суміш (0,25 г) – 6 грн.; чорнобривці карликові (1 г), білі, жовті, оранжеві – по 3 грн.; чорнобривці високі Лемон принц, Кіліманджаро (1 г) по – 3 грн.; колеус, суміш (2 г) – 6 грн.; мак східний садовий багаторічний "Піцикато" – 6 грн.; едельвейс альпійський (0,5 г) – 8 грн.; ромашка різнокольорова – 3 грн.; королиця великоквіткова (1 г), висота 1 м – 8 грн. та 30 см – 11 грн.; наперстянка, суміш – 3 грн.; братки великоквіткові, кольори білі, жовті, червоні, рожеві, сині, фіолетові, суміш (0,2 г) – по 3 грн.; айстри низькорослі, суміш – 3 грн.

Пряно-ароматичні трави: суміш салатів (Франція), влючає руколу (7 г) –15 грн., суміш трав для салатів (Франція) (5 г) – 11 грн.; тим'ян (Франція) 2 види (0,2 г) – по 11 грн.; базиліки (Франція) 4 види (2 г) – по 11 грн.; базилік зелений (0,5 г) – 3 грн.; базилік фіолетовий (0,5 г) – 3 грн.; валеріана (0,1 г) – 3 грн.; лаванда (Франція), 3 г – 11 грн.; меліса (0,5 г) – 3 грн.; м'ята (0,1 г) – 3 грн.; кмин (0,3 г) – 3 грн.; фенхель (0,5 г) – 5 грн.; чабер садовий (0,5 г) – 3 грн.; селера коренева Діамант (0,5 г) – 6 грн.; петрушка листкова, кучерява, коренева – 3 грн.

Набори сортових жовтеців, суміш кольорів, 5 коренів – 15 грн.; анемон, суміш кольорів, 5 коренів – 15 грн.

Цибулини амарилісів – 1 шт. – 75 грн.

Овочі: перець: Францiус, солодкий, червоний, ранній, плоди великі товстостінні (0,3 г) – 3 грн.; Альба солодкий, червоний, ранній, плоди великі товстостінні (0,3 г) – 3 грн.; Золотий Фазан, жовтий, середньоранній (0,3 г) – 3 грн.; гіркий (1,5 г) – 3 грн.; Ода, товстостінний, фіолетовий – 3 грн.; **помідори:** Толстой F_1 ранні, індетермінантного типу, округлі, дуже смачні (0,05 г) – 5 грн.; низькорослі Сан-Марцано, сливка рання (1,5 г) – 5 грн.; високорослі Сан-Марцано, довга сливка (1 г) – 5 грн.; Полбиг F_1 великі круглі для їжі та переробки для відкритого ґрунту, ранні, прекрасно транспортуються, смачні – 5 грн.; Кристал F_1, ранній, високорослий, на суцвітті 8–10 плодів, солодкі, транспортабельні, стійкі до хвороб (0,05 г) – 5 грн.; Ріо Гранде, середньоранній, сливки масою 120–130 г, високоурожайний, стійкий до хвороб, для їжі, консервування (0,5 г) – 5 грн.; Експрес F_1, суперранній, для реалізації ранньої продукції та переробки на сік, плоди 140–150 г, яскраво-червоний з прекрасним смаком (0,05 г) – 5 грн.; Тесті F_1, ранній, індетермінантний, для закритого та відкритого ґрунту, прекрасний смак, плоди 100–120 г, стійкий до хвороб, для їжі та переробки (0,05 г) – 5 грн.; Чері, середньостиглі, плоди як велика черешня, червоні, солодкі (0,1 г) – 3 грн.; Балконне Чудо, сорт для вирощування в горщиках та у ґрунті, солодкі, ароматні, для їжі, консервування, декорування страв (0,1 г) – 3 грн.; Сан Пьєтро (0,05 г) – 5 грн.; Рома V/F, велика сливка для консервації (2 г) – 5 грн.; Волове Серце, рожевий, червоний, жовтий (0,5 г) – по 3 грн.; Де-Барао, рожевий, жовтий, червоний, низькорослі для переробки та їжі (0,5 г) – по 3 грн.; Чорний принц, низькорослі, для продажу, переробк на салати,

темно-бордові плоди, солодкі (0,5 г) – 3 грн.; **огірки:** Наташа F_1, ранній (15 нас.) – 3 грн.; Маша F_1, самозапильний, надранній (10 нас.) – 7 грн.; Вокал F_1 надранній самозапильний, плоди однорідні, зелені, з тоненькою шкіркою, без гіркоти, для споживання та переробки (10 шт.) – 8 грн.; Паризький корнішон (3,5 г) – 6 грн.; Альянс F_1, ранній (1 г), великий урожай на початку плодоношення – 6 грн.; Акорд F_1 (1 г), стійкий до хвороб, ранній, високоурожайний – 6 грн.; Астерикс F_1 (1 г), ранній, тонка шкірка, для переробки та їжі – 6 грн.; Атлантіс F_1, ранній, високоурожайний для споживання, засолювання та консервування (1 г) – 6 грн.; Аякс F_1 (10 шт.) – 3 грн.; Опера F_1 (1 г), ранній, високоурожайний, для їжі, маринування та консервації – 6 грн.; Соната F_1 (1 г), стійкий до хвороб, для засолювання та консервування – 6 грн.; Регал Плюс F_1, (10 шт.), надранній, довгий період плодоносіння, посухостійкий, для засолювання та консервування – 6 грн.; **диня** Ананас рання, запах ананаса (0,5 г) – 6 грн.; Леся, рання (3 г) – 3 грн.; **капуста:** Амтрак F_1, високоурожайна, пізня, для довгого зберігання, головки 3–5 кг (20 шт.) – 6 грн.; Гігант F_1, середня, для переробки та зберігання, дуже смачна, головки 4–6 кг, не тріскається, 110–120 дн., (20 шт.) – 6 грн.; Парель F_1, надрання – 4 грн.; **капуста броколі** Фієста F_1 (20 шт.), для їжі, придатна для заморожування – 6 грн.; **капуста цвітна:** Тардіво ді Фано, середня (2 г) – 6 грн.; Снігова Куля, середня (2 г) – 6 грн.; Гудмен, рання (20 шт.) – 5 грн.; **капуста червоноголова** Ауторо F_1, високоурожайний гібрид для переробки та зберігання (20 шт.) – 4 грн.; капуста пекінська Монако F_1 (20 шт.), надрання, для відкритого і закритого ґрунту – 6 грн.; **баклажани:** Римський, довгий (2,2 г) – 6 грн.; Боніка Pl, ранній, овальний (0,25 г) – 4 грн.; Фрама F_1, ранній, довгий (0,25 г) – 4 грн.; **буряки столові:** Циліндра, довгий (10 г) – 6 грн.; Детройт, ранній, круглий (5 г) – 5 грн.; Ларка, середньостиглий, солодкий, придатний для раннього висіву (200 шт.) – 5 грн.; **цибуля ріпчаста:** Ред Барон середньорання, округла, червона, високі смакові якості (1 г) – 4 грн.; Дайтона F_1 золотиста, середня, для тривалого зберігання (1 г) – 5 грн.; Луганська, пізньостигла (2 г) – 2 грн.; Стригунівська середньостигла, урожайна (2 г) – 2 грн.; Каратальська середньорання, напівгостра (2 г) 2 грн.; Агостана, середньорання, гостра, соковита (2 г) – 2 грн.; **порей** Казімір, літня. Високопродуктивна. Зберігається протягом 5–6 місяців (1 г) – 2 грн.; **морква:** Віта Лонга пізня, довга, для зберігання (3 г) – 5 грн.; Нанте 2, рання, дуже соковита (3 г) – 5 грн.; Флакко 2, пізня, для споживання та зберігання (3 г) – 4 грн.; Монтана, середньорання, зберігається до травня, форма циліндрична, солодка та соковита (2 г) – 5 грн.; Берлікумер (3 г), для тривалого зберігання, дуже соковита та солодка – 5 грн.; Каротан, для тривалого зберігання, з великим вмістом каротину (1 г) – 5 грн; **кабачки:** Рана F_1, надранній гібрид, світло-зелений, універсальний, високотоварний (7 шт.) – 3 грн.; Сафія F_1, надранній, високоурожайний, високотоварний (7 шт.) – 3 грн.; **кавуни:** Крімсон Світ, середньоранній, висока смакова та товарна якість, відмінна транспортабельність (1 г) – 4 грн.; Солодкий Малюк, ранній (1 г) – 4 грн.; **редиска:** Сора, рання, дуже соковита (4 г) – 4 грн.; Французький сніданок, рання, коренеплоди видовжені, соковиті, сорт всесезонний (3 г) – 4 грн.; **полуниця садова** (0,18 г) – 3 грн.; **салати:** Рукола (15 г) – 6 грн.; Ромен (6 г) – 6 грн.; головчастий Всесезоннедиво (1 г) – 2 грн.; **гарбузи:** Гілея, мускатний швидкостиглий, дуже солодкий, яскраво-червоного кольору (20 шт.) – 3 грн.; Арабатський, пізньостиглий, м'якуш товстий, оранжевий, плід видовжений (20 шт.) – 3 грн.; Руж Детамп, середньостиглий, високий вміст каротину, червоно-оранжева середина, 15–20 кг, гарно зберігається (2 г) – 6 грн.; **квасоля спаржева** Слендерете (15 шт.), середньостигла.

Добрива для квітів та рослин (універсальне розчинне):

- для кімнатних рослин 250 г – 25 грн.;
- для осіннього внесення, 300 г – 20 грн.;
- для саду та городу, 300 г – 20 грн.;
- для газонів, 1 кг – 40 грн.;
- для троянд, 250 г – 25 грн.
- для троянд, хвойних, ягідних культур, газонів, універсальне, 500 г – 25 грн.;
- мох сфагнум – 6 грн.;
- розчинне гранульоване добриво "Гілея", "Зелений гай", упаковки по 500 г, для квітуючих, декоративно-листяних, газонних трав, хвойних рослин, універсальне – по 25 грн.
- торфяні таблетки – в наборі 36 шт. – 20 грн., поштучно (1 шт.) – 0,65 грн.
- набір торф'яних стаканчиків 80х80 мм для розсади (10 шт.) – 7 грн.

Для обробки картоплі від хвороб та колорадського жука: "Престиж" – 55 грн.

Стимулятори росту рослин: Потейтін, 5 амп. (для картоплі) – 8 грн.; Івін, 5 амп. (овочі, квіти) – 8 грн.; Емістим С, 5 амп. (універсальний) – 10 грн.; Чаркор, 3 амп. (для укорінення) – 10 грн.

Агрохімія: агрофоска (1 кг) – 10 грн.; амофос (1 кг) – 14 грн.; бордоська суміш (300 г) – 10 грн.; гумат (200 г) – 5 грн.; залізний купорос (1 кг) – 10 грн.; попіл деревний (1 кг) – 5 грн.; калійно-магнієве добриво (1 кг) – 10 грн.; карбамід (1 кг) – 10 грн.; нітроамофоска (1 кг) – 13 грн.; селітра аміачна (1 кг) –10 грн.; суперфосфат (1 кг) – 10 грн; вуглеамонієва сіль (1 кг) – 10 грн.; тютюновий пил (500 г) – 6 грн.

Грунт для орхідей (0,8 л) – 8 грн., горщик для орхідей – 8 грн.; добрива для орхідей – 14 грн. та 20 грн.

Добірки журналів: "Дім, сад, город" 2006 р. – 20 грн.; 2007 р. – 20 грн.; 2008 р. – 25 грн.; 2009 р. – 35 грн.; **"Виноград, вино"**, 6 шт. – 30 грн.; журнали "Виноград, вино" за 2009 р. – по 10 грн.; "Пасіка", 10 шт. – 30 грн.; журнали **"Пасіка"** за 2009 р. – по 6 грн.; журнали **"Квіти України"**: за 2004–2005 рр. – по 5 грн.; 2006 р. – по 6 грн.; 2007 р. – по 7 грн.; 2008 р. – по 8 грн.; 2009 р. – по 10 грн. за номер.

Спеціальна пропозиція для вас. Для бажаючих детальніше ознайомитися з журналами видавництва "Дім, сад, город" пропонуємо комплект з 10 різних видань. Комплект допоможе вам вибрати журнали для передплати. Ціна – 25 грн.

Каталоги повнокольорові: І. Хороша "Іриси 2009" – 10 грн.; "Троянди фірми "Мейян" – 60 грн.; "Каталог квіткових рослин" – 70 грн., "Каталог квіткових та овочевих культур" – 20 грн.; "Декоративные деревья и кустарники " – 60 грн., "Многолетние цветы" – 60 грн., "Каталогтроянд" – 40 грн.

Збірники з садівництва, городництва та ін.: "Оранжерея, теплиця, парник"; "Алича великоплідна", "Лимон в квартирі", "Кизил", "Слива", "Захист саду", "Вирощування саджанців. Поради початківцям", "Розмножування плодових і ягідних культур", "Лимонник та актинідія", "Малина", "Смородина, порічки", "Аґрус", "Персик біля дому", "Суниця", "Айва", "Яблуня", "Черешня", "Вирощування ківі в Україні", "Обліпиха", "Пряно-лікарські рослини", "Помідори", "Груша" – по 8 грн.; "Сонник" – 3 грн.; "Листопадні магнолії" – 25 грн., "Сад та город без шкідників і хвороб", "Знай наших", "Новосели на городі та саду" – по 6 грн.

Із серії "Бібліотека квітникаря": "Трояндовий сад" – 10 грн.; "Паркові троянди", "Іриси", "Клематиси", "Однорічні рослини", "Ліани в саду", "Сукулентні рослини" (2 книги), "Квітник без шкідників та хвороб", "Гладіолуси", "Гемерокаліси", "Рододендрони", "Вічнозелені рододендрони", "Бузок", "Дрібноцибулинні рослини", "Хризантеми", "Айстри", "Старовинні парки Київщини", "Тюльпани", "Розмноження хвойних рослин", "Хвойні дерева та кущі", "Дельфініум", "Пасифлора", "Жоржини", "Живоплоти, боскети, лабіринти", "Середньовічний сад. Минуле і сучасне", "Сенполії", "Глоксинії", "Красивоквітуючі геснерієві". Ціна одного примірника – 8 грн.; "Сад твоєї мрії (ландшафт, дизайн)" – 10 грн. "Листопадні дерева, кущі, ліани" – 10 грн.

Із серії виноградарства та виноробства: "Сорти винограду", "Погода і виноград", "Вино з власного підвалу", "Операції на виноградному кущі", "Виноград на дачі", "Поради майстра виноградарям початківцям"; "Виноград на дачній та присадибній ділянці". Ціна одного примірника – 8 грн. "Образ-

цовый виноградник" (1-а та 2-а книга). Ціна одного примірника – 10 грн.; В. Крайнов "Виноград. Селекционная инициатива" – 16 грн., И. И. Кораблев "Медоварение и медофруктовое виноделие" – 10 грн.

Збірники з питань здоров'я: "Целебные таинства герани", "800 років рецептам здоров'я", О. Світко "Мед смакує і лікує", "Здоров'я з вулика", "Календар травника", "Малюки від народження до року", "Не бійтеся дієти. Протисклеротична", "Не бійтеся дієти. Діабет" – по 8 грн.; О. Світко "Рецепти здоров'я для кожної родини" (1 та 2 частини) – по 12 грн.;

Із серії "Домашня ферма": "Кури", "Індики", "Цесарки", "Перепелиці", "Гуси", "Качки", "Кролі", "Нутрії". Ціна одного примірника – 8 грн.

Із серії "Пасіка": В.А. Нестерводський "Як вихохати та вибрати добру бджолину матку" – 8 грн.; "Календар пасічника. Зима. Весна, Літо, Осінь." Ціна однієї книги – 8 грн., "М. Михалевич", "Календар пасічника" – по 5 грн.; Б. Охотський "Пчелы-целители" – 8 грн.; "Деревні медоноси та пилконоси України" (літні й осінні) та (весняні), 2 книги – по 12 грн.; И. И. Кораблев "Медоварение и медофруктовое виноделие" – 10 грн.

Книги: Хессайон "Все о розах" – 65 грн.; "Все о болезнях и вредителях растений", "Все о газоне", "Теплицы и зимние сады", "Все о хвойных", "Все о декоративных кустарниках", "Все об овощах"," Все об орхидеях", "Все об альпинарии и водоеме в саду", "Все о саде, за которым легко ухаживать", "Все о комнатных растениях", "Все о луковичных" – по 65 грн.;

Повнокольорові видання: "Большая энциклопедия народной медицины" 880 стр. – 150 грн.; "Растения знакомые и незнакомые. Разведение субтропических растений, орехоплодные культуры, ягодные культуры, редкие овощи, пряновкусовые растения" 189 стр. – 40 грн.; Георгины" – 25 грн.; "Бегонии" – 25 грн.; "Пальмы" – 25 грн.; Б.Макуни "Сенполии" – 30 грн.; Л. Шульгина "Ранние овощи на вашем участке" – 50 грн.; "Календарь работ в саду и огороде" – 40 грн.; "Декоративные многолетники" – 40 грн.; Лысянский "Тюльпаны" – 35 грн.; Вольтер Херш "Клематисы во всем своем великолепии" – 35 грн.; Г. Левко "Однолетние цветы" – 35 грн.; "Правда и неправда о кактусах" – 35 грн.; В.Гапон "Секреты выращивания кактусов" – 35 грн.; Т.Лагутина " Кактусы и другие суккуленты. Разведение и уход" – 30 грн.; "Обустройство дома и участка" – 25 грн.; "Ваш дачный домик" – 10 грн.; М. Бурдейный "Декоративное мощение своими руками" – 60 грн.; "Дневник сезонного ухода за комнатными растениями и цветами" – 35 грн.; "Островок живой природы в вашем доме. Идеи для домашнего уюта" – 30 грн.; "Комнатное цветоводство", 318 стр. – 50 грн.; "Цветы для красоты нашего дома", полноцветное подарочное издание, 207 стр. – 170 грн.; "Сделай это сам", 127 стр., полноцветное издание – 70 грн.; "Регулярный сад, коллекция садовых стилей", 94 стр., полноцветное, подарочное издание – 70 грн., Л.Шульгина "Дизайн вашего сада", 310 стр. – 50 грн.; "Ландшафтный дизайн, Современные решения", 315 стр. – 40 грн.; Й. Косо "Дизайн садового участка. Нестандартные решения. Дворики, дорожки, ограждения, водоемы", 178 стр. – 190 грн.; В.П. Поліщук "Пасіка" – 65 грн.; В. Поліщук "Способи заміни та підсаджування бджолиних маток" – 30 грн.; "Флористика из сухоцветов" – 150 грн., "Выращиваем зеленные культуры", 233 стр. – 35 грн.; О. Ганичкина "Все о саде и огороде. Декоративные кустарники, деревья и цветы" – 25 грн.; "Строительсводома", 300 стр. – 35 грн.; подарункове видання "Ландшафтный дизайн. Практические советы по созданию сада", 109 стр. – 70 грн., повнокольоровий календар "Квіти" на 2011 рік.

Фурнітура для квіткового бізнесу та флористики:

- Пакети конусоподібні для упаковки квітів (метал + малюнок), 1 упаковка – 100 шт. – 35 грн.;
- Листи для обгортання квітів, букетів, 80х60см з малюнком, 100 шт. – 35 грн.; рулони 25 м, тоновані з каймою або малюнком – 35 грн.; лазер (10 м) – 35 грн.;
- Серветки для декорування букетів, діаметр 20 см, блискучі 1 упаковка – 100 шт. – 25 грн.; діаметр 50 см, 100 шт., прозорі та блискучі – 35 грн.;
- Стрічка декоративна шириною 2 см/100 м, кольори різні – 12 грн.; в бобінах 1см/100 м, кольори різні з золотою смужкою – 15 грн.;
- Сітка для декорування букетів, подарунків (9 м), різних кольорів – 40 грн.;
- Флізилін (9 м), кольори різні – 30 грн.;
- Блискуча декоративна присипка, кольори різні 1 упак. – 12 грн.;
- Оаза для квіткових композицій – 10 грн.;
- Оаза-мікрофон, 1 упаковка – 6 шт. – 90 грн. (можливе замовлення поштучно);
- Креп (9 м), кольори різні – 20 грн.

Школа вишивання

Набори схем вишивок ікон (5 шт.)

1. Спас Нерукотворний, Микола Чудотворець, Божої Матері "Поклич на примирення", Божої Матері Почаївської, Образ Преподобної Богородиці "Знамення".

2. Спаситель у терновому вінку, Божої Матері Семистрільної, Божої Матері Скоропослушниці, Богородиці Казанської, Образ Преподобної Богородиці "Замилування".

3. Богородиці Іверської, Божої Матері "Духмяний цвіт", Богородиці Козельщанської, Божої Матері "Нескінченна чаша", Божої Матері "Справлення за загиблими".

4. Божої Матері Володимирської, Богородиці Донської, Святих Апостолів Петра та Павла, Святої мучениці Тетяни, Святої Анастасії (заступниці у шлюбі).

5. Богородиці Жировицької, Андрій Первозванний, Богородиці "Відрада та втіха", Богородиці "Достойно єсть", Богородиці "Я є з вами".

6. Цілителя Пантелеймона, Богородиці Крітської, Богородиці Леушинської; Св. Євангеліст Петро, Св. Євангеліст Павло.

7. Св. Євангеліст Матвій, Марко, Іоан Богослов, Лука, Богородиці "Заступниця в дорозі та мандрах".

8. Богородиці Покрова, Св. Архистратиг Михайло, Богородиця Ієрусалимська, Богородиця "Страстна", Св. Ольга драх".

Набори схем рушників (по 5 шт.)

9. Весільних 10. Подарункових. 11. Святкових.12. 5 схем: серветка до Великодня, доріжка на стіл, чоловіча (хлоп'яча) сорочка з викройкою, скатертина, рушник.13. 5 схем картин з квітами. 14. 5 схем натюрмортів з фруктами та квітами. 5. 5 схем красивих пейзажних картин (природа). 16. 5 схем нарядних наволочок для диванних подушок. 17. 5 схем скатертин. 18. 5 схем картин "Найкрасивіші куточки світу". 19. 4 схеми жіноча блуза (2 шт.), чоловіча сорочка з викройкою, хлоп'яча сорочка з викройкою.

Ціна наборів – 25 грн. Для тих, хто замовляє 3 набори – одна схема в подарунок.

Зображення детальних схем для вишивання див. у журналах "Квіти України" № 4, 5, 6 за 2009 р. та № 1–6 а 2010 р. Ціна від 5 до 45 грн.

Умови пересилки. Для оформлення замовлення необхідно написати перелік потрібного вам товару. Мінімальна вартість замовлення – 10 грн. Витрати за пересилку фіксовані залежно від вартості замовлення. Розрахунки зроблені згідно з державними поштовими розцінками. Якщо вартість замовлення становить від 10 грн., то вартість пересилки +12 грн.; 11–15 грн. + 15 грн.; 16–20 грн. + 18 грн.; 21–30 грн. + 22 грн.; 30–35 грн. + 25 грн.; 35–50 грн. + 28 грн.; 51–60 грн. + 30 грн.; 61–80 грн. + 35 грн., 80–100 грн. + 40 грн. Гроші наперед і в конвертах не висилайте. Чітко пишіть повну адресу з індексом, прізвище, ім'я, по батькові.

Замовлення надсилайте за адресою:
п/с 208, ЦП "ДСГ", м. Київ-2, 02002
або замовляйте **електронною поштою:**
E-mail: kvityukraine@mail.ru

Вітаємо переможців!

23 грудня 2010 р. у черговий раз підведені підсумки конкурсу "Передплата-2011" за талонами, надрукованими у "ДСГ" № 10 за 2010 р. У конкурсі взяли участь 1132 читачі, які вчасно надіслали талон до редакції. Високоякісне насіння овочевих і квіткових культур та добірку цікавої й корисної літератури від редакції журналу "Дім, сад, город" одержать такі читачі:

1. **Авраменко Надія Іванівна,** *смт Новомиколаївка Запорізької обл.*
2. **Богуш Василь Семенович,** *с. Шпиколоси Львівської обл.*
3. **Бондар Станіслав Антонович,** *м. Запоріжжя.*
4. **Бурлаченко Олена Гаврилівна,** *с. Хлібодарівка Херсонської обл.*
5. **Вантус Олександр Іванович,** *с. Петрівка Одеської обл.*
6. **Галаган Ігор Іванович,** *с. Малі Заліщики Тернопільської обл.*
7. **Горбова Надія Анатоліївна,** *с. Дарахів Тернопільської обл.*
8. **Гордейчук Людмила Борисівна,** *м. Севастополь.*
9. **Ґудзь Павло Павлович,** *с. Озденіж Рівненської обл.*
10. **Дацюк Михайло Єрофійович,** *с. Здовбиця Рівненської обл.*
11. **Дворнік Петро Васильович,** *с. Завітне Бажання Донецької обл.*
12. **Домбай Микола Миколайович,** *смт Тересва Закарпатської обл.*
13. **Ільєнко Василь Юхимович,** *м. Біла Церква Київської обл.*
14. **Клименко Володимир Григорович,** *с. Мармизівка Чернігівської обл.*
15. **Ковальський Петро Дмитрович,** *с. Угорники Івано-Франківської обл.*
16. **Корабльова Галина Дмитрівна,** *м. Севастополь.*
17. **Корнейко Ярослав Михайлович,** *с. Поланки Львівської обл.*
18. **Кочержук Володимир Юліянович,** *с. Гвізд Івано-Франківської обл.*
19. **Крджонян Любов Миколаївна,** *м. Сєвєродонецьк Луганської обл.*
20. **Кузь Володимир Денисович,** *с. Велика Долина Полтавської обл.*
21. **Лежай Володимир Петрович,** *с. Шевченкове Сумської обл.*
22. **Лизогубов Веніамін Якович,** *м. Чугуїв Харківської обл.*
23. **Лисий Леонід Мусійович,** *с. Тальянки Черкаської обл.*
24. **Ляховський Михайло Олександрович,** *ст. Ярмолинці Хмельницької обл.*
25. **Малоіваненко Елеонора Борисівна,** *м. Дніпродзержинськ Дніпропетровської обл.*
26. **Ожожко Олександр Валентинович,** *с. Томаківка Дніпропетровської обл.*
27. **Перун Любов Василівна,** *м. Кам`янець-Подільський Хмельницької обл.*
28. **Петров Микола Петрович,** *м. Черкаси.*
29. **Пліс Геннадій Васильович,** *м. Миколаїв.*
30. **Процко Світлана Миколаївна,** *м. Кіровоград.*
31. **Прус Василь Степанович,** *м. Горохів Волинської обл.*
32. **Рогальчук Олександр Якимович,** *с. Звірове Донецької обл.*
33. **Севрук Людмила Федорівна,** *м. Котовськ Одеської обл.*
34. **Серебреникова Любов Федорівна,** *с. Йосипівка Житомирської обл.*
35. **Середній Анатолій Миколайович,** *м. Переяслав-Хмельницький Київської обл.*
36. **Скирда Володимир Миколайович,** *с. Сухини Харківської обл.*
37. **Слободяник Олена Гордіївна,** *с. Якимівка Вінницької обл.*
38. **Соєцький Броніслав Юхимович,** *с. Клекотина Вінницької обл.*
39. **Станкевич Анатолій Степанович,** *с. Новосілка Кіровоградської обл.*
40. **Стасюк Лідія Миколаївна,** *смт Н-Маячна Херсонської обл.*
41. **Стенчук Анна Василівна,** *с. Кваси 75 Закарпатської обл.*
42. **Стопчак Ольга Сергіївна,** *м. Баштанка Миколаївської обл.*
43. **Ткаченко Тетяна Юріївна,** *м. Ромни Сумської обл.*
44. **Томюк Дмитро Іванович,** *м. Вижниця Чернівецької обл.*
45. **Фатєєва Світлана Володимирівна,** *м. Ровеньки Луганської обл.*
46. **Федорова Світлана Павлівна,** *м. Рівне.*
47. **Хорольський Григорій Васильович,** *с. Молодиківщина Полтавської обл.*
48. **Чурута Олександр Миколайович,** *смт Варва Чернігівської обл.*
49. **Шкільнюк Михайло Федорович,** *с. Клишківці Чернівецької обл.*
50. **Шумило Дмитро Іванович,** *с. Городківка Житомирської обл.*

Пропоную...

...**кролі** великих елітних порід, багатоплідні (австрійської, словацької селекції).

Володимир Федорович Гордієнко,
м. Вінниця, тел. (097) 308-20-95

...молодняк порід курей: кохінхіни – чорний, голубий; брама – темна, світла, золотиста, куріпчаста; орпінгтон – чорний, жовтий, віандот срібний; юрловські – голосисті, італійські – срібні; цесарки; лебеді – чорні, чорноширі; декоративні качки – мандаринки, каролінки, огарі, казарки; павичі – індійські, білі, чорнокрилі; фазани; кролі – фландр, каліфорнійські і новозеландські.

Сергій Миколайович Гезун,
вул. Шевченка, 162-а, с. Родниківка,
Уманський р-н, Черкаська обл., 20300,
тел. (050) 38-38-288

...*квіти. Подробиці на www.Kvity.at.ua*

...поросят, свиней породи мангал.

Волинська обл.,
тел. (03352) 96-3-35, (097)640-73-15

...саджанці морозостійкого винограду, актинідії, жимолості, аґрусу, малини, смородини, гумі, барбарису та ін. Декоративні кущі та ліани. Конверт – каталог.

Олександр Федорович Дейцев,
вул. Жовтнева, 137, с. Садки, Кременчуцький р-н,
Полтавська обл., 39764,
тел. (066) 222-01-77

...виноград: саджанці столових сортів, можливий опт. Маю новинки. Конверт – каталог. Дзвоніть – домовимося.

В'ячеслав Шабельник,
с. Василівка, Полтавський р-н, Полтавська обл., 38743,
тел. (099) 90-31-311, E-mail: shabelnyk-vino@meta.ua

...саджанці, чубуки винограду. Каталог.

Ю.О. Дворовенко,
вул. Гурамішвілі, 11, кв. 80, м. Карлівка,
Полтавська обл., 39500,
тел. (066) 935-23-80

...насіння суперурожайних іспанських і кращих сортів зарубіжної та вітчизняної селекції помідорів, перцю, стевії медової, лікарських рослин з рецептами та ін. Конверт – каталог.

П.М. Олексюк,
вул. Київська, 12/188, м. Тернопіль, 46023

...саджанці, живці винограду. Недорого. Можливий опт. Каталог.

Е.М. Олефір,
вул. Авраменка, 18-84, м. Запоріжжя, 69120,
тел. (0612) 67-49-53, (066) 772-58-89

...саджанці яблуні на карликових підщепах. Різних осінніх та зимових сортів.

Тел. (097) 46-11-466

...велику колекцію квітів. Каталог з фото – безкоштовно у вашому конверті.

В.О. Головко,
с. Олексіївка, Арбузинський р-н, Миколаївська обл., 55333

...насіння і саджанці високоврожайних: помідорів (336 сортів); перцю (61); кавунів (23); динь (18); квасолі (30); гарбузів (34); кабачків (23); огірків (38); баклажанів (11); нових рідкісних (180); квітів (197); плодоягідних (55) та ін. Каталог – великий конверт з марками на 2,2 грн.

В.М. Головатенко,
с.Крушлинці, Вінницький р-н, Вінницька обл., 23242

...чистопородні мангали, королівські кармали.

П.М. Коломієць,
с. Журавка, тел. (096) 338-45-43, (099) 047-77-37

...насіння і саджанці найурожайніших овочевих, плодоягідних, нових, екзотичних, малопоширених, лікарських культур та прекрасних квітів з власної колекції. Об`ємистий каталог – великоформатний конверт з марками на 2,2 грн.

О.І. Джус,
с. Малі Крушлинці, Вінницький р-н, Вінницька обл., 23242

...цибулини лілій: ОТ-гібриди, ЛО-гібриди, Лонгіфлорум, ЛА-гібриди, Орієнтальні, азіатські, горщикові. Конверт – каталог.

Л.В. Петрусенко-Касьянова,
вул. Шевченка, 77, смт Голоби, Ковельський р-н,
Волинська обл., 45070,
тел. (096) 796-69-62

...квіти: жоржини, лілії, іриси, гладіолуси, тюльпани, нарциси, гіацинти, крокуси... Велика колекція. Безкоштовно вишлемо чудовий кольоровий фотокаталог. Від вас – підписаний конверт. Усі замовники отримують подарунки.

Максим Васильович Левчук,
а/с 272, м. Южноукраїнськ, Миколаївська обл., 55001

...конструкцію грубки, яка багатьох врятувала від морозів.

п/с 4, м. Тараща, Київська обл., 09500,
тел. факс (097) 140-36-53

...високоякісну сортову картоплю вітчизняної та іноземної селекції. Новинки та суперновинки 2010 року. Конверт – каталог.

Сергій Анатолійович Пилипков,
с. Ковтунове, Шосткинський р-н, Сумська обл., 41122,
тел. (05449) 33-4-39, (095) 932-27-47, (096) 884-66-81

...найбільша колекція найдешевшого насіння овочів в Україні: помідорів (700); перцю (200); баклажанів (40); фізалісу (15); тютюну (15); огірків (45); а також кімнатні: помідори, перець, огірки та багато іншого. Реалізація цілий рік, кожного сезону новинки. Каталог та пакет насіння безкоштовно – у вашому конверті з марками на 2 грн.

М.В. Семикопний,
с. Нова Басань, Бобровицький р-н, Чернігівська обл., 17461

...саджанці гінкго, книжку "Гінкго на присадибній ділянці" і сухе подрібнене листя гінкго. Конверт – каталог.

Анатолій Терещук,
вул. Марка Вовчка, 2, кв. 1, м. Рівне, 33014,
тел. (0362) 23-00-24

...сорти суниці, які витримали 42-градусну спеку 2010 року. Малину, аґрус, смородину, ожину, виноград. Конверт – каталог. Кольоровий каталог на сайті www/olna.com.ua з повним описом сортів і догляду за ними.

О.А. Крохмаль,
с. Соснівка, Олександрівський р-н,
Кіровоградська обл., 27322

...табернемонтана, бругмансія, стрептокарпус, бугенвілія, гібіскус, паперове дерево, чорниця, буяхи (голубика), суниця садова, лісова, чайний кущ, лимон Павловський, мурайя, фейхоа, банан, мирт, гранат, гарденія, каліфорнійський черв`як, міцелій грибів (каталог). Як боротися із зайвою вагою, алкогольною, нікотиновою та наркозалежністю.

Б.А. Карпич,
а/с 32, м. Харків, 61052

...недорого гладіолуси, клематиси. Безкоштовні інструкції, консультації, каталог у вашому конверті.

Галина Миколаївна Дейцева,
а/с 75, м. Кременчук-25, Полтавська обл., 39625,
тел. (05366) 68951

...приймаємо замовлення на садивний матеріал озимого часнику. Відправка – осінь 2011 р. Для каталогу – конверт з марками на 2 грн.

М.В. Семикопний,
с. Нова Басань, Бобровицький р-н, Чернігівська обл., 17461

...розсадник плодових та декоративних культур пропонує восени 2010 і навесні 2011 рр. саджанці: яблунь, груш, слив, персика, нектарина, абрикоса, черешні, вишні, малини, троянди. Підщепи М9, ММ99, Д 1071, ІС-2-10, ІС 4-6, 54-118, сіянці шипшини. Потрібні реалізатори – торгові представники по містах України.

Олександр Володимирович Живов,
вул. Підгірна, 42, с. Артемівське-2, Артемівський р-н,
Донецька обл., 84510,
тел. (050) 627-54-05, (050) 627-54-03, Zhivovsad@mail.ru

...якісне насіння овочів та квітів, цибулини, коріння, міцелій (грибниця) гливи (рос. "вешенка") плюс технологія вирощування, зрозуміла кожному садівнику. Конверт – каталог.

В. Коваленко,
а/с 176, м. Київ-54, 01054

...молодняк свиней угорської пухової мангалиці.

Полтавська обл.,
тел. (066) 301-38-54, (095)619-62-07

...поросята, підсвинки породи кармали (тушки).

м. Сквира, Київська обл., тел. (097) 835-55-11

...високоврожайні сорти картоплі (50 сортів): Тайфун, Лорд, Рив`єра, Скарбниця, Партнер, Скарб та ін. Конверт – каталог.

Ян Арвидович Мейстер,
вул. Ульянової, 6, м. Бердичів, Житомирська обл., 13308,
тел. (097) 530-67-82

...великі бородаті іриси, лілійники, іриси спурія, деревовидний піон, фундук червонолистий, верба Курнівська (кулеподібна), суниця садова Пенсіонер Челсі, еремурус, ведмежий горіх, троянди, крокуси, нарциси.

Сергій Тихонович Ткаченко,
вул. Щорса,20, с. Кожанка, Фастівський р-н,
Київська обл., 08550, тел. (098)538-49-01

...шиншили дорослі і молодняк.

Тел. (050) 98-205-90

...колекційні, виставкові сорти гладіолусів. Новинки від селекціонера. Каталог – у вашому конверті.

Еліна Володимирівна Виноградська,
а/с 14, м. Київ, 02097, vin-ehlina@yandex.ru

...іриси іноземної та вітчизняної селекції. Конверт – каталог.

м. Бориспіль, тел. (050) 222-12-92

...насіння дуже солодких цукристих помідорів.

Анатолій Шкіндер,
вул. Шевченка, 64, с. Великий Жолудськ,
Володимирецький р-н, Рівненська обл., 34364,
тел. (097) 212-02-45

...іриси (230). Ціни помірні. Конверт – каталог.

А.Н. Новікова,
вул. 17 Вересня, 21, с. Воротнів,
Луцький р-н, Волинська обл., 45639

...жоржини, багаторічники і цибулинні. Конверт – каталог за 2 гривні.

Ярослава Михайлівна Тиркус,
вул. Бакинська, 25/1, м. Львів, 79022

...саджанці дербенника, плюща, бересклету, верби Матсуда, спіреї, клематисів дрібноквіткових, декоративних жимолостей; гумі, ірги, шефердії, барбарису, деревоподібної смородини, великоплідної і безколючкової ожини.

Олег Васильович Грогуль,
вул. Мічуріна, 18, кв. 27, м. Козятин,
Вінницька обл., 22100,
тел. (098) 259-27-39

...1000 сортів і гібридів насіння овочів і квітів, у т.ч. 30 сортів гібридних петуній, сурфінії, лікарські рослини, прянощі, багаторічні цибулі, насіння кімнатних квітів, колекція великоплідних томатів, мітлиця пагононосна. Книги з квітникарства та озеленення, овочівництва, садівництва, садовий інвентар. Заадресований конверт з марками на суму 2,2 грн. – кольоровий каталог.

Р.І. Боренкова,
вул. Калинова, 53, м. Дніпропетровськ, 49087

...рекордні врожаї з мінімальними: доглядом, поливом, опаленням теплиці (методики). Прилад для вимірювання кислотності, вологості ґрунту (див. "ДСГ" № 10). Насіння кращих овочів, квітів. Конверт – каталог.

М.П. Курінний,
вул. Суворова, 49, смт Високопілля, Херсонська обл,
74000, тел. (067) 148-57-14

...насіння помідорів на будь-який смак – 500 сортів; сортова картопля – 50 сортів.

О.А. Горбач,
вул. Гагаріна,18, м. Сарни, Рівненська обл., 34503,
тел. (096) 467-63-00

...цитрусові, тропічні, лікарські, садові саджанці. Конверт – каталог.

А. Справцева,
пр. Миру, 3а/2, м. Чернігів, 14000

...насіння однорічних та багаторічних квітів, овочевих, лікарських рослин, в т.ч. стевії медової. Конверт – каталог.

Володимир Кирилович Гресь,
а/с 170, м. Миколаїв, 54042,
тел. (051) 632-47-83 (увечері), м/т (093) 814-34-19

...саджанці для карликових садів. Вегетативні підщепи. Пуміселект.

П. Медолиз,
тел. (097) 261-36-23

...якісні однорічні сіянці яблуні лісової, груші.

Гриша,
м. Кременчук, тел. (067) 296-94-07

...високі бородаті іриси – 230 сортів, півонії – 40 сортів.

Микола Іванович Музичук,
с. Юльївка, Запорізький р-н, Запорізька обл., 70434, тел. (067) 833-65-61

...саджанці порічок (40), у т.ч. описаних у "ДСГ" № 5, 2010 р.: Дарунок Орлу, Уральська Красуня, Ровада, Улюблена, Баяна, Альфа, Валентинівка, Асора, Наталі, Каскад, Кияночка, Чудесна, Святкова, Бужанська, Поляна, Осипівська, Чародійка, Дарниця, Троїцька; смородини (60 сортів): Яринка, Муравушка, Ядрьона, Пігмей, Селеченська-2, Навля, Фараон, Венера, Гармонія та ін.; аґрусу (16): у т.ч. безколючкові, зеленоплідні, високоврожайні, десертні; сортів винограду, випробуваних в умовах північного Лісостепу України: Вікторія, Талісман, Пісня, Онтаріо, Голіаф, Кодрянка, Лора; самшиту; лопатки ірисів. Конверт – каталог.

Г.С. Мамченко,
а/с 100, м. Прилуки, 17500

...поросят мангалів.

Люба,
Барський р-н, Вінницька обл., тел. (097) 235-35-84

...тюльпани – 200 сортів, іриси (100), лілійники (100), цибулинні, дрібноцибулинні.

Анастасія Іванівна Базильчук,
а/с 100, м. Київ, 04074

...недорого кращі перспективні сорти помідорів (90), перцю (10), огірків (5), мелано, ангурію, жминду, хеномелес, інше...

В.І. Никитенко,
вул. Шевченка, 34, кв. 9, м. Тетіїв, Київська обл., 09800

...недорого високоякісне насіння овочів та квітів, цікаві новинки. Конверт із з/а. Каталог і пакет насіння безкоштовно.

Валентина Леонідівна Кулібаба,
с. Піщана, Білоцерківський р-н, Київська обл., 09160, тел. (067) 170-95-99

...н/п і п/о насіння томатів, перцю, гарбузів і всякої городини. Каталог (вересень–березень) – ваш заадресований конверт.

Валентина Іванівна Чебаненко,
с. Бреусівка, Козельщинський р-н, Полтавська обл., 39150, тел. 0534298119, (067) 300-61-48

...томати, перевірені роками, та новинки від "Сибірського саду". Лікувальний екзот-момордика. Кормові та столові гарбузи тривалого зберігання. Перець, огірки, моркву, капусту, цибулю. Квіти однорічні та багаторічні цибулинні – все це для вас. Конверт з марками на 2 грн. – кольоровий каталог і одна упаковка насіння томатів безкоштовно.

Олександр Миколайович Колодько,
с. Хухра, Охтирський р-н, Сумська обл., 42750

...насіння понад 350 сортів помідорів, а також перцю, квітів та ін. Багато цікавих новинок. Конверт з маркою на 2 грн. – каталог.

В.В. Паранчук,
пл. Меліораторів, 4, кв. 36, смт Брилівка, Херсонська обл., 75143

...саджанці кращих великоплідних сортів чорної і червоної смородини. Конверт – каталог.

М.В. Капля,
вул. Хоменка, 26, кв. 36, м. Черкаси, 18008, тел. (0472) 63-26-51, (067) 439-12-80

...післяплатою гофровані гладіолуси – 300 сортів. Новинки. Конверт – каталог.

В.В. Трепачко,
вул. Нагірна, 29, смт Талалаївка, Чернігівська обл., 17200

...насіння помідорів агрофірми "Сибірський сад". Багато новинок. Серія "Томатний гороскоп". Конверт – каталог. Пакет насіння в подарунок.

Ольга Василівна Черняк,
с. В`язове, Конотопський р-н, Сумська обл., 41650

...найдешевше насіння помідорів, огірків, кавунів, динь, гарбузів, баклажанів, квітів та ін.. В пакетах 25–50 насінин. 1 пакет – 1 гривня. Конверт – каталог.

В.С. Швець,
с. Політанки, Шаргородський р-н, Вінницька обл., 23542

...термінова реалізація колекції сенполій і стрептокарпусів. Ціни знижені на 20–30% проти минулорічних. Подарунки. Про сенполії читайте допис у цьому номері журналу. Конверт – каталог.

Г.П. Хоменко,
вул. Красінського, 5, кв. 3, м. Долина, Івано-Франківська обл., 77502

...саджанці актинідії (5 сортів), гумі, жимолості їстівної (3), журавлини (клюкви) садової (4), чорниці (голубики) канадської деревовидної (7), лимонника китайського, кизилу, брусниці садової "корал", фундука, хурми, малини чорноплідної, гінкго, магнолії, півонії, тюльпанне дерево, астильба, бругмансія (3), будлея, вейгела, гортензія, морозник, спірея, хаутюнія триколірна, різноманітні хвойники та ін. Конверт – каталог.

Мар`яна Юріївна Штігер,
вул. Лермонтова, 5/2, м. Жидачів, Львівська обл., 81700, тел. (097) 209-10-40, E-mail:Shtiger@ukr.net

...саджанці великоплідної малини (Арбат, Жовтий гігант, Тайбері, Краса Росії), чорної смородини – 30, йошти, ожини Агавам, Торнфрі, суниці Машенька, Фейерверк, насіння шпинату Утеуша, кавбузів Титан, Здоров`яга. Конверт – каталог.

Дмитро Миколайович Куликов,
вул. Б. Хмельницького, 12, кв. 5, м. Калуш, Івано-Франківська обл., 77303, тел. (03472) 6-68-94

...звичайний камін і супер-піч з цегли, зігріває весь будинок на дровах, вугіллі, газу, тирсі. Великоплідна ожина 5 сортів. 2 конверти – каталог.

Є.А. Ляховець,
вул. Мочаліна,4, с. Мирне, Каланчацький р-н, Херсонська обл., 75822, тел. (099) 259-07-13

...недорого насіння овочевих культур, квітів. Конверт – каталог.

Р.В.Бойчук,
с. Локітка, Тлумацький р-н, Івано-Франківська обл., 78000

...насіння баклажанів і фітофторостійких помідорів. Дорого.

Ліна Михайлівна Сахарнова,
тел. (067) 993-56-07, (066) 298-02-86

...суниці садові і вибрані найкращі сорти жоржин. Конверт – каталог.

Ліда Бап,
с. Стоянів, Радехівський р-н, Львівська обл., 80220,
тел. (067) 335-57-32, (03255) 34-2-73

...великий вибір лікарських, пряних, овочевих, плодово-ягідних культур. Декоративні ліани, кущі, квіти садові і кімнатні, ґрунтовопокривні трави та багато ін. (понад 300 найменувань). Конверт - каталог.

Лідія Іванівна Єлагіна,
вул. Ювілейна, 5, с. Придніпровське,
Нікопольський р-н, Дніпропетровська обл., 53280,
тел. (050) 533-85-78, (0566) 675-066

...чорницю канадську деревовидну – 50 грн., магнолію (8 видів) – 35 грн., гліцинію, Гінкго білоба, фундук – 25 грн., бругмансію (3 кольори). будлею Давида (5 кольорів), актинідію (5 сортів), гумі, малину (7 сортів), жимолость їстівну (4 сорти), лимонник, аралію, маклюру, декоративні трави (8 різновидів) – 20 грн., ожину безколючкову, жимолость декоративну – ліана (7 видів), барбарис, кизил, айву, хеномелес – 15 грн., журавлину садову (3 сорти), смородину (8 сортів) – 10 грн., листя Гінкго білоба 100 г – 100 грн. та багато іншого. Конверт – каталог.

М.І. Теребич,
с. Хоросниця, Мостиський р-н, Львівська обл., 81331,
тел. (097) 586-77-95, (050) 074-28-93,
E-mail:Adventure 2008@ukr.net

...насіннєву картоплю тільки найновіших, найврожайніших і смачних сортів з України та Європи. Супереліта, еліта, високі репродукції, вирощені з літніх насаджень за відсутності посухи, спеки, хвороб. Саджанці та живці аґрусу, смородини, малини. Опт, роздріб. Найсучасніші суперпрепарати для підвищення врожайності, якості, смаку. (Стимулятори, підживлення, захист від морозу, спеки, посухи). Каталог.

О.А. Іллющенко,
а/с 61, м. Прилуки, Чернігівська обл., 17500,
тел. (066) 712-06-90

...саджанці троянд колекції Каньовського Віталія Михайловича. Чайно-гібридні, плетисті, кущові, бордюрні, ґрунтопокривні, флорибунда. Конверт – каталог.

Григорій Михайлович Мостіпака,
вул. Трояндова, 29, с. Кугаївці,
Чемеровецький р-н, Хмельницька обл., 31632,
тел. (03859) 9-86-19, (066) 706-51-98,
веб-сайт: picasaweb.google.com/rozamgm

...саджанці карликових перспективних сортів яблуні для інтенсивних садів нашої та іноземної селекції, комплексностійкі сорти винограду.

Іван Андрійович Дзигора,
с. Оникієве, Маловисківський р-н,
Кіровоградська обл., 26244, тел. (095) 093-61-94

...вроздріб та оптом. Саджанці великоплідної суниці звичайного і постійного плодоношення, малини, ожини, смородини, аґрусу. Насіння айстр та городніх культур.

О.Ю. Савейко,
с. Хорішки, Козельщанський р-н, Полтавська обл., 39112,
тел. (096) 771-24-75

...багаторічні садові, кімнатні рослини, хризантеми, гладіолуси. Конверт за 2,2 грн. – фотокаталог.

Володимир Іванович Пилипенко,
вул. Молодіжна, 14, Калайдинці, Лубенський р-н,
Полтавська обл., 37525

...постійно найкращі новинки сортів суниці великоплідної: Альбіон, Морський пейзаж, Флорін, Дарсеваль, Сірано, Сізоже, Ратунда, Сірафін, Дженто, Фігаро, Маестро, Остара, Дарселект та інші. Малина, ожина, смородина, аґрус, порічка. Опт, роздріб.

Ю.В. Коміренко,
вул. Леніна, 399, с. Мошни, Черкаський р-н,
Черкаська обл., 19615, тел. (097) 575-77-81

...молодняк та інкубаційні яйця мускусних качок, саджанці і живці сакури, швидкоплідного грецького горіха, магнолії, саджанці і насіння їстівного каштана, аралії маньчжурської, гліцинії, насіння тютюну.

Лариса Василівна Марущак,
вул. Певрянська, 16-а, м. Виноградів, Закарпатська обл.,
тел. (03143) 2-42-72, моб. (095) 685-37-59

...укорінені живці хризантем шароподібної форми, діаметр куща 30–80 см, корейської дрібноквіткової та гібриди. Конверт – каталог.

Надія Миколаївна Кутова,
вул. Леніна, 67, с. Колонщина, Макарівський р-н,
Київська обл., 08032, тел. (097) 238-61-81

...виноград для всіх зон! Високоякісний садивний матеріал з колекції до 200 сортів. Засоби захисту та стимулятори (гіберелін, гетероауксин тощо). Для початківців – два саджанці популярних сортів Аркадія та Кодрянка з витратами на пересилання за 35 грн.! Накопичувальні системи знижок, безплатна лотерея, акції, які приємно здивують вас – пишіть, телефонуйте – не пошкодуєте! Конверт – каталог.

Володимир Костянтинович Мерцалов,
а/с 1 – Тандем, м. Оріхів-2, Запорізька обл., 70502,
тел. (06141) 420-10, моб. (050) 260-20-48,
(097) 590-53-52, E-mail:dyana.vin@mail.ru

...саджанці: яблуні, груші, айви, нектарину, абрикоса, черешні, вишні, сливи, аличі + сливи, хурми, унабі, кизилу, шипшини, інжиру, хеномелесу, ягідників. насіння хурми Віргінської (на підщепу).

Віктор Миколайович Передерій,
вул. Стратосферна, 22, м. Запоріжжя, 69083

...живці, саджанці комплексностійких сортів винограду, урожайні сорти суниці. Конверт – каталог.

Ольга Вікторівна Поярeля,
просп. Дзержинського, 32, м. Донецьк, 83014,
тел. (062) 297-18-57, (095) 380-82-62

...плодовий розсадник "Вишенька" реалізує оптом та вроздріб поштою та самовивозом саджанці плодових, ягідних та декоративних культур (понад 200 сортів): смородину чорну, білу, червону (Краса Львова, Селеченська, Сластьона та ін.), аґрус (Уральський безколючковий, Сливовий, Берил...), малину (Ізобільна, Гордість та Краса Росії, Поляна, Феномен, Брусв'яна, Геракл...), ожину безколючкову, суниці (Королева Єлизавета, Єлизавета-2, Ольвія...), жимолость, гумі, виноград (Лідія, Софія, Віктор, Ювілей Новочеркаська...), фундук та ін.. Конверт – каталог.

А.Д. Драганов,
вул. К. Маркса, 34, смт Вільшанка,
Кіровоградська обл., 26600,
тел. (098) 245-08-70, E-mail:agrokg@yakoo.com

...тільки опт: дво-, трирічні саджанці аґрусу понад 20 сортів – по 10 грн., малина – 8 грн., смородина – 8 грн.

Андрій,
тел. (066) 354-01-54, agrokg.1@mail.ru

Молоді плоди каштана їстівного

сійський ринок каштанами, з об'єктивних причин припинили свої поставки, і цей продукт надовго зник. Лише наприкінці XX сторіччя, коли в Росії почався ресторанний бум, каштани повернулися до цієї країни в ореолі деякої екзотики та ностальгії.

У Парижі в другій половині жовтня відзначають День каштана. У маленькому Лангедокському селі Муржу в цей час влаштовують Фестиваль каштанів La Foire de La Chataigne. У 1999 р. за підтримки Міністерства регіонального розвитку і Євросоюзу тут організовано музей, який має назву La Maison de La Chataigne. Експозиція розповідає про історію каштанів і про численні способи використання цієї цінної плодової, лікарської та декоративної рослини, адже переробляють і плоди, і листки, й кору, і деревину.

Каштан їстівний – цінна плодова рослина

Каштан їстівний упродовж століть був важливою їжею у населення Азії, Малої Азії, Європи, Північної Америки. У Японії його вирощували за 4000 років до нової ери. У середземноморських країнах він культивується теж з давніх часів. У Північній Америці індійці споживали горіхи каштана ще до відкриття її Колумбом.

Жовтень у Франції – це місяць каштанів. Саме в цей час починають збирати їхній урожай і Париж огортає м'який, чудовий аромат смажених каштанів, які продають просто на вулицях. Французи дуже полюбляють каштани і вважають їх своєю національною стравою. Загалом вважається, що вперше споживати каштани почали іспанці, але саме французам прийшла ідея не лише збирати їх у природі, але й культивувати у великих масштабах.

Достигання плодів каштана

Міцні позиції на французьких кухнях каштан завоював лише у XVIII сторіччі. До того часу каштани вважалися їжею бідних, а знать ігнорувала цю плебейську їжу. Нині каштани – вишуканий сезонний делікатес. Французькі повари, в традиції яких прийнято працювати з цими плодами, вважають, що їх треба подавати у ресторанах лише восени. Завершується сезон, як правило, на Різдво, коли на святкових столах з'являється одна з найкращих традиційних страв – качка, фарширована каштанами. Страви з каштанами пропонують у найдорожчих ресторанах, а осінні прилавки кращих магазинів пропонують найвишуканіші страви, в процесі виготовлення яких не обійтися без каштанів: торти, лікери, настоянки, цукерки, джеми тощо.

Цікаво, що останнім часом каштан посідає значне місце і на ресторанному ринку в Росії. До речі, він був відомий тут і раніше: вперше потрапив туди у XVIII сторіччі до Катерини Великої завдяки мадам Помпадур. Саме вона вирішила представити російським вельможам цей французький делікатес. Каштани настільки сподобалися самій імператриці, що вона навіть запросила на службу повара-француза, який спеціалізувався виключно на каштанових стравах. Уже в XIX сторіччі в рецептах російської кухні часто трапляються страви з використанням каштанів. Після революції Франція та Іспанія, які постачали ро-

Каштан – цінна горіхоплідна культура. Ядро горіхів містить (%): крохмалю – до 62, цукрів – 7–17, білків – 6–11, жиру – 1,3–9, зольних елементів – 2,2–2,4, клітковини – до 3. У незрілих плодах багато вітамінів С і В, є яблучна і лимонна кислоти. Ядро містить велику кількість калію, натрію, магнію і 14 амінокислот. Таніну в корі коренів каштана американського 25–37%, у деревині – 23%, у корі стеблових утворень – 6%. У США понад 50% дубильних речовин отримують з каштана.

Ядро горіхів споживають сирим, вареним, печеним, смаженим, використовують для приготування різних страв, у кондитерській промисловості, у годівлі тварин, для отримання олії, цукру, спирту тощо.

Деревина міцна, еластична, високих технічних якостей, багато в чому схожа з деревиною дуба, але переважає її за красою текстури і забарвленням. Її широко використовують у будівництві та для виготовлення різних виробів, у тому числі й музичних інструментів.

Каштан їстівний належить до родини букоцвітих, роду каштан.

Рід каштан включає 14 видів однодомних, роздільностатевих листопадних дерев або кущів, зокрема: каштан посівний; японський; китайський; американський; каштан Сегю; каштан Давида; карликовий; каштан Аше; флоридський; озарконський; вільхолистий;

Цвітіння каштана їстівного

малочисленний; каштан Генрі; корейський; забутий; алабаменський; ендікотті.

Природний ареал різних видів каштана – Японія, Східний Китай, Південна Корея, Північна Америка, Кавказ, країни Малої Азії і Середземномор'я.

Каштан їстівний росте у Середземноморському ареалі – від Атлантичного узбережжя Європи до Каспійського моря. У Європі культивується *Castanea sativa Mill.*, к. їстівний, у Північній Америці – *C. dentata Borkh.*, к. американський, у Японії, Китаї – *C. crenata Sieb et Zucc.*, к. японський.

Каштан їстівний культивується у Китаї, Японії, Туреччині, а у Європі – в Угорщині, Італії, Франції, Греції, Іспанії, Португалії, Швейцарії, Словенії, де його широко вирощують у промислових насадженнях. Найбільше він поширений у культурі в Італії, Іспанії, Франції та Португалії – тут зосереджено майже 90% усіх плодових площ C. sativa.

Площа і урожай каштана їстівного у світі (за даними FAOSTAT)

Роки	Гектари	Тонни
1961	102870	594398
1970	136380	565272
1980	1333000	472013
1990	250390	484276
2000	316464	937655
2005	373143	1361618
2009	360255	1418280

В Україні промислових насаджень немає. Він є в колекціях ботанічних садів та дендропарків і широко вирощується у лісництвах Вінницької, Черкаської областей, Закарпаття, а також у фермерських і любительських садах.

Північним кордоном плодоношення C. sativa вважають ізотерму січня 1°С, яка у Європі проходить через міста Шербур, Руан, Реймс, Франкфурт-на-Майні, Прагу, Краків, Львів, Київ, Мічурінськ, Ростов-на-Дону.

У культурі виведено багато сортів – у Західній Європі їх до 500 (Великоплідний, Ліонський, Неаполітанський), в Азербайджані створено швидкоплідні низькорослі сорти (КСС-1-1, КСС-1-4, КСС-8-1), в Іспанії культивують 152 сорти, з них – 72 нових. У Південній Канаді створено гібридні форми між різними видами *(C. mollissima x C. dentata, C. sativa, C. crenata)*.

Каштан європейський має дві раси: лісову – *C. sativa var.sylvatica* і культурну – *C. sativa var. domestica*, які різняться між собою розмірами та якістю плодів і біологічними особливостями. За якістю і розміром плодів сорти каштана поділяють на дві групи: власне каштани – *C. sativa var. domestica eudomestica* і марони – *C. sativa var. domestica.*

Основним критерієм, який визначає належність сорту до тієї чи іншої групи, є придатність плодів для виготовлення кондитерських виробів. Сорти, придатні для цього, належать до маронів, непридатні – до каштанів. Якщо звичайні сорти каштанів містять у плюсці по 2–4 порівняно невеликих горішки, то марони – поліпшені сорти (Великоплідний, Ліонський, Неаполітанський та ін.) – 1–2 великих плоди діаметром до 4 см. Марони відрізняються округлішою формою, кращим смаком, тонкою структурою ядра, легкістю відділення шкірки від ядра, збереженням цілісності ядра під час варіння, вищим всмоктуванням цукрового сиропу.

Смажені плоди каштана їстівного

Марони вибагливіші до ґрунту, клімату, догляду, менш урожайні і мають деревину нижчої якості, ніж ординарні сорти.

Декоративні форми широко застосовують у зеленому будівництві. Є декоративні форми за будовою крони – пірамідальна; за будовою листя – різно- та круглолиста; за забарвленням листя – золотисто-плямиста, сріблясто-пістрява, золотиста, пурпурова, гола. Їх можна висаджувати як солітери, групи, гаї, створювати довговічні красиві живоплоти, зважаючи на те, що рослини каштана їстівного дуже добре регенерують (швидко відновлюють ріст) після обрізування.

Каштан – вологолюбна деревна порода, помірно світлолюбний, вибагливий до ґрунтових умов. Це типова кальцефобна порода, яка не полюбляє карбонатних ґрунтів, добре росте на кислих, бурих, лісових суглинках, але може рости на різних типах ґрунтів. Добре розвивається на глибоких, родючих, вологих ґрунтах. Може рости на кам'янистих, неродючих, однак не росте на важких і надмірно зволожених ґрунтах.

Ця теплолюбна порода добре росте і плодоносить в умовах помірно теплого клімату, за літературними даними там, де температура повітря взимку не нижча мінус 20–22°С. Європейські сорти і форми сильно підмерзають за морозів понад 10°С. Погано витримує спеку й тривалу посуху.

У Національному ботанічному саду України каштан їстівний успішно росте і плодоносить протягом 40 років. Вихідний матеріал (насіння) одержано із Кавказу та Закарпаття, він дав початок культурним популяціям у Лісостепу України. Рослини, одержані шляхом пересівання насіння у поколіннях і постійного відбору, дали початок новим формам – зимостійким у наших умовах. Крім основної вимоги – відбір на зимостійкість, критеріями відбору були маса плодів, ступінь перехресного запилення, строки цвітіння та достигання, посухостійкість. Таким чином, протягом багатьох років були відібрані форми, що успішно зимують і рясно родять в умовах Лісостепу України. Спекотного літа 2010 року рослини добре вродили.

Каштан їстівний – дерево заввишки 35–40 м, з діаметром штамба до 2 м. Форма крони – від пірамідальної до округлої і крислатої, залежно від щільності насадження. Кора стовбура і багаторічних гілок має темно-буре забарвлення, пагонів – зелено-коричнювате.

Листки видовжено-еліптичні, завдовжки 8–22 см і завширшки 5–8 см, з гостропилчастим зазубренням пластинок, шкірясті й міцні, зверху блискучі, темно-зелені, знизу світло-зелені. Бруньки яйцеподібні, зеленуваті, слабко опушені, до 5 мм завдовжки.

Каштан – рослина однодомна з роздільностатевими квітками. Тичинкові квітки зібрані у прямостоячі густі ко-

лоски завдовжки 10–35 см, маточкові – у малоквіткові колосоподібні суцвіття, зеленуваті, мало помітні. Вони мають вигляд клубочків у одній обгортці з сімома зав'язями, з яких здебільшого розвиваються тільки три. Розташовані поодиноко або в пучках по 2–3 в основі другого типу сережок – двостатевих, у яких тичинкові квітки розміщуються на верхівці. Трапляються й двостатеві квітки, розміщені по осі сережки. Квітки формуються на приростах поточного року: одностатеві тичинкові сережки – у нижній частині приросту, а двостатеві – у верхній. Дерева з дихогамією – протоандричні та протогінічні.

Плід – горіх у гостроколючій плюсці – шкірястій обгортці, кулястий або з пласким боком, якщо у плюсці утворюється 2–4 плоди; плюска при достиганні розкривається на 2–4 стулки. Маса горіха – 5–25 г, розмір – 5–6 см. Плоди деякий час можуть залишатися на дереві після листопаду.

За активністю росту надземної частини каштан їстівний відносять до швидкорослих порід: висота однорічних сіянців – 20–40 см, семирічних – 5–9 м, діаметр штамба – до 14 см, у 20–30-річних – відповідно 21–23 м і 23–33 см. Коренева система добре розвинута, вертикальні корені проникають на значну глибину, а горизонтальні поширюються далеко за межі крони.

Плоди каштана їстівного

Цвіте каштан здебільшого у червні, коли температура повітря сягає 15–20°С протягом місяця. Першими розкриваються нижні одностатеві тичинкові сережки, потім маточкові квіточки, а через 8–10 діб – тичинкові квітки двостатевих сережок. Таку послідовність розкривання квіток названо дуодихогамією. Запилення відбувається за допомогою вітру. Самозапліднення у каштана спостерігається рідко; перехресне запилення забезпечує вищу врожайність у всіх сортів і форм.

Плодоношення починається з 3–5-річного віку, масове – з 15 років і повільно зростає до 50-річного віку дерев, з яких збирають від 10 до 70 кг плодів; урожайність 60–70-річних насаджень – 1–3 т/га. Плодоносить каштан щорічно до глибокої старості (500 років і більше) з чергуванням високих врожаїв через 5–6 років.

Розмноження. Для весняного щеплення живці прищеп заготовляють пізно восени чи в січні–лютому з елітних 30–50-річних дерев і зберігають за температури 2–3°С. Для вирощування підщеп, закладання лісових і паркових насаджень заготовлені восени (жовтень, листопад) горіхи сортують і висівають на глибину 8–10 см. Для весняної сівби їх стратифікують 1–3 місяці чи зберігають до весни без стратифікації.

Сорти і кращі форми розмножують щепленням – окуліруванням щитком чи напівтрубкою або живцем за кору, копулюванням. Окулірування на "сплячу бруньку" роблять наприкінці літа, а "на ростучу бруньку" та щеплення живцем – навесні. Вирощують підщепи протягом року, садивний матеріал – здебільшого два роки. При вирощуванні сіянців практикують підрізування стрижневого кореня на глибині 10–15 см, що посилює галуження. Живцями перещеплюють сіянці 2–6-річного віку.

Закладання насаджень і догляд за ними. Під час створення плодових плантацій враховують реакцію каштана на екологічні фактори: водний, поживний і повітряний режими ґрунту, освітлення тощо. Вважають, що каштан доцільно садити на свіжих, глибоких і вилугуваних ґрунтах, достатньо забезпечених вологою. У лісових масивах він росте і на сухих кам'янистих ґрунтах, якщо вертикальні корені проникають у глибокі, зволожені шари підґрунтя. Під насадження каштана можна відводити рівнини і схили різних експозицій, добре зволожені долини з різними типами ґрунтів і достатньою аерацією. Передсадивне окультурення ґрунту проводять так само, як і під насадження горіха грецького. Розміщують дерева за схемами 10 х 10, 12 х 12, 16 х 16, 20 х 20 м, враховуючи розміри крон сортів і форм та ґрунтові умови.

Після закладання насадження ґрунт пристовбурних смуг до 4 м завширшки утримують під чорним паром, регулярно розпушуючи на глибину 8–10 см. Середину міжрядь на рівнинах і пологих схилах можна використовувати під просапні культури, суниці, малину, кущові ягідники, кісточкові та інші. На крутих схилах міжряддя задернюють. Каштан добре витримує пересаджування.

Удобрення позитивно впливає на ростові та формоутворювальні процеси каштана. Дерева його інтенсивно споживають калій і азот; достатнє забезпечення молодих насаджень основними елементами живлення посилює ріст на 20% і більше. Оптимальне забезпечення фосфором та калієм підвищує морозостійкість дерев.

Регулювання водного режиму зрошенням та агротехнічними заходами для каштана, як дуже вологолюбної культури, має надзвичайно важливе значення. Нормальний ріст і плодоношення його спостерігаються за вологості ґрунту протягом вегетації на рівні 80–85% НВ.

Формувати крони можна за такими самими принципами, як у горіха грецького чи пекана; здебільшого формування зводиться до виділення штамба заввишки 0,7–1 м у карликових форм і до 1,5–2 м – у сильнорослих та вирізування зайвих (у місцях надмірного загущення) і пошкоджених гілок. Обрізування витримує добре, але у плодоносних дерев, що досягли значних розмірів, воно досить трудомістке і застосовується обмежено.

Збирають урожай у вересні–листопаді. Плоди можна струшувати або зривати, тільки-но окремі колючі обгортки починають розтріскуватися і горіхи в них змінюють світло-зелене забарвлення на коричневе. Достиглі плоди падають разом з плюскою і їх можна щодня збирати із землі протягом двох тижнів.

Горіхи в обгортках зберігають у прохолодному (18°С), вологому приміщенні, де вони продовжують достигати. Через 5–10 днів обгортки тріскаються, горіхи вивільняють із них, просушують на повітрі і зберігають у холодному сухому приміщенні. За температури близько 0°С і регульованого газового середовища (вміст CO_2 – 4–6%) горіхи можуть зберігатися 150 днів, не втрачаючи своїх харчових і смакових якостей.

С.В. Клименко,
доктор біологічних наук,
Національний ботанічний сад ім. М.М. Гришка

Килими нині не в моді? Навпаки!

Більшість дизайнерів не погоджується із твердженням, що килими вийшли з моди. Адже вони супроводжують наше життя протягом шести тисяч років з того часу, коли первісна людина вперше занесла до своєї печери шкуру тварини й кинула її під ноги, аби було тепліше й затишніше. Згодом розпочався розвиток килимової індустрії, який із роками лише набирає обертів. Змінюються тільки смаки й уподобання щодо форм, матеріалів і кольорових гам килимів.

Ставлення до килимів за багатолітню історію людства і справді постійно змінювалося. Приміром, колись ними прикрашали королівські палаци, вважаючи атрибутами багатства й влади. Та навіть ще кілька десятиліть тому більшість із нас розкладали їх на підлогах власних осель, вішали на стіни, застеляли ними дивани тощо. Це була своєрідна й обов'язкова ознака оселі людей із високим матеріальним достатком. А вже протягом останніх років килими зі стін "переїхали" на підлогу або в дачні будинки, стоять у коморі, згорнуті в рулон, або взагалі зникли з квартир. Тим більше, що лікарі закликають позбавитися від "пилозбірників", особливо тих, хто страждає на алергію. Та й на ринку з'явилося чимало найрізноманітніших сучасних покриттів для підлоги, виготовлених із новітніх матеріалів, за якими легко й просто доглядати.

Затишок, тепло і родзинка інтер'єру

З усім цим можна погодитися, проте, якщо ви відвідаєте промисловий або будівельний супермаркет, завітавши до відділу килимів, то обов'язково переконаєтеся у протилежному: їхній вибір такий величезний, що очі розбігаються. Отже, попит на килими є, інакше б їх не виробляли у такій кількості і не завозили з різних країн та континентів. Та й чи може бути інакше, адже килими створюють затишок в оселі, дарують її мешканцям приємне тепло і можуть навіть стати оригінальною родзинкою інтер'єру.

А щодо стилю, то нині килими, які виготовляють у країнах Європи, а також в Ірані, Індії, Китаї тощо, можуть оздобити інтер'єр приміщення у будь-якому стилі – від класичного до модерну. Однак слід враховувати, що килим повинен обов'язково поєднуватися не лише з кольоровою гамою стін, шторами на вікнах, оббивкою меблів та іншими елементами декору. Він також має стилістично вписуватися в інтер'єр приміщення. А відтак, головне – вдало підібрати фактуру, колір і форму килима для того чи іншого приміщення, бо неправильно вибраний килим може зруйнувати всю гармонію дизайну.

Кожному приміщенню – свій килим

Отже, облаштовуючи інтер'єр оселі, добирайте забарвлення килима під оздоблення кожної конкретної кімнати, пам'ятаючи при цьому, що килим у ній має бути гармонійним і доречним. Він не повинен надто привертати увагу, однак і губитися в інтер'єрі також.

У світлій кімнаті, де протягом дня дуже сонячно, можна використовувати килими темних кольорів, а також сині, червоні, коричневі. На відміну від надто темної кімнати, яку допоможуть "зігріти" теплі тони. В ній доречніше використовувати килими світлих відтінків, а також золотавих і пастельних тонів.

Для зорового збільшення приміщення також бажано використовувати килимове покриття світлих відтінків. Саме через це не дуже доречне використання в маленьких кімнатах темних килимів, що "крадуть" простір. Щодо великої за площею кімнати, то в ній можна покласти килим будь-якого забарвлення.

Залежно від призначення, килим може покривати всю площу підлоги або лише зону відпочинку, наприклад, у дитячій кімнаті, кабінеті, спальні, вітальні тощо.

Спальня – чи не найдоцільніше місце для килима: встаючи вранці, дуже приємно відчути під ногами м'яке і тепле покриття. Щоправда, дехто з дизайнерів радить використовувати в цьому приміщенні кілька вовняних килимів середнього розміру, із спокійним орнаментом, що добре сполучається з меблевим гарнітуром та шторами. Особливо органічно вписуються в інтер'єр спальні килими світлих тонів, що мають довгий ворс або зроблені з вовни. Щодо малюнку шпалер, то під них вибирати фактуру килима не варто.

Килими невеликого розміру, зазвичай, розміщують у спальні перед ліжком, диваном або біля туалетного столика. Бажано, щоб вони не лише виконували свою безпосередню функцію, а й слугували оригінальною деталлю інтер'єру.

Передпокій і кухня. Враховуючи необхідність частих вологих прибирань, для цих приміщень найбільше підійдуть синтетичні килими, виготовлені з матеріалів, здатних тривалий час не втрачати свого кольору та якості. Бажано, аби вони були на гумовій основі, що запобігатиме швидкому зношуванню. Особливу увагу слід приділити малюнку на такому килимі, адже він має приховувати сліди забруднень, які часто трапляються в цих приміщеннях, особливо в передпокої.

Вітальня. За своєю формою і забарвленням килим у вітальні має відповідати дизайну кімнати, підкреслюючи його. Якщо приміщення достатньо велике й просторе, то в ньому буде доречним вели-

кий килим з орнаментом або великим чітким малюнком. Однак при цьому слід пам'ятати, що під килим зі складним багатоколірним орнаментом слід добирати диван із оббивкою спокійних тонів, і навпаки.

Щодо форми килимового покриття, то інколи дизайнери радять у вітальні класти на підлогу перед диваном килим із натуральної вовни середнього розміру овальної або прямокутної форми.

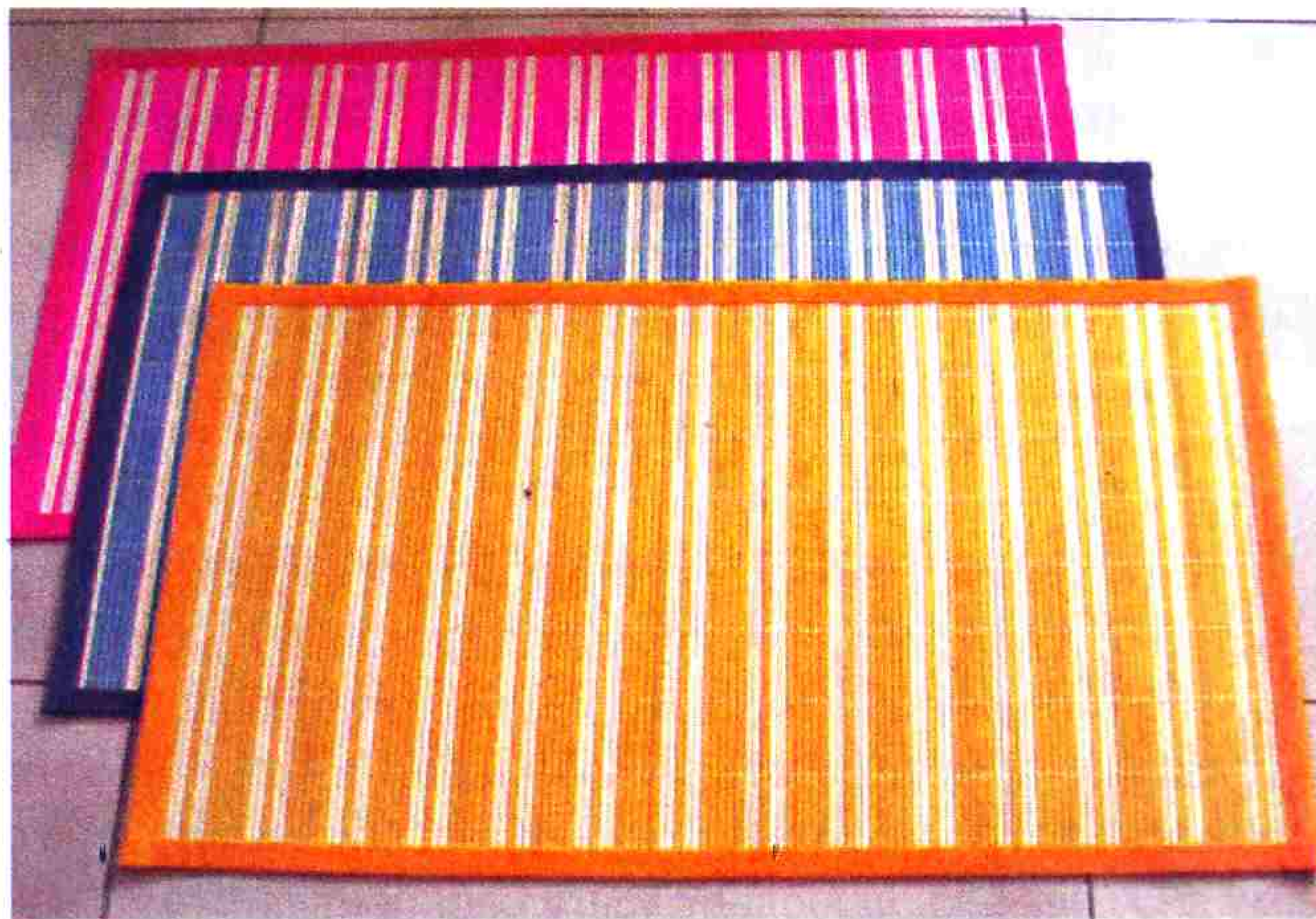
Оскільки передбачається, що в цьому приміщенні може збиратися чимало людей, то краще постелити в ньому килим із середнім або коротким ворсом – по ньому зручніше ходити, та й прибирати легше.

Їдальня. Оптимальний варіант для неї – великий килим із вовни. Однак особливу увагу слід звернути на його розмір: стільці мають стояти на ньому не лише передніми, а й задніми ніжками. Це надасть інтер'єру кімнати вишуканішого вигляду і сприятиме зносостійкості килима, запобігаючи нерівномірному витиранню його ворсу.

Дитяча кімната. Для цього приміщення краще придбати щільний килим із натуральних неслизьких матеріалів, який можна було б легко чистити й мити.

А щодо кольорового вирішення, то тут можна втілювати найсміливіші дитячі фантазії – приміром, прикрасити кімнату яскравим і веселим килимом із зображенням улюблених героїв мультфільмів або казок. Однак дуже важливо, щоб він не спричинив у дитини напад алергії, тому в дитячих кімнатах варто надавати перевагу гіпоалергенним килимам із вовни або синтетичних матеріалів.

Ванна кімната. Щоб не ставати мокрими ногами на холодну кахельну плитку, у ванній кімнаті кладуть один або кілька невеликих килимків. Вони мають бути з м'яким ворсом з акрилу, нейлону або натуральних тканин на прогумованій або латексній основі. Такі килимки добре вбирають вологу, легко перуться й швидко сохнуть.

Переваги та недоліки синтетичних килимів

Слід зазначити, що килими з натуральних матеріалів, зокрема ручної роботи, нині коштують дорого. На відміну від синтетичних килимових "підлог", які значно економічніші, а відтак доступніші. Однак вони мають певні недоліки, які необхідно враховувати. Зокрема, до найпоширеніших недоліків синтетичних виробів належать електростатичність, неприємний "хімічний" запах тощо. Відомі також інші характеристики, за якими синтетичні килими поступаються натуральним. Однак у той же час вони мають і певні переваги: легко чистяться, менше важать, дешевше коштують. Саме через це кількість використовуваних нині синтетичних матеріалів дедалі зростає.

Ще одна перевага синтетичних килимів – їхнє насичене забарвлення. Волокна, з яких вони виготовлені, легко піддаються фарбуванню і довше зберігають колір, на відміну від натуральних килимів. Ця особливість дає змогу створювати синтетичні килими оригінальних та яскравих малюнків.

Як уже зазначалося, килими для дому із синтетичних матеріалів легко піддаються чищенню, а інколи навіть достатньо лише промити їх струменем проточної води.

Кілька порад щодо догляду

Вважається, що придбати килим – це лише півсправи. Не менш важливо зберегти його в доброму стані протягом багатьох років. А для цього радять дотримуватися простих правил:

❖ Не варто чистити килим проти ворсу. Щоб не пошкодити його, натуральний килим чистять не з лицьового, а з виворотного боку, користуючись при цьому господарським милом або пилососом. І, звичайно ж, найкраще чистити килим взимку, поклавши його ворсовою поверхнею на сніг.

❖ Для вибивання рекомендують користуватися м'якою і гнучкою вибивалкою, а після вибивання килим обмітають трав'яним віником з обох боків.

❖ Вовняні ткані килими найбільше бояться гарячої води, особливо окропу, тому інколи їх миють у прохолодній воді, додаючи нашатирний спирт.

❖ Жирні плями на килимі також можна вивести за допомогою нашатирного спирту, але зробити це слід до початку основного чищення. Розводять нашатир теплою водою у рівній пропорції.

❖ Килими на натуральній джутовій основі не рекомендують використовувати у кухні або ванній кімнаті, бо від впливу вологи вони швидко згниють.

❖ Під час користування уникайте потрапляння на килим прямих сонячних променів.

❖ Небажано ставити на килим меблі з гострими ніжками. Фахівці радять використовувати спеціальні дерев'яні чи металеві захисні ковпачки, що перешкоджатимуть псуванню килима гострими краями меблів.

❖ Періодично рекомендується килим, який лежить на підлозі, розгортати на 90 або 180°, аби запобігти його нерівномірному зношуванню в тих місцях, де по ньому ходять найчастіше, зокрема біля вхідних дверей до приміщення.

Отже, незважаючи на різні віяння моди, килими були і залишаються необхідністю та прикрасою інтер'єру наших осель, вони дарують нам тепло і затишок, тому навряд чи вийдуть із моди. Чи не так?

К. Василенко

Кролі – це не тільки цінне хутро…

Розведення кролів різного генетичного походження та напрямку продуктивності свідчить про збільшення зацікавлення господарів до цього виду тварин й до широких можливостей їхнього розведення у сільськогосподарських підприємствах різних форм власності та в усіх регіонах нашої країни.

Довготривалий процес одомашнювання кролів мав позитивний вплив на вдосконалення їхніх порід і розвитку нових продуктивних якостей. На відміну від дикого предка агуті сіро-заячого забарвлення з довжиною особин 40 см та масою 2–2,5 кг, свійські кролі мають більшу масу, високу плодючість, вищої якості хутро, довгий пух.

Залежно від попиту споживачів, а також існуючих економічних і технологічних умов порода може набути широкого поширення чи зникнути зовсім. Тому життєздатність кожної породи кролів залежить від її вдосконалення в умовах даного виробництва.

У світі відомо понад 60 порід і гібридних форм кролів. Деякі породи перебувають у стадії створення або близькі до їхнього завершення. Всі існуючі породи можна поділити на таких, що мають народногосподарське значення, і декоративних. Тварини першої групи поділяються:

За характером продуктивності, яку отримують від кролів:

- *м'ясо-шкуркові* – до них належать білий і сірий велетень, радянська шиншила, віденський блакитний, сріблястий та ін.;
- *м'ясні* – до цієї категорії відносять каліфорнійську та новозеландську;
- *пухові* – до них належать біла пухова й ангорська.

Така класифікація порід умовна, оскільки більшість м'ясо-шкуркових порід дають хутро, яке своїми якостями не поступається перед хутром кролів шкуркових порід, а кролі шкуркових порід настільки збільшили живу масу і підвищили м'ясні якості, що вони в цьому відношенні зрівнялися з м'ясо-шкурковими породами.

За величиною породи кролів:

- *великі* – радянська шиншила, білі і сірі велетні, сріблясті, чорно-бурі;
- *середні* – віденський блакитний, радянський мардер, новозеландська біла, каліфорнійська;
- *дрібні* – метелики, білка, чорно-вогняний, російський горностаєвий, біла пухова.

До великих відносять кролів живою масою не менше 5,3 кг; до середніх – не менше 4.8; до дрібних – менше 4,8 кг.

За довжиною волосяного покриву:

- *нормальноволосі* – сріблястий, віденський блакитний, чорно-бурий, сірий та білий велетень;
- *коротковолосі* – рекс;
- *довговолосі* – ангорська та біла пухова.

У нормальноволосих довжина волосяного покриву й остьового волосу 3,5–4 см, у коротковолосих довжина ості й пуху однакові і не перевищують 1,5–2 см, а у довговолосих довжина пуху може сягати 25 см.

До декоративних відносять породи кролів, які мають рідкісне забарвлення хутра або із зміненою структурою волосяного покриву (рекси), екзотичною будовою тіла (баран).

В Україні найпоширенішими породами кролів є: сірий велетень, сріблястий, радянська шиншила, віденський блакитний, розводять, але значно менше – породи метелик, радянський мардер, каліфорнійська, новозеландська та ін.

Сірий велетень

Порода кролів, виведена шляхом простого схрещування місцевих кролів з плідниками породи фландр та із застосуванням їхньої селекції на збереження великої маси й міцності конституції фландрів (без властивих їм вад – пізньоспілості, низької плодючості, невисокої якості шкурок і слабких акліматизаційних властивостей) у звірорадгоспі "Петровський" Полтавської області та в деяких господарствах України і Московської області Росії під керівництвом О.Й. Каплевського. Порода затверджена у 1952 р.

Для кролів цієї породи характерна міцна будова тіла, іноді грубувата, й добре розвинутий, міцний кістяк. Голова невелика, у самців округліша, у самок витягнута, іноді грубувата, з великими, масивними вухами у вигляді римської цифри п'ять. Очі кольору шкурки. Над підгруддям у самок є шкірна складка. Груди широкі й глибокі, з невеликим підгруддям. Спина видовжена, рівна й широка, круп округлий; ноги міцні, товсті, прямі. Довжина тіла дорослих кролів 59–66 см, обхват грудей 35–40 см. Жива маса дорослих кролів 5–8 кг. Швидкоспілість середня. Плодючість самок за окрол – 7–8 кроленят живою масою до 80 г. Самки мають високі материнські якості. Молодняк за належних умов годування інтенсивно росте: у 2-місячному віці досягає живої маси 1,5 кг, а в 4 міс. – 2,6 кг. Затрати корму на 1 кг приросту становлять 4–4,5 корм. од. Забійний вихід – 55–57%, а у відгодованих кролів – до 61%.

Кролі породи сірий велетень дають великі шкурки – 2500–2700 $см^2$, а іноді – 3000 $см^2$, але з рідким волосом (близько 16 тис. волосин на 100 $мм^2$ площі шкіри на огузку). Забарвлення волосяного покриву сіро-заяче, темносіре, залізно-сіре та чорне.

Тварини цієї породи витривалі, добре пристосовані до помірного м'якого клімату, зовнішньокліткового утримання, не вибагливі до кормів. З іншими породами дають помісі, що швидко ростуть і добре відгодовуються. До негативних якостей породи слід віднести грубу конституцію, масивність кісткової тканини.

Вдосконалення породи повинно бути спрямоване на поліпшення якості волосяного покриву (густота, вирівняність та опушеність кінцівок), підвищення м'ясної продуктивності, швидкоспілості та оплати корму продукцією.

Основними репродукторами є звірорадгоспи "Петровський" Полтавської, "Червона Поляна" Кіровоградської, акціонерне товариство "Агрокомбінат "Калита" Київської, зовнішньоторгове підприємство "Маг" Полтавської, сільськогосподарське підприємство "Селекція-племресурси" Луганської областей.

Білий велетень

Порода виведена в XIX ст. у Бельгії та Німеччині шляхом відбору й підбору з-поміж кролів-альбіносів з ознаками м'ясності, ніжної конституції і підвищення швидкоспілості з породи фландр. До України завезений з Німеччини в 1927–1929 рр. Породу тривалий час поліпшували прилиттям крові шиншилового кроля та сірого велетня з наступним відбором і підбором кращих тварин за конституційною міцністю, широкогрудістю, плодючістю та життєздатністю молодняку.

Кролі цієї породи мають міцну, ніжну, щільну конституцію (вузькотілий тип), тонкий міцний кістяк, видовжений тулуб. Голова велика, але легка, у самців округла, у самок – трохи видовжена. Вуха широкі й довгі (15–18 см), прямостоячі, вгорі трохи розходяться. Груди глибокі, здебільшого широкі, з невеликим підгруддям, трапляється перехват за лопатками. Спина довга, рівна, широка. Крижово-поперекова частина довга, часто недостатньо широка, круп округлий і широкий. Кінцівки довгі, прямі, міцні, нетовсті, широко поставлені. Очі рожеві внаслідок просвічування кровоносних судин сітківки крізь райдужну оболонку ока, яка повністю позбавлена пігменту. Ці кролі – альбіноси. Трапляється чимало тварин вузькотілих, з тонкою шкірою.

Середня жива маса дорослих кролів 4,3–6,4 кг, кращих особин – до 8,3 кг. Довжина тулуба 55–65 см, обхват грудей 36–38 см. Середня плодючість самок – близько 8 кроленят, живою масою 90 г. Самки молочні й добре вигодовують молодняк. Кролематка виділяє 170–220 г молока за добу, що більше, ніж інші породи. Виживаність кроленят трохи нижча від інших порід. Швидкоспілість середня, молодняк у 2-місячному віці має живу масу 1,5 кг, а в 4-місячному – 2,6–3 кг, тому їх можна використовувати для одержання бройлерних кроленят як у чистому вигляді, так і помісних. Витрати корму на 1 кг приросту живої маси 3–4 корм. од. Забійний вихід у 3–4-місячному віці становить 56–59%.

Волосяний покрив білий, без кремового відтінку, плям і домішок темного волосу, пружний, блискучий.

На різних ділянках тулуба виростає волос різної довжини й густоти – найдовший на спині і боках (понад 20 тис. волосин на 100 мм^2 площі шкіри на огузку), із співвідношенням ості й пуху 1:23, коротший на череві. Шкурки кролів великі, високої якості, використовуються у натуральному вигляді, а також легко фарбуються й імітуються під цінні хутра.

До вад породи слід віднести ніжну конституцію, зниження життєздатності, особливо за поганих умов годівлі. Для удосконалення цієї породи необхідно вести селекцію на вирівняність волосяного покриву, підвищення швидкоспілості та м'ясності.

Основними репродукторами племінного молодняку є зовнішньоторгове підприємство "Маг" Полтавської, ТОВ "Одес-Мікро" Одеської, звірорадгосп "Червона поляна" Кіровоградської областей.

Сріблястий

Порода кролів виведена у 1946–1952 рр. у Петровському (Полтавська обл.) і Тульському (Тульська обл., Росія) звірорадгоспах під керівництвом О.П. Каплевського та Й.Й. Каплевського схрещуванням місцевих чорних кролів з кролями породи шампань. Кролі породи шампань, маючи густе хутро, високу швидкоспілість, добрі м'ясні якості та здатність до відгодовування, були дрібними (3,7 кг), малоплодючими, маломолочними й погано пристосовувалися до місцевих умов. Породу затверджено у 1952 р.

Конституція кролів міцна, тулуб широкий, довгий, циліндричної форми, з щільно прилягаючою шкірою, характерний для тварин м'ясного типу. Голова невелика, трохи звужена до носа. Вуха невеликі, прямостоячі. Груди широкі й глибокі, добре розвинуті, з підгруддям. Спина пряма, м`язиста, помітно розширена в крижово-поперековій частині, круп широкий, правильної форми, з добре розвинутими м'язами. Ноги низькі, пропорційні, міцні.

Жива маса дорослих кролів 4,5–5,4 кг, а за я..них умов годівлі – 5,8–6,6 кг. Довжина тулуба – 57 см, обхват грудей – 36–37 см. Середня плодючість самок близько 7–8 кроленят живою масою 75 г, але не завжди вони їх зберігають. Молодняк відзначається м'ясною швидкоспілістю. У 2 місяці маса кроленят сягає 1,5–2 кг, у 3 місяці – 2,5–3 кг, а в 4 – близько 4 кг, тому їх використовують для вирощування бройлерів як у чистому вигляді, так і в помісі з іншими породами. Кроленята до місячного віку мають чорне забарвлення. Властива їм сріблястість н..ає у 4-місячному віці. Забійний вихід становить 57–61%.

Хутро густе, щільне, м'яке (близько 20 тис. волосин на 100 мм^2 площі шкіри на огузку) у співвідношенні ості до пуху 1:64. Забарвлення волосяного покриву кольору старого срібла формується до 4-місячного віку, оскільки первинний волосяний покрив у них чорного кольору. Після першої линьки пух також чорний, а остьовий волос чорний або білий. Підшерсток (пух) – голубий, трохи світліший в основі і темніший вгорі. Поєднання темног.. волосу з білим створює своєрідне забарвлення хутра. З віком кролі сивіють, стають світліші.

Кролі витривалі, добре пристосовані до різних кліматичних умов і кормів. Внаслідок тривалого замкнутого розведення малочисельних стад кролів у породі почали спостерігатися такі їхні вади: слабкість кістяка, вузькогрудість, зниження хутрових якостей, а також резистентність організму за несприятливих епізоотичних умов. Необхідно вести селекційну роботу, спрямовану на збільшення стійкості проти стресів і залишати на плем'я спокійних особин.

Краще племінне поголів'я цих тварин є у звірорадгоспах "Петровський", зовнішньоторговому підприємстві "Маг" Полтавської, ТОВ "Агрофірма" "Центр племінного кролівництва" Київської, ТОВ "Одес-Мікро" Одеської областей.

Віденський блакитний

Одна з найдавніших м'ясо-шкуркових порід. Виведена в Австрії у 1895 р. схрещуванням чорного фландра з моравським блакитним кролем. До України була завезена з Німеччини в 1927–1929 рр.

Кролі мають міцну конституцію, пропорційну будову тіла. Тулуб широкий, стрункий, щільний, злегка видовже-

ний, кістяк міцний, тонкий, з трохи заокругленою лінією спини й заокругленим задом. Голова невелика, широка, округла, з невеликою горбинкою на носі, середніми за величиною і довжиною, прямими, рівно поставленими вухами (13–16 см), очі темно-голубі. Груди глибокі, широкі, добре розвинуті, з невеликим підгруддям у самок, крижі й поперек добре розвинуті. Спина пряма, широка; круп округлий, широкий. Кінцівки короткі, міцні, прямо і широко поставлені, з синюватими кігтями.

Жива маса дорослих кролів у середньому сягає 4,5–5 кг, а окремих особин – до 7 кг. Довжина тулуба 56–57 см, обхват грудей 36 см. Кролиці за окрол приносять 8–9 кроленят живою масою 70 г. Самки молочні й добре вигодовують кроленят. Кролі швидкоспілі. У 2-місячному віці досягають маси 1,7 кг, в 3-місячному – 2,5–2,6 кг, а у 4-місячному – 3 кг, тому їх використовують для вирощування бройлерних кроленят. Витрати корму на 1 кг приросту становлять 3–4 корм. од. Забійний вихід 56–59%.

Волосяний покрив густий (понад 21 тис. волосин на 100 мм^2 площі шкіри на огузку), відзначається однорідним сизо-блакитним забарвленням без темних плям і білого волосу. Колір видозмінюється від темно-блакитного до світло-блакитного. Найбажаніший середній тон. Улітку на шкурці з'являється наліт, але до зими він зникає.

Шкурка у віденського блакитного пухнастіша і м'якша, ніж у тварин інших м'ясо-шкурних порід. Співвідношення ості до пуху 1:64. Хутряну продукцію використовують для того, щоб імітувати хутро котика.

Кролі досить стійкі до захворювань, витривалі, невибагливі до умов утримання, добре акліматизуються у різних кліматичних зонах. Через малочисельність поголів'я можливі випадки близького спорідненого спаровування, що призводить до ослаблення конституції тварин даної породи.

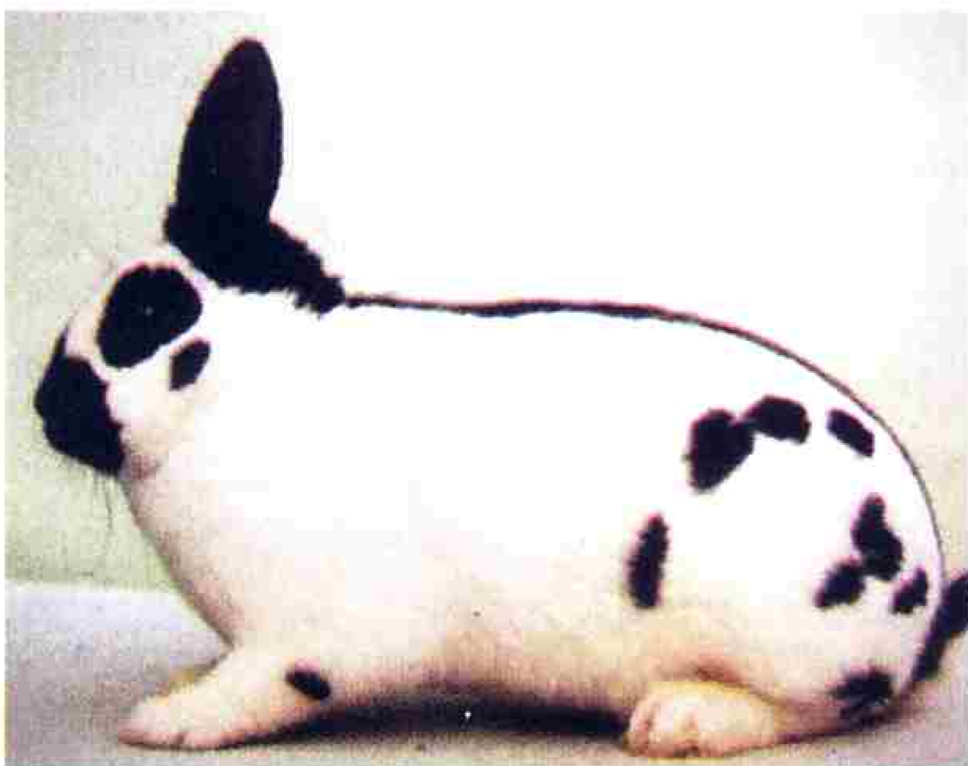
З-поміж віденських блакитних кролів для селекції слід відбирати тварин з густим, м'яким, блискучим і вирівняним волосом, опушеними кінцівками, швидкоспіліших і тих, що добре оплачують корми продукцією.

Кращим репродуктором є звіроградгосп "Червона поляна" Кіровоградської області.

Чисельність поголів'я інших порід кролів досить незначна, тому вони поширені головним чином у господарствах кролівників-любителів.

Метелик

Порода виведена в Англії у 1887 р. як декоративна. Протягом багатьох років вона удосконалювалася на кролівницьких фермах Радянського Союзу шляхом спрямованого підбору задля підвищення живої маси, м'ясності й пристосованості до місцевих умов та схрещуванням з кролями білий велетень і прилиття крові віденських блакитних, фландрів і шиншил.

Кролі міцної конституції, мають видовжений тулуб, міцний кістяк, широку видовжену спину, круп широкий, округлий, глибокі груди, без підгруддя. Голова середньої величини з прямо поставленими вухами, очі коричневі. Кінцівки прямі, міцні.

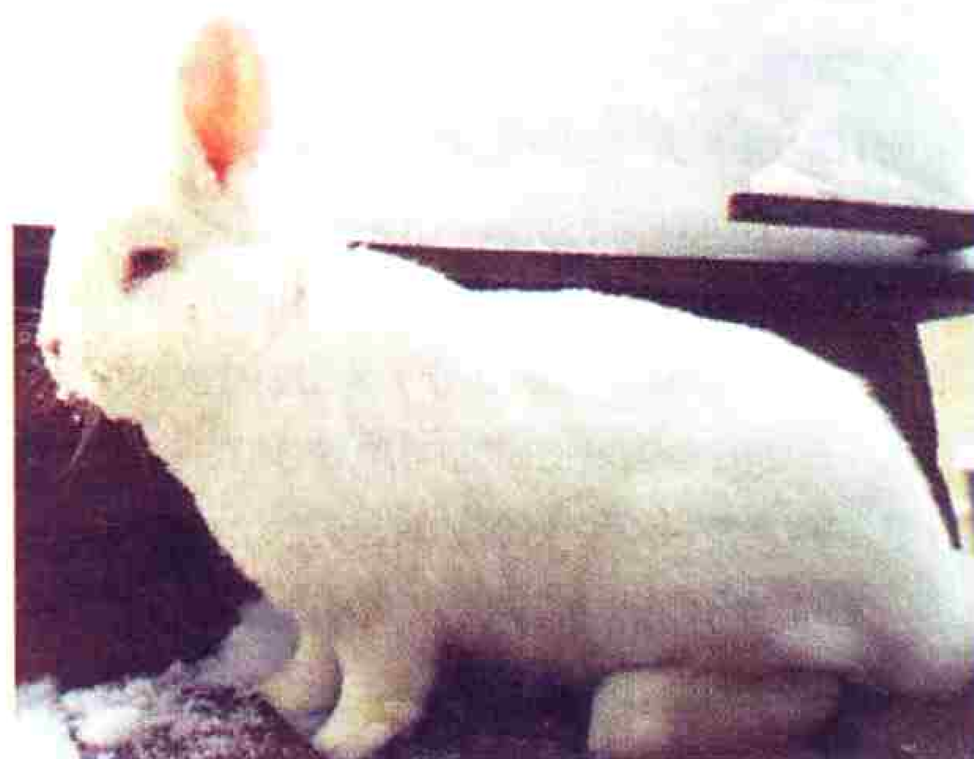
Жива маса дорослих кролів – 4,3 кг. Довжина тулуба – 50–59 см, обхват грудей – 30–39 см. Середня плодючість 8 кроленят. Самки молочні й добре вигодовують молодняк.

Волосяний покрив густий і блискучий, достатньо вирівняний, щільний, еластичний. Забарвлення його досить своєрідне: на основному білому тлі забарвлення помітні чорні плями на мордочці, спині й боках. На носі вони за формою нагадують метелика, а на спині мають вигляд переривчастої смуги. Вуха, обідки очей і верхня частина хвоста чорні.

Завдання селекціонерів – зберегти позитивні якості породи і збільшити чисельність поголів'я. Кролі породи метелик поширені у господарствах кролівників-любителів України, Білорусі, Росії. Племінних ферм з цією породою немає.

Новозеландська порода

Виведена в Каліфорнії (США) у 1910 р. відбором альбіносів з-поміж кролів породи новозеландська червона з тонким кістяком, великим виходом м'яса кращих смакових якостей. Під час їхнього виведення було використано породу великий білий "заячий кріль". Із метою збільшення живої маси та міцності будови тіла застосовували схрещування з бельгійським велетнем і фландрами.

Біла різновидність новозеландських кролів (альбіноси) найпоширеніша. Розводять також червоних новозеландських кролів та інші різновиди. До України новозеландську породу кролів було завезено з Англії та Угорщини на початку 70-х років XIX ст.

Кролі новозеландської породи мають екстер'єр, типовий для кролів м'ясного напрямку продуктивності. Їм властива міцна конституція, тулуб середньої довжини, циліндричної форми, з добре розвинутим поперeком. Голова маленька, з короткими тонкими прямостоячими вухами. Груди глибокі, широкі. Спина коротка, м'ясиста, пряма, з дуже широкою крижово-поперековою частиною та округлим крупом. Кінцівки прямі, товсті, з добре опушеною стопою. Очі червоні, кігті білі. М'язи особливо добре розвинуті на боках і вздовж поперeку. Жива маса дорослих кролів 4–5 кг. Довжина тулуба – 47– 49 см. Кролиці народжують 7–12 кроленят живою масою 45 г. У самок добра молочність, вони мають спокійний норов. Молодняк відрізняється високою інтенсивністю росту у ранньому віці. У 2-місячному віці він досягає живої маси 1,8–2,2 кг, а в 3-місячному – 2,7–3,1 кг. Забійний вихід становить 52–61% і на частку м'яса в тушці припадає 77,5%. Витрати кормів на 1 кг приросту – 3–4 корм. од.

Кролів цієї породи використовують для швидкої відгодівлі (виробництво кролів-бройлерів); за цим показником вони посідають перше місце з-поміж інших порід.

Високі прибутки можна мати як за чистопородного розведення, так і від схрещування з кролями інших порід. Широко використовують новозеландських кролів як лабораторних тварин.

Волосяний покрив альбіносів сніжно-білий, підшерсток сріблястий. Відхилення від альбінізму не допускається.

Кролі новозеландської породи спокійні, мають велику опушеність лап, що дає можливість утримувати їх у кліткових батареях на сітчастій підлозі без утворення ран і виразок на кінцівках. Це є однією з важливих умов технології інтенсивного виробництва м'яса.

Пристосованість до умов кліткового утримання, рання швидкоспілість, високий забійний вихід, необхідні м'ясні якості роблять цю породу перспективною за впровадження нових технологій розведення кролів.

В Україні цих кролів мало. Основним репродуктором племінного матеріалу новозеландської породи є Кримська державна науково-дослідна сільськогосподарська станція.

Каліфорнійська порода

Одна із наймолодших порід м'ясного напрямку. Виведена у США заводчиком Вестом шляхом складного відтворювального схрещування трьох порід: велетенської шиншили (м'ясний тип) з російським горностаєвим кролем (густе хутро) та новозеландською білою (швидкий ріст). Від російської горностаєвої кролі успадкували темне забарвлення вух, кінчика морди, хвостика й кінцівок.

До України каліфорнійську породу було завезено з Англії та Угорщини на початку 70-х років XIX ст.

Будова тіла каліфорнійських кролів така сама, як і в новозеландських, але за своєю масою вони поступаються перед ними. Кролі характеризуються ніжною конституцією, ніжним, тонким, легким і міцним кістяком, компактним тулубом, розширеною крижово-поперековою частиною. Голова невелика, з короткими вухами (10,5 см), очі червоні; груди широкі, тулуб широкий, з короткою, добре посадженою шиєю. Спина коротка, круп заокруглений. Кінцівки короткі.

Середня жива маса повновікових каліфорнійських кролів 4,3–4,5 кг. Кролі досить плодючі: 8–10 кроленят в окролі живою масою 45 г. Від самок мають 4–5 окролів на рік. Кролематки молочні, добре зберігають кроленят до відлучення. Кролі швидкоспілі. У 2-місячному віці досягають живої маси 1,9–2,3 кг, а в 3-місячному – 2,7–3,4 кг. Забійний вихід 56–60%. У тушці до 82–85% м'яса, 13–15% кісток і 1,8–2,5% жиру.

Забарвлення волосяного покриву таке, як і в російського горностаєвого. За стандартом пігментовані частини тіла каліфорнійського кроля повинні мати чорний колір, але з віком пігментація частково втрачає свою інтенсивність.

У каліфорнійських кролів, як і в новозеландських білих, густо оброслі ноги, а тому за кліткового утримання вони не хворіють пододерматитом. Їх використовують для вирощування бройлерних кроленят як у чистоті, так і помісних.

В Україні цих кролів мало.

Основними репродукторами племінних кролів каліфорнійської білої породи є радгосп "Феодосійський" і "Авангард" АР Крим.

Д.В. Білай,
викладач Аграрно-економічного коледжу
Полтавської державної аграрної академії

Вирощую мускусних качок давно, досить добре їх вивчила й готова поділитися досвідом. Їх інколи неправильно називають індійськими, турецькими або шипунами. У період розмноження від селезня чути різкий мускусний запах. Тому ці птахи й дістали таку назву. Їхнє м`ясо нежирне, ніжне, солодкувате і зовсім не нагадує качаче. На вигляд темне, але не сухе, соковитіше, ніж куряче.

Мускусні качки їдять небагато, для них не потрібні висококалорійні суміші. Навпаки, вони краще їдять зерно, траву. Знаходять собі їжу в заростях бур'янів, особливо добре вибирають злісний бур'ян амброзію, боротися з якою досить важко. Після того, як на ній побувають мускусні качки, вона нерідко зникає повністю. Цим качкам не обов'язково потрібна водойма, достатньо миски або корита, щоб покупатися. Купаються ці качки по черзі, і то не в один день.

На відміну від інших качок, курей та індиків, мускусні качки майже не хворіють. Дорослі качки важать 2–2,2 кг, селезні 4–5, а іноді й 6 кг. Несуть по 60–120 яєць на рік . Яйця із гнізда забираю не всі й так, щоб цього не помітили качки. То ж, якщо качка побачить, що яйця зникають, вона поміняє місце кладки й може не сісти насиджувати. Інкубаційні яйця зберігають свої якості протягом 15–22 діб, і їх можна з успіхом пересилати на далекі відстані.

Ось декілька порад з утримання мускусних качок. Гнізда треба облаштовувати в потаємних місцях. Краще залишити качку в її старому гнізді, до якого вона вже звикла, бо взагалі може залишити гніздо, якщо його перенести на нове місце. Бажано не турбувати качок протягом дня, тоді вони добре несуться і дуже старанно висиджують потомство. Біля качки, що сидить на яйцях, ставлю їжу і миску з водою для купання. Качка любить довго, до 40 хвилин, погуляти, попоїсти й покупатися. Намочить себе водою згори донизу, потім заходить до гнізда й краплі води стікають по яйцях. Так стоїть вона в гнізді 15–20 хвилин, поки не дасть лад усім пір'їнкам. Постійно повертає у гнізді яйця лапами і дзьобом, відтак стирається міцна кутикула – яєчна оболонка, яка вкриває пори шкаралупи та оберігає вміст яєць від висихання. Пори розтуляються і тоді підвищується газо – та вологопроникність яєць.

Ось так я вирощую мускусних качок

На 6–8-ий день насиджування перевіряю яйця на заплідненість на світлі звичайної електролампочки. Іноді бувають незапліднені. Їх немає сенсу тримати в гнізді. Незапліднені яйця на світлі лампочки майже такі, як щойно знесені, світлі. Викидати їх не варто, доцільніше зварити й згодувати молодняку або птиці.

Ні разу не було, щоб качка-мама залишила насиджувати кладку яєць, крім тих випадків, коли її під час насиджування у гнізді потурбували. Якщо їй не заважати, то вивід буває стовідсотковий. Одна качка може висидіти 19–21 яйце. Виводяться качата дружно, на 34–36-й день

Тих, що обсохли, треба відразу забирати. Забираю й шкаралупу, бо її половинки можуть накрити яйце, з якого ще не вилупилося каченя, і воно тоді там, усередині, може загинути. Виводок поміщаю до великої коробки, а перед тим застеляю її теплою м'якою ганчіркою та приставляю до батареї. І так, доки не вилупляться усі.

Найкраща температура в цей час +32°. Не варто втручатися у процес вилуплення каченят. Допомагаю лише у виняткових випадках. Наприклад, із яйця чути тривожний писк, а плівка по боках надзьобу суха й прилипла до пуху каченяти. За такого стану йому вийти дуже важко. В цьому випадку легенько прориваю плівку і чекаю, коли каченя саме вибереться із шкаралупи. Після того, як усі вилупляться, увечері, в темряві виводок підсаджую до качки-мами. В цей час до неї можна підпустити й інкубаторських пташенят приблизно однакового віку.

Перші дні годую і качку, й каченят потертими вареними яйцями. На третій день додаю дрібну крупу – кукурудзяну, пшеничну. На четвертий–п'ятий день даю ще траву або овочі, картоплю, капусту, моркву. Все це запарюю. На шостий–сьомий день яєць не даю.

Коли ростуть махові пера, тоді молодняк швидко набирає масу і багато їсть. У цей час він не повинен відчувати нестачу кормів, особливо білкових, бо неправильний догляд може призвести до роздзьобування крил.

Мускусні качки – турботливі мами. Вони багато чому вчать своїх дітей, оберігають їх. Обов'язки мами нескільки не заважають їй знову почати нестися і знову насиджувати. Отож, за один сезон можна виростити від однієї качки ціле стадо птиці.

Я вважаю цю птицю вигідною: сама себе відтворює, м'ясо делікатесне, а перо і пух не гірші за гусячі. Як ніяка інша, вона дуже добре підходить навіть для масового вирощування, бо в цьому секторі на даний час немає конкуренції: спеціалізованих ферм у державі не існує, з-за кордону не завозять, а молодняк мускусних качок вдається купити на базарі хіба що чисто випадково, та й то в обмеженій кількості.

Буду рада, якщо мій досвід комусь знадобиться.

Л.В. Марущак,
м. Виноградів, Закарпатська обл.

Село підніме розумна ініціатива

Минулого року в кількох номерах журналу "Дім, сад, город" надруковано матеріали доктора сільськогосподарських наук В.Г. Лисанюка про можливості і методи сільськогосподарського підприємництва. Редакція сумнівалася: виділяти чи не виділяти журнальну площу під ці статті, адже вони дещо іншого змісту, ніж ті, до яких звикли наші читачі. Як ми й сподівалися, передплатники журналу схвалюють ініціативу редакції. Чимало читачів просять продовжувати подавати статті на тему підприємництва в аграрній сфері, особливо з органічного землеробства.

Сьогодні ми пишаємося тією перлиною в південних степах України, яку знаємо під назвою "Асканія-Нова", що створена талановитими підприємцями й залишена нам у спадок, як приклад розумного використання будь-яких природних ресурсів не тільки для людського виживання, але й його значного поліпшення і навіть процвітання.

У січневому числі журналу вміщуємо матеріал громадянина Нмеччини Лотара Ріхтера, який своїм пильним поглядом помітив не лише великі можливості аграрного сектора економіки України, але й новітні перспективи людської ініціативи підприємництва.

У тих же південних степах України в непростих економічних умовах швидко виросло нове аграрне підприємство "Фрумушика-Нова", про яке коротко розповідає Лотар Ріхтер… Редакція і надалі буде розповідати про ініціативу створення перспективного господарювання на українській землі. Просимо подавати нам у журнал розповіді про це.

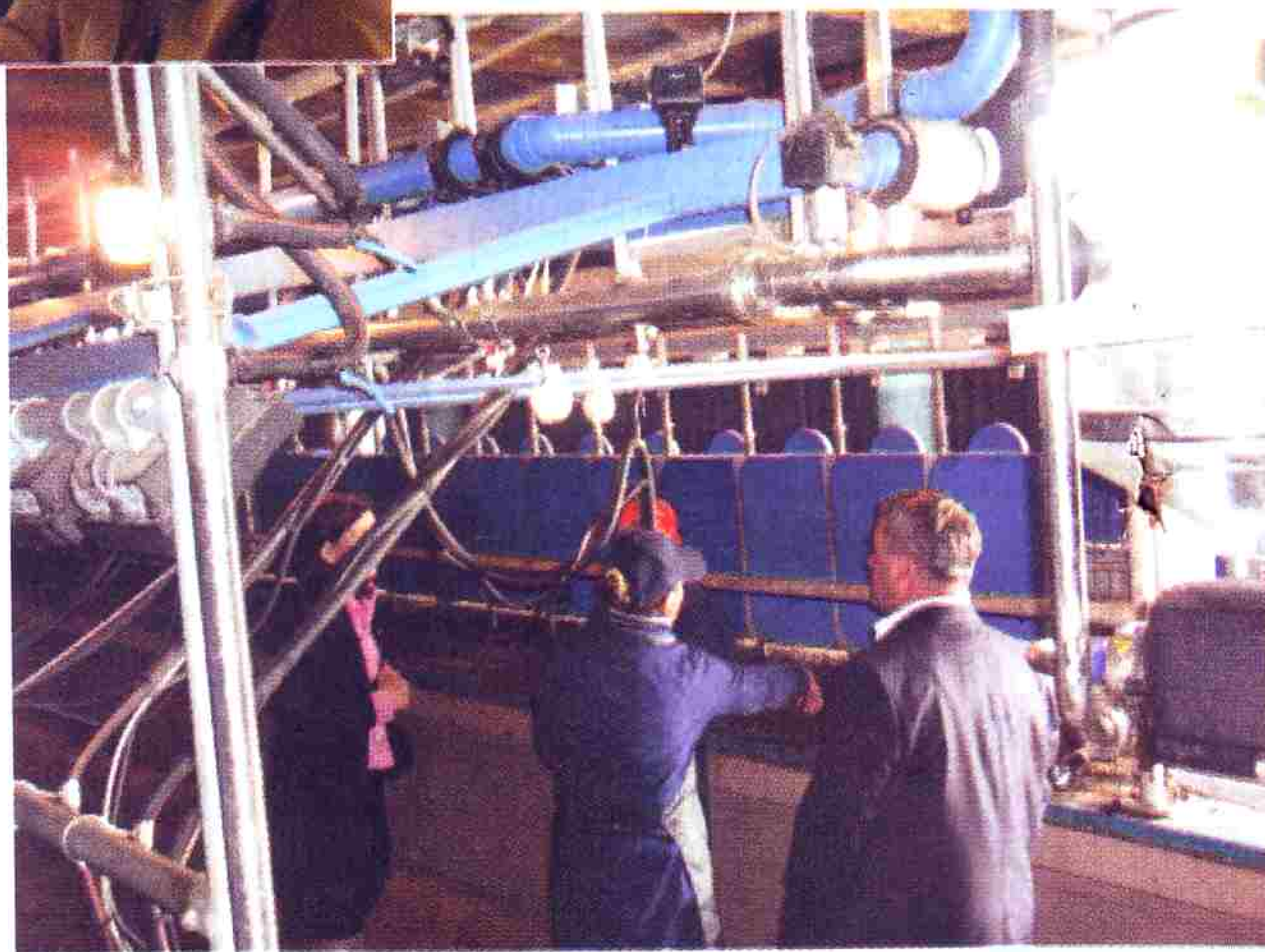
Двадцять років назад інформаційні служби України повідомляли, що в господарствах республіки налічувалося 23 мільйони голів великої рогатої худоби, 11 мільйонів голів овець і кіз. Сьогодні статистика повідомляє, що в господарствах України в 3–3,5 раза менше великої рогатої худоби і в 11 разів – овець та кіз. Само собою зрозуміло, що вітчизняне виробництво продукції цих галузей зменшилося відповідно.

Не мені робити висновки, чому так сталося. Але мені хочеться з приємністю розповісти, як, дякуючи розумній ініціативі, створено один з острівців сільськогосподарського підприємництва. Зокрема, протягом трохи більше як двох років "народилося" фермерське господарство з вівчарства "Фрумушика-Нова". Чому саме з вівчарства і чому в Тарутинському районі Одеської області? Бо цей край славився розвитком вівчарства, люди ще не розучилися доглядати овець і кіз, а ці тварини, незважаючи на особливості й негаразди південного степу, споконвіків були пристосовані до цих умов.

Коли колишній відставник з війська ініціатор створення цього господарства Олександр Паладієв звернувся із своєю пропозицією до влади, йому дали ту землю, яку ніхто не хотів брати – колишній полігон.

Виробничу діяльність господарство розпочало з 300 голів овець. Сьогодні "Фрумушика-Нова" має 11 тисяч каракульських овець.

Олександр Паладієв разом із синами Володимиром та Михайлом і, звичайно ж, з трудовим колективом та науковцями зуміли освоїти сучасні технології ведення господарства. Слід зазначити, що саме допомога Національної академії аграрних наук,

Національного університету біоресурсів і природокористування України, Асоціації вівце- і козівництва, яку очолює якої професор, доктор сільськогосподарських наук

З власної ініціативи

Учасники конференції.

В.М. Туринський, позитивно вплинула на впровадження у виробництво науково-технічного прогресу.

В цьому молодому підприємстві знаходять застосування здобутки передового досвіду Чехії, Словаччини, Німеччини, куди неодноразово виїжджали спеціалісти разом з науковцями, аби побачити й запозичити з аналогічних підприємств усе, що є сучасного в них. Сьогодні у "Ф[illegible]мушика-Нова" забули про ручне доїння овець і кіз, тут встановлена доїльна лінія для одночасного доїння 120 овець. Це забезпечує одержання екологічно чистого молока, яке використовується для виробництва бринзи за найновішими технологіями. І недаремно за продукцією з фермерського господарства Олександра Паладієва записуються в чергу магазини та ресторани.

До речі. У "Фрумушика-Нова" зведено нові житлові приміщення.

[illegible]нулого року на базі фермерського господарства відбулася Міжнародна наукова конференція "Селекція і найновіші технології в каракулівництві", підготовкою і проведенням якої займалися голова Асоціації вівце- і козівництва України В.М. Туринський, господар ферми Олександр Паладієв, радник з Німеччини Л. Ріхтер. На конференції, крім українських науковців і спеціалістів галузі, взяли участь представники Молдови, Румунії, Росії, Німеччини. Всі учасники схвально сприйняли практичне й у[illegible]ішне застосування найновіших технологій на молодій фермі південного степу України, підкреслювали ефективність ведення вівчарства й козівництва, особливо для одержання екологічно чистої продукції.

Приємною несподіванкою для учасників конференції стало те, що делегати продемонстрували своєрідну туристичну базу, яку можна назвати "Міні-Пирогово" на зразок Київського музею під відкритим небом "Пирогово", "Міні-зоопарк" з кіньми, ламами, дикими кабанами, різними породами овець і кіз, оленями, фазанами. До речі, вже зараз "Фрумушика-Нова" зареєстрована в туристичних маршрутах як об'єкт для відвідування. Звичайно ж, екологічно чиста продукція для харчування туристів надходить з фермерського господарства.

На міжнародній конференції з жалем відмічали відсутність на ній представників української влади, які могли б взяти за зразок для наслідування ініціативу у створенні подібних до "Фрумушика-Нова" господарств. Однак, є сподівання, що наперекір усім існуючим негараздам і чиновницькій байдужості ініціатива розуму й праці українців виведе сільське господарство із занепаду та піднесе на належний рівень сучасного цивілізованого світу.

Лотар Ріхтер

Конкурс "Віртуози української кухні"

Шановна редакціє улюбленого журналу "Дім, сад, город"! От і я наважилася взяти участь у конкурсі. Дуже сподіваюсь, що мої рецепти стануть комусь у пригоді.

З найкращими побажаннями

***Н.Паєвська,** м. Христинівка*

Пиріг із дріжджового тіста з м'ясом

Для тіста треба мати: 250 г борошна, 15 г дріжджів, 0,5 чайної ложечки цукру, чверть склянки молока, невелике куряче яйце та ще один жовток від яйця, 40–50 г масла, яйце для змащування тіста.

Готуємо опару: дріжджі розтираємо з цукром і додаємо 50 г борошна та кілька ложок молока, щоб тісто було густоти сметани. Ставимо в тепле місце. Коли тісто підійде, додаємо збиті яйце і яєчний жовток. Злегка солимо. Замішуємо тісто спочатку ложкою, а потім рукою.

Якщо тісто буде густим, треба додати кілька ложок холодної води і місити до тих пір, поки воно не стане гладеньке. Поступово додати масло або інший жир і продовжувати місити. Краї миски почистити від тіста, посипати борошном і накрити рушником.

Готуємо начинку: охолоджене варене м'ясо пропускаємо через м'ясорубку, додаємо смажену цибулю, сіль, перець за смаком. Якщо м'яса мало, можна додати розсипчасту, готову до вживання гречану кашу.

Готове дріжджове тісто виймаємо із миски, викладаємо на кухонну дошку, посипану борошном, і розкачуємо прямокутник 25–30 см завдовжки та 15–18 завширшки. Викладаємо рівномірно начинку, згортаємо рулетом і викладаємо на деко, змащене маслом і посипане борошном. Коли пиріг підніметься, треба зверху змастити його збитим яйцем. Поставити до середньо розігрітої духовки й випікати 30–35 хвилин, слідкуючи, щоб пиріг не підгорів. Готовий пиріг викласти на блюдо і, коли трохи охолоне, нарізати порційними шматками. Такий пиріг можна випікати з будь-якою начинкою. Якщо вона фруктова, то в тісто можна додати за смаком трохи більше цукру.

Вареники з капустою

Для тіста треба мати: 300–350 г борошна, одне яйце, сіль, ложку масла для поливки, 20 г товчених сухарів.

Замішуємо тісто на вареники, накриваємо серветкою і даємо дозріти. А тим часом готуємо капусту для начинки. Якщо використовуєте квашену капусту і вона занадто кисла, треба її промити холодною водою і добре віджати.

Подрібнити ножем або пропустити через м'ясорубку з великими отворами. На сковороді підсмажити нарізане маленькими шматочками сало, додати капусту і довести до готовності.

Тісто розкачати у пласт або нарізати окремими шматочками на вареники, кожний розкачати качалкою, притрусити сухарями, викласти капусту, зліпити вареники і зварити у підсоленій киплячій воді. Відкинути на сито, облити окропом і подавати до столу, поливши маслом або іншим жиром.

Оладки із гарбуза

Треба мати: 800 г очищеного гарбуза, 150–200 г борошна, 4–5 яєць, ложку жиру, 100 г олії для смаження, цукор, сіль кладемо за смаком.

Гарбуз тремо на тертушку, додаємо збиті з жиром яйця, ложечку цукру, борошно. Смажимо на сковороді з киплячою олією з обох боків до золотистої шкоринки. Викладаємо гарячими на розігріте блюдо, подаємо із сметаною або томатним соусом.

Картопля, фарширована грибами

Треба мати: 1–1,5 кг картоплі однакового розміру, смажені гриби, зварені невеликі курячі яйця (їхня кількість має відповідати кількості картоплин), сметану.

Спочатку смажимо гриби з цибулею та сметаною. Миємо картоплю і варимо у кожушку до напівготовності. Потім виймаємо її, охолоджуємо, розрізаємо навпіл і чайною ложечкою видовбуємо так, щоб її стінка не розвалилася. Видалену картоплю використовуємо для інших страв або на корм тваринам. Начиняємо бульби смаженими грибами, зверху кладемо половинку невеликого курячого яйця, викладаємо на деко і запікаємо у духовці до готовності. Перед подаванням до столу кожну картоплину поливаємо ложечкою підсоленої сметани або майонезу. Прикрашаємо гілочками зелені.

Відварена біла квасоля

Треба мати: півлітрову банку квасолі, товчені свіжі сухарі, 1 столову ложку олії.

Квасолю звечора перебрати і залити холодною водою. Вранці зварити з олією до готовності. Воду зцідити, а квасолю заправити меленими сухарями.

Сухарі готуємо так: хліб нарізаємо скибочками, просушуємо у духовці, пропускаємо через м'ясорубку і цими сухарями заправляємо квасолю. Страва набагато смачніша, якщо сухарі свіжоприготовлені.

Для тих, хто постує, ця страва стане в пригоді.

Різдвяна гуска або індичка

Треба мати: тушку птиці, 2–3 цибулини, 2 морквини, корінці петрушки, ложку борошна, склянку білого вина, 2–3 лаврових листочки, чорний перець горошком, яблука.

Спочатку треба приготувати маринад. У воду додаємо стільки оцту, щоб вода була кислувата. Додаємо крупно нарізану моркву, часник, корінь петрушки, пастернаку, 2–3 лаврових листочки, чорний і духмяний перець, сіль за смаком, а хто любить, то й корицю.

Маринад кип'ятимо, проціджуємо через сито, охолоджуємо і занурюємо в нього підготовлену тушку птиці. Посуд має бути емальований або глиняний. Птиця має пробути у маринаді не менше доби. Потім її треба обсмажити до рум'яної шкоринки, начинити четвертинками яблук, полити вином, покласти 1–2 лаврових листочки, горошини перцю, часник за смаком. Загорнути птицю у фольгу і на слабкому вогні довести до готовності. Готовність визначаємо, проткнувши кінчиком гострого ножа або шпажки. Якщо буде виділятися кров, м'ясо треба ще смажити. Якщо фольги немає, можна смажити у гусятниці. Це дає змогу час від часу поливати птицю соусом, що виділився під час смаження.

Грибна запіканка

Треба мати: 1 кг шампіньйонів, 4 столових ложки вершкового масла, 0,5 склянки напівсухого білого вина, 1,5–2 склянки сметани, 200 г тертого сиру. Сіль, перець за смаком.

Гриби миємо, дрібно нарізаємо, обсмажуємо на маслі 10 хвилин. Вливаємо вино і на сильному вогні, безперервно помішуючи, смажимо 4–5 хвилин. Солимо, перчимо за смаком. Змішуємо сметану з тертим сиром, додаємо до грибів, вимішуємо. Викладаємо у форму для запікання і ставимо у гарячу духовку (180°С) на 30 хвилин.

Запіканку подавати до столу можна як гарячою, так і холодною.

Трюфельний торт

Для коржів треба мати: 150 г борошна, 6 жовтків з курячих яєць, 5 білків, 2/3 склянки цукру, 2 столових ложки какао-порошку, 1 чайну ложечку розпушувача, 2 столових ложки гарячої води, 2 столових ложки крохмалю.

Для крему треба мати: 150 г гіркого шоколаду, 2 склянки вершків.

Для сиропу треба мати: 3 столових ложки води, 2 столових ложки цукру, 1 столову ложку будь-якого лікеру, краще лимонного. Якщо немає лікеру покупного, його легко приготувати самому.

Лимон нарізати скибочками, засипати цукром. Рідину, що утворилася, змішати із спиртом у пропорції 1:1.

Цукерки-трюфелі для прикрашання торта. Щоб їх приготувати самому, треба мати: 150 г шоколаду, 1/3 склянки вершків, 1 чайну ложечку лікеру, 200 г шоколаду (з нього робимо шоколадну стружку).

Перш за все збиваємо білки з цукром до утворення густої піни. Жовтки змішуємо з цукром і також збиваємо, поки маса не посвітлішає. Не перестаючи збивати, вливаємо розчинене у гарячій воді какао.

Борошно змішуємо з крохмалем та розпушувачем і поступово всипаємо у жовткову масу. Білки вливаємо поступово, у 3–4 прийоми (влили – помішали і т.д.). Форму для випікання вистеляємо спеціальним папером –

пергаментом. Тісто розділяємо на 8 рівних частин. Кожну частину випікаємо у формі в гарячій духовці 5–8 хвилин. Папір відділяємо тоді, коли корж трохи охолоне. Поки 8 коржів холонуть, готуємо сироп. Доводимо до кипіння воду з цукром. Знімаємо з вогню і вливаємо лікер.

Крем можна приготувати і заздалегідь.

Вершки доводимо до кипіння і заливаємо ними покришений шоколад. Даємо охолонути у холодильнику.

Щоб приготувати цукерки-трюфелі, заливаємо гарячими вершками поламаний шматочками шоколад і розмішуємо до повного його розчинення. Вливаємо лікер. Охолоджуємо в холодильнику кілька годин. Потім набираємо чайною ложечкою і скачуємо шоколадну масу у невеличкі кульки ("трюфелі"). Викладаємо їх на пергаментний папір і ставимо у морозильник на одну годину. Потім розтоплюємо шоколад, занурюємо кожну кульку у розтоплений шоколад і ставимо в холодильник для охолодження.

Кожний корж просочуємо сиропом і змащуємо кремом, який перед цим ще раз треба збити. Прикрашаємо кремом верх торта і боки. Верх торта по крему посипаємо шоколадною стружкою та прикрашаємо цукерками-трюфелями так, щоб [illegible]дна цукерка припадала на кожну порцію.

Наливка калинова

Треба мати: склянку калинового соку, 150 г цукру, 1 л горілки, 1 склянку води.

Калину пропускаємо через соковижималку й отримуємо склянку соку. Цукор розчиняємо у склянці води, доводимо до кипіння, але не кип'ятимо. Вливаємо сік калини. Цей сироп вливаємо у пляшку з горілкою і витримуємо у тем[illegible]ві три доби. Ви отримуєте чудову лікувальну наливку, головне – не зловживати кількістю.

ПІДСУМКИ КОНКУРСУ "ВІРТУОЗИ УКРАЇНСЬКОЇ КУХНІ"

Шановні читачі журналу!

Конкурс " Віртуози української кухні–2010 " закінчився. Редакція журналу щиро вдячна за участь у конкурсі, за цікаві рецепти, надіслані на адресу журналу. На жаль, за браком місця у журналі, ми мали змогу ознайомити читачів тільки з частиною рецептів.

За рішенням журі під головуванням М.І.Халимоненка, головного редактора журналу, переможцями визнано:

ПЕРША ПРЕМІЯ – **Любич Тетяну** із села Нова-Олександрівка Згурівського району Київської області , за старовинний рецепт українського борщу ("ДСГ" № 7).

ДРУГА ПРЕМІЯ – **Андрусь Ольгу Іванівну**, м. Мена Чернігівської області (ДСГ № 9).

ТРЕТЯ ПРЕМІЯ – **Яковенко Ларису** з с. Харківці Лохвицького району Полтавської області (ДСГ" №8).

ЗАОХОЧУВАЛЬНА ПРЕМІЯ – **Пиляк Тетяна,** м. Енергодар, Запорізька область (ДСГ № 10).

Переможці нагороджені передплатою на журнал "Дім, сад, город" на 2011 рік та одним із додатків до нього, набором насіння овочів та квітів.

Конкурс "Віртуози української кухні" продовжується у 2011 році!

Просимо читачів надсилати до редакції не тільки оригінальні рецепти, а й короткі відомості про себе, бажано додавати фотографії. Чекаємо на ваші листи.

У номері:

Щедра грядка
Дець Н. Город на вікні: корисно й красиво 3
Марущак Л.В. Тютюн – ефективний засіб проти шкідників 6
Марков Л.І. Інтегрований захист капусти від хвороб . . .8
Допоможи собі сам
Кисленко О., Овсієнко Р. Капуста – продукт, корисний для всіх 11
Квітник
Хоменко Г.П. Сенполія – королева кімнатних квітів . . .13
Ходімте в сад
Беспалов В.В. Укорінення живців актинідії на вікні . . .16
Безкоштовна вкладка "Господар" (журнал у журналі) 17–32
Клименко С.В. Каштан їстівний – цінна плодова рослина 34
Дім і садиба
Василенко К. Килими нині не в моді? Навпаки! 37
Домашня ферма
Білай Д.В. Кролі – це не тільки цінне хутро... 39
Марущак Л.В. Ось так я вирощую мускусних качок . . .42
З власної ініціативи
Ріхтер Л. Село підніме розумна ініціатива 44
Конкурс "Віртуози української кухні" 46

„ДІМ, САД, ГОРОД“
виробничо-практичний журнал
№1, січень, 2011 р.
Головний редактор
М.І. Халимоненко
Головний художник
Т.П. Колодницька
Заступники головного редактора
Б.К.Донгаш, І.Ф.Куштенко
Зав.відділами
А.М.Капітульська, О.В.Кисленко
Літературний редактор
А.М.Капітульська
Дизайн, верстка **Н.Х.Дець**
Комерційний директор **Г.А.Донець,**
Реклама **Н.В.Васильєва,**
тел.: (044) 222-93-17,
тел.: (044) 223-38-17,
E-mail:vgt@i.com.ua
Оголошення **О.К.Шевченко**
223-22-58
E-mail:reclama@dimsadgorod.com
Розповсюдження, маркетинг
Т.І.Лазебник
тел.: 223-22-58, 221-68-08
E-mail: lazebnik@dimsadgorod.com
www.dimsadgorod.com

Видання зареєстровано, серія КВ, №3536 від 3.10.98
Підписано до друку 24.12.2010 р.
Загальний тираж 136 278 прим.
Ціна договірна.
Адреса редакції та видавця:
вул. Академіка Заболотного, 19, Київ, 03680, МСП–680.
Тел.: (044) 223-69-11, (044) 223-69-12,
факс/автомат: 223-22-59
E-mail: dsg@dimsadgorod.com

Комп'ютерний набір, верстку зроблено у редакції журналу «Дім, сад, город».

Надруковано у друкарні Видавничий Дім "Високий замок".
м. Львів, вул. Вол. Великого, 2.
Тел.: (032) 237-47-02